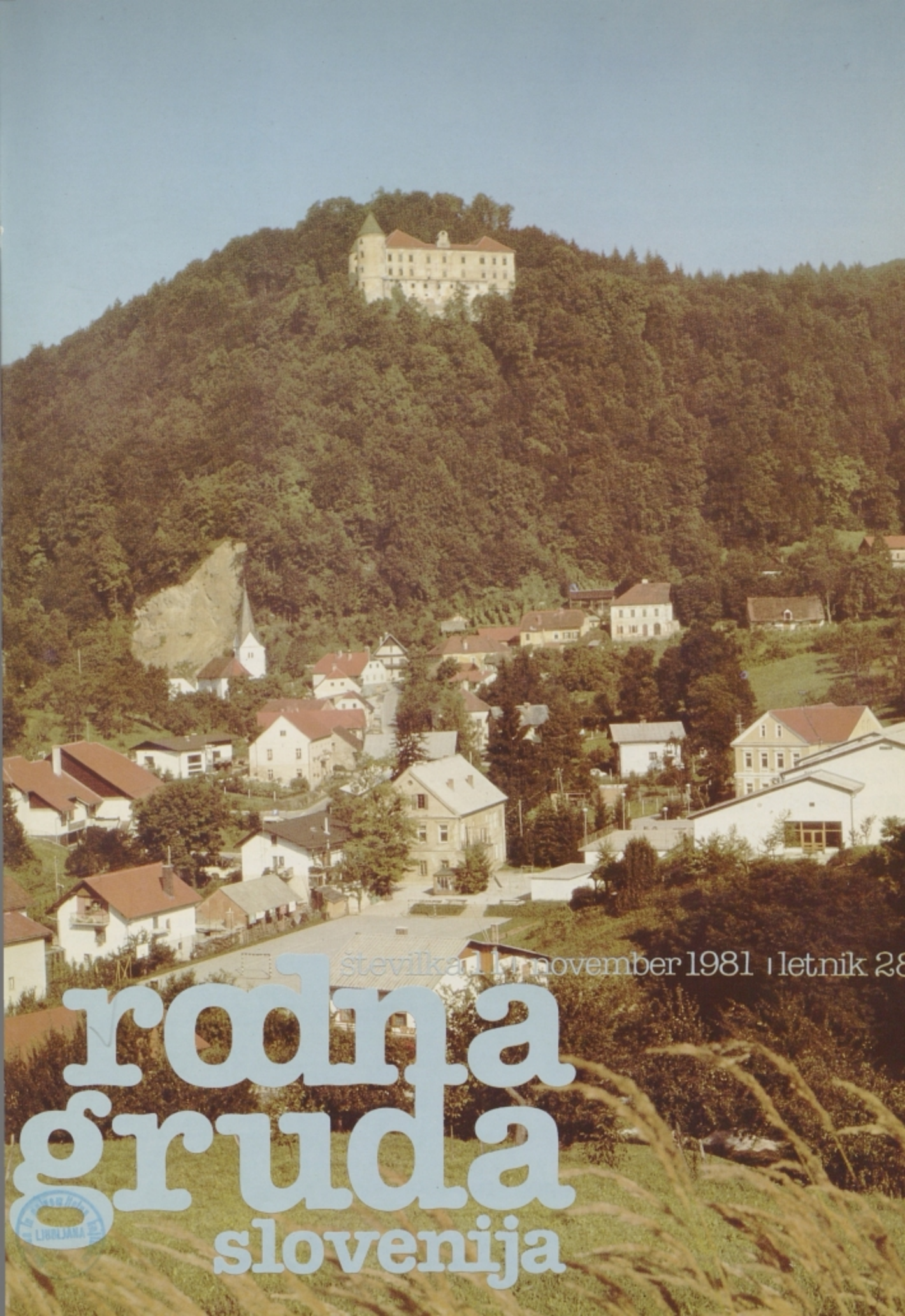

številka 11 november 1981 | letnik 28

rodna gruda slovenija

ZAČASNO ZAPOSLENI V ZR NEMČIJI IN SORODNIKI DOMA

Poslužite se rednih tedenskih letov, ki so namenjeni samo vam in vašim sorodnikom doma. Leti so do 50% cenejši od rednih linij. Letimo na progah:

Düsseldorf
Frankfurt
Hamburg
Hannover
Stuttgart
München

Zagreb
Split
Beograd
Skopje
Priština

Düsseldorf
Frankfurt
Hamburg
Hannover
Stuttgart
München

Prodaja kart in informacije: **ZR Nemčija, GRIMEX**
6 Frankfurt/Main 1 • Postfach 16120
Wilhelm-Leuschner-Strasse 25
Telefon (061) 25731

s filijalami:

AIR-BUS REISEN

600 FRANKFURT/Main 1
– Münchener Str. 42 – Tel. (061) 2573201

4000 DÜSSELDORF 1 – Steinstrasse 20
Tel. (0211) 329878 + 326309

2000 HAMBURG 1 – Glockengiesserwall 19
Tel. (040) 331610 + 331619

3000 HANNOVER – Andreastrasse 7
Tel. (051) 327314 + 387315

8000 MÜNCHEN – Augustenstrasse 10
Tel. (089) 55-5700

Ljubljana: Inex Adria aviopromet, Titova 48, Tel. 313-366
s predstavništvi v Beogradu, Sarajevu, Skopju, Titogradu in vse turistične poslovalnice v Jugoslaviji.

JUGOBANKA

KO BOSTE POTREBOVALI STROKOVEN BANČNI NASVET
KO BOSTE ŽELELI NAJETI POSOJILLO
KO SE BOSTE ODLOČALI ZA VARČEVANJE

POKLIČITE ALI OBIŠČITE
JUGOBANKO

LJUBLJANA, Titova 32, tel.: 310-388
LJUBLJANA, Celovška 106, tel.: 557-679
LJUBLJANA, Titova 64, tel.: 327-066
LJUBLJANA, Pražakova 14, tel.: 311-926
CELJE, Titov trg 7, tel.: 23-438
CELJE, Miklošičeva 1, tel.: 23-715
JESENICE, Maršala Tita 20, tel.: 81-576
KRANJ, Cesta JLA 14, tel.: 28-271
MARIBOR, Razlagova 11, tel.: 27-551
MARIBOR, Svetozarevska, tel.: 24-190
MARIBOR, Cankarjeva, tel.: 27-172
MURSKA SOBOTA, Staneta Rozmana 5, tel.: 21-833
NOVA GORICA, Kidričeva 7, tel.: 23-520
NOVO MESTO, Kom. Staneta 38, tel.: 24-209
PTUJ, Prešernova 1, tel.: 711-781
SEŽANA, Partizanska cesta 7, tel.: 73-139

A-1040 WIEN, Argentinierstr. 22/II/4-11, tel.: 656-440
SYDNEY N. S. W. 2000, St. Martins Tower, 31 Market Street
PRAHA 1, Elišky Kransohorske 9, tel.: 61926
LONDON EC 2 Y 5 ET, Moor House, London Wall, tel.: 01628 908 1/3
75116 PARIS, 25, Rue Lauriston, tel.: 500-83-73
AMSTERDAM C, Singel 512, tel.: 249-274
20121 MILANO, Via Fatebenefratelli 15/IV, tel.: 632-005
TORONTO, 401 Bay st., tel.: 362-2605
6 FRANKFURT / Main 1, Göthe Strasse 2, 285-958
4 DÜSSELDORF, Klosterstrasse 34, tel.: 356-434
1000 BERLIN, C/O BFG-Bank, Am Schillertheater 2-4, tel.: 311-42-85
8 MÜNCHEN, Friedrichsring 28, tel.: 595-087
NEW YORK, N. Y. 10036, 500 Fifth Avenue, tel.: 9445200
CHICAGO, 60611, 875 North Michigan Avenue, tel.: 337-024
111 22 STOCKHOLM, Kungsgatan 55/3, tel.: 08-21 33 08
8001 ZÜRICH, Lowenstrasse 14/I, tel.: 01/211 77 67

DOBRODOŠLI!

JUGOBANKA

rodna gruda slovenija

Vaša pisma	2
Dogodki	4
Jugoslavija in svet, gospodarske novice	6
Slovensko zeleno zlato	8
Dve desetletji Inex Adria avioprometa	11
Izbor iz slovenskega tiska	12
Godec moraš biti z dušo in srcem	14
Reportaža na vašo željo – Srebrni breg	16
Po Sloveniji, Osebnosti	18
Turistični vodnik	20
Slovenija v mojem objektivu – Nancy Hribar, Cleveland	22
Zakladi slovenskih muzejev – Škofja Loka	24
Korenine – Smučarska tekmovanja sredi vojne vihre	26
Naši po svetu	28
Vaše zgodbe – Ivan Gradišnik, Francija: Beli grič	32
Umetniška beseda – Mira Mihelič: Cesta dveh cesarjev	34
Za mlade po svetu	36
Skozi ameriško džunglo	38
Materinščina, Nove knjige	41
Krožek mladih dopisnikov	44

Slika na naslovni strani:

**Podčetrtek ob Sotli z gradom,
v bližini so tudi znane
Atomske toplice**

Foto: Ančka Tomšič

*Revija za Slovence po svetu
Magazine for Slovenes abroad
Revista para los Eslovenos
por el mundo*

Izdaja

Slovenska izseljenska matica
Ljubljana, telefon 061/20-657

Naslov

61000 Ljubljana Cankarjeva 1/II, p. p. 169
Slovenija, Jugoslavija
Telefon uredništva 061/23-102
Telefon uprave 061/21-234

Glavni in odgovorni urednik

Jože Prešeren

Urednica

Jagoda Vigele

Tehnični urednik

Bruno Feher

Uredniški odbor

Janez Kajzer, Marko Kern, Marko Pogačnik,
Jože Prešeren, Ina Slokan, Mila Šenk, Jagoda
Vigele, Matjaž Vizjak, Janez Zrnec

Izdajateljski svet

Mitja Vošnjak (predsednik), dr. Vladimir
Klemenčič, Anna Krasna, Mira Mihelič,
Ernest Petrin, Milan Pogačnik, Drago Seliger,
Lenart Šetinc, Ciril Šter, Ciril Zlobec

Prevajalci

Alberto Gregorič (španščina),
Milena Milojevič-Sheppard (angleščina)
Revija izhaja vsak mesec,
8. in 9. številka izideta skupno.

Letna naročnina

Jugoslavija 150 din, Avstralija 7 aus. \$,
Avstrija 120 Sch, Anglija 4,50 Lstg., Belgija
260 Bfr, Danska 45 Dkr, Finska 35 FM,
Francija 33 FF, Holandija 18 Hfl, Italija
7.000 Lit, Kanada 10 can \$, ZR Nemčija
16 DM, Norveška 45 Nkr, Švedska 40 Skr,
Švica 15 Sfr, ZDA – U.S.A. 8 US \$,
Južnoameriške države 8 US \$.

Avionska naročnina

Severna Amerika 20 US \$ ali 24 can \$, Južna
Amerika 22 US \$, Avstralija 20 aus \$

Plačilo naročnine

Dinarski tekoči račun: 50100-678-45356
Devizni račun: 50100-620-107-257300-
2818/5

pri Ljubljanski banki – Plačilo je možno
tudi po mednarodni poštni nakaznici ali
s čekom, naslovljenim na »Slovenska
izseljenska matica« v priporočenem pismu.
Poštnina plačana pri pošti 61102 Ljubljana

Tisk

ČGP Delo, Ljubljana

Oproščeno prometnega davka po pristojnem
sklepu št. 421-1/173 z dne 24. VII. 1973

Nepozabno mesto Perth

Doslej sva bila z ženo dvakrat na obisku v Avstraliji in med vsemi mesti nama je bilo najbolj všeč v mestu Perth v Zahodni Avstraliji. Navdušena sva bila nad vsem, nad samo lego mesta, čistočo, urejenostjo in lepoto hišic. Ljudje z vsega sveta, ki živijo v tem mestu, so sila prijazni ne le do tujcev temveč do vsakogar, tudi do »aboriginov«, prvotnih naseljencev Avstralije. Vsi ljudje skrbijo za ureditev svojih domov, tako da dva nista enaka.

Tam živi tudi veliko Slovencev iz raznih krajev naše domovine in veliko Jugoslovancev. Naši ljudje se zbirajo v raznih klubih, kjer prirejajo različne prireditve in zabave z domačo glasbo in plesi ter si tako lajšajo domotožje. Med bivanjem tam sva z ženo spoznala veliko slovenskih družin, med katerimi naj omenim družine Halozar, Pauvzin, Furlan, Štrucelj in še nekaj drugih, s katerimi si redno dopisujemo.

Moja svakinja Darinka Prime, ki živi tam z družino že od leta 1963, se je odločila, da bo prek slovenskega kluba v Perthu začela poučevati slovenščino vse tiste, ki ne bi radi pozabili materinega jezika.

Tako kot smo bili deležni vse pozornosti ob obisku, je bilo tudi ob slovesu. Prav vsi so nas pospremili na letališče, se poslavljali od nas s solzami v očeh in naročali pozdrave za vse v domovini.

Tončka in Ludvik Pajnič, Ljubljana, Rožičeva 5

V spomin človeku velikega srca

Kdo ni poznal gostilne Stari grad ob glavni cesti skozi Senožeče, vas pod Nanosom in Vremščico! V prijetni gostinski izbi, ki nosi ime po nekoč močnem gradu Valvasorjeve slave, je gostoljubnost gospodinje Drage in gospodarja Toneta privabila številne goste. Moji spomini na Sotlarjeve hitijo daleč nazaj v dneve kulturnega viška vasi Senožeče. Takrat, v težkih časih gradnje domovine, je mladina dajala pogum svojemu ljudstvu z bogatim kulturnim udejstvovanjem. Med njimi sta bila tudi Tone in Draga, ki sem ju kot otrok občudovala na odrskih deskah v »Prisegi o polnoči«. Od takrat

Hej Slovani

*Hej Slovani, naša reč slovanska živo klije,
dokler naše verno srce za naš narod bije;
živi, živi, duh slovanski, bodi živ na veke!
Grom in peklo, prazne vaše proti nam so steke.*

*Naj tedaj nad nami strašna burja se le znese,
skala poka, dob se lomi, zemlja naj se trese.
Bratje mi stojimo trdno, kakor zidi grada,
črna zemlja naj pogrezne tega, kdor odpada.*

Jugoslovansko himno »Hej Slovani« objavljamo na željo številnih slovenskih rojakov, ki poznajo melodijo, le redkokdo pa pravilno slovensko besedilo. V zadnjem času je prosil za objavo besedila še posebej rojak Janez Primožič iz Avstralije, ki želi izvedeti tudi nekaj o nastanku te himne. O tem pa kdaj prihodnjič.

Zakaj vse z malo začetnico?

Že dolga leta živim na Švedskem in prihajam od časa do časa v Jugoslavijo. Marsikaj se je spremenilo v tem času, hvala bogu na bolje. Vendar pa je veliko stvari, ki so vredne pripomb. Vem, da se je po vsej Evropi razpasla navada, da pišejo imena krajev, mest, hotelov, oseb idr. z malo začetnico. Tudi na Švedskem se nekateri pačijo s tem. Toda nikjer nisem videla tega v taki meri kakor v Sloveniji. Prelepa je, da bi jo tako pačili!

Kdo je začetnik take pisave? Pred nekaj leti sem na švedskem radiu slišala nekega Nemca – imena si nisem zapomnila – ki se je hvalil, da je on začel tako pisati in da ga zdaj posnema vsa Evropa. Zanimivo pa je, da je tega najmanj opaziti prav v Nemčiji. Zakaj

Veliki narodi, ki so dali svetu tudi tako imenovane »svetovne« jezike, imajo že dokaj bogato tradicijo v organizaciji poletnih šol za tuje študente. Celo potovalne agencije že prodajajo »pake« , ki vključujejo jezikovne tečaje angleščine v Angliji, francoščine v Franciji, ruščine v Sovjetski zvezi, nemščine v Nemčiji ali Avstriji. V Jugoslaviji se zdi, kot da smo doslej pozabljali na take možnosti, čeprav je tudi med tujci dovolj zanimanja za učenje jezikov, ki se govore na tleh Jugoslavije, in za spoznavanje naše bogate kulturne preteklosti. Pobuda, da bi tudi pri nas organizirali podobne poletne šole, je prišla iz vrst naših izseljencev in njihovih potomcev, od katerih mnogi niso imeli priložnosti, da bi se med šolanjem seznanili z jezikom svojih prednikov. Prvi so se odločili za organizacijo poletne šole Hrvatje, temeljite priprave nanjo pa so se začele tudi v Sloveniji. Številni potomci slovenskih izseljencev bi radi prišli za mesec ali dva v Slovenijo, kjer bi jim strokovnjaki razložili osnove slovenskega jezika in jih seznanili vsaj s temeljnimi obrisi bogate slovenske kulturne zgodovine, hkrati pa bi jih seznanili z geografskimi značilnostmi dežele, od koder izvira njihov rod.

Po tem, kar je bilo opravljenega doslej, se nam zdi, da lahko upravičeno pričakujemo, da se bo prva slovenska poletna šola za potomce slovenskih izseljencev začela v letu 1982. Skupina slovenskih pedagogov že pripravlja programe predavanj in ekskurzij, razposlana pa so bila tudi že prva vabila slovenskim društvom in organizacijam, ki naj bi sodelovala pri izbiranju študentov. Nekaj se je torej le premaknilo. Tudi slovenščina je naredila nov korak pri uveljavljanju v svetu in ta korak je v prvi vrsti namenjen k potomcem slovenskih izseljencev. Tako je tudi prav, saj so med njimi številni mladi ljudje, ki se zavedajo svojih korenin, čutijo pa jih še ne dovolj.

Jože Prešeren

je minilo že veliko let, toda živo so mi v spominu poznejša delovanja tega človeka. Njegov pozdrav je spremljal vsakega tovariša ob nagrobnem slovesu in vsakega izseljenca s stiskom roke. Meni je ob slovesu pred 23 leti kot 17-letnemu dekletu stisnil roko, zaželel srečo in mi podaril prvi avstralski funt, ki sem ga ob prihodu v Avstralijo še kako koristno uporabila.

Ob pogostih obiskih domovine sem vedno obiskala Sotlarjev dom, kjer sem vedno srečala hvaležne izseljence. Tone mi je pred leti tam predstavil tudi preminulega slikarja Lojzeta Perka, s katerim sva spregovorila prenekatero besedo o slovenskem slikarstvu.

Danes ni nikogar več. Tisti veseli trenutki srečanj v domovini so prežeti z žalostjo. Vedno mi bodo ostale v ušesih Tonetove besede, ki mi jih je na kaseti poslal v Avstralijo – od Triglava do Jadrana, tja prek Oceana bo živela naša pesem, dokler bo utripalo slovensko izseljensko srce.

Helena Rebula Van de Laak,
Melbourne,
Avstralija

Učim se angleščine

Naročam Rodno grudo, ki mi je zelo všeč. Koledar sem prejela od sina. Naročnino bom poravnala takoj po prejemu računa. Pri tem mi bo pomagal mož, ker jaz še ne znam dovolj angleščine, saj sem tu šele šest mesecev. Rada bi se zaposlila, vendar pa je težko brez znanja jezika. Morda ima kdo od rojakov kak primeren učbenik angleščine.

Elizabetha Vercon, Beenleigh, Qld.,
Avstralija

»Oglej si Rodno grudo...«

Z veseljem prebiram revijo Rodna gruda. To mi je edini stik z domovino. Ženi včasih pravim, da grem na obisk v Slovenijo, pa mi pravi: »Oglej si Rodno grudo, pa boš videl, kako izgleda tvoja domovina!« Zato bi vas prosil, če bi kdaj objavili kakšne slike iz Majšperka, Ptujске gore in gradu Štatenberg (Makole) na Štajerskem. To so kraji, kjer sem preživel svojo mladost.

Jernej Korošec, Toronto, Kanada

Lipa Park lepo napreduje

Rodno grudo rada berem in tudi moj mož, ki ni Slovenec, rad vse pre-

bere, saj se je v Kanadi naučil kar precej slovenščine. Vsa čast vam, ki tako lepo opisujete Slovenijo. Tu v St. Catharinesu je zdaj zelo lepo, vse je v cvetju, začela pa se je tudi sezona piknikov. Društvo Lipa Park lepo napreduje – zdaj bodo tudi povečali dvorano. Toni Krašovec je dober predsednik in tudi Slovenci društvo radi podpirajo, kadar in kolikor morejo. Zavedajo se, da je moč le v skupnosti.

Rose Praprost, St. Catharines,
Ont., Kanada

Ob zlatem jubileju Glasbene matice

Vedno obljubljam, da bom kaj več napisal, pa vedno pride na vrsto lenoba. Tisti, ki me poznate, veste, da veliko raje govorim, kakor pišem.

Na proslavi 50-letnice pevskega zbora Glasbena matica v Clevelandu so podelili darilo Franku Bradachu, ki že ves čas obstoja sodeluje pri zboru

Zadnjič sem omenil, da bom kdaj kaj napisal o mojem doprinosu zboru Glasbena matica v 50 letih, saj sem edini, ki sem pri zboru ves čas. Rečem lahko le toliko, da je Glasbena matica uprizorila najmanj 18 oper in jih nekaj tudi ponovila. Jaz sem skupno nastopil v 25 opernih predstavah. Najlepše sem se počutil kot oče v Traviati in v glavni vlogi v Rigolettu pa tudi v Trubadurju. Ob 50-letnici mi je zbor podaril na odru zapestno uro v spomin. Zame je bil vrhunec vsega udeleževanja takrat, ko smo uprizarjali opere.

Mogoče pa še kaj o Glasbeni matici napišem kdaj drugič.

Frank in Zofi Bradach, Euclid,
Ohio, ZDA

Domovina še vedno kliče

Rodna gruda nam je zelo všeč, saj ljubim svojo rodno grudo kakor mater. Bila sem rojena v prelepi Sloveniji, moja hčerka je bila rojena v Kanadi, vendar bere in piše slovensko. Zelo sem ponosna nanjo. Bili smo že trikrat v domovini. Zelo rada bi videla, če kdaj kaj napišete o Semiču v Beli krajini. Zaposlena sem bila v Telekomunikacijah na Vrtači, toda usoda me je ločila od domovine. Zdaj živim že 23 let v Kanadi, toda čutim, da me domovina še vedno kliče. Pozdravljam vse v uredništvu in vse Slovence po svetu.

Amalija Šuštaršič, Winnipeg, Kanada

Več narodnega ponosa

Najlepša hvala za vaš trud in koristno delo za nas izseljence. Vse je lepo in zanimivo prebrati o naši lepi domovini. Pod naslovom Več narodnega ponosa je rojak Gustl Fujs iz Hamiltona napisal odkrit članek. Hvala, ker sta ga priobčili. Našemu rojaku Gustlunu pa naj se posebej zahvalim za tako odkrite in resnične besede. Tudi jaz se popolnoma strinjam z njim. Res je, da bi lahko vsi naši otroci govorili slovensko, saj pripadajo slovenskim staršem, čeprav so rojeni v Kanadi. Tega niso krivi sami. Starši so krivi, ker jih niso učili materine besede in se mnogi premalo zavedajo, kakšnega rodu so. Tudi jaz imam v Kanadi hčerko, ki je zdaj že poročena in živi v južnem predelu Ontaria v Londonu. Nima nobenih slovenskih šol pa mi kljub temu vsak mesec piše pismo v slovenskem jeziku. Tudi po telefonu se pogovarjava po slovensko. Za to se ima v prvi vrsti zahvaliti meni in že pokojni mami. Številni otroci so danes tudi po krivdi staršev preveč odtujeni. Mnogi se res radi postavljajo s svojo polomljeno angleščino in si nabirajo bogastvo, kakor da bodo večno živeli. Če pa pride bolezen ali nesreča, pa se šele spomnijo, da so le nekje naredili napako in to v škodo svojih otrok ali kako drugače. Pregovor pa pravi, da je po toči zvoniti prepozno. Zato bi tudi jaz pozval vse tiste, ki niso izpolnili vsega našega dolga do otrok, naj imajo kljub vsemu več narodnega ponosa. Še je čas, da marsikaj popravimo, saj se na napakah učimo in izpopolnjujemo. Kajti rodna domovina je samo ena.

Jože Grubič, Timmins, Ont., Kanada

Življenjska moč neuvrščенosti

V dvorani skupščine Jugoslavije v Beogradu je bila ob 20-letnici prve konference šefov držav in vlad neuvrščенih dežel slovesna akademija, ki so se je udeležili predstavniki zveznih, republiških in pokrajinskih organov ter družbenih organizacij. Slavnostni govornik na tej akademiji je bil predsednik predsedstva SFR Jugoslavije Sergej Kraigher, ki je orisal zgodovinski razvoj gibanja neuvrščенosti in med drugim poudaril: »S spoštovanjem se spominjamo pobudnika in gostitelja te konference, ki je začela novo poglavje v mednarodnih odnosih, državnika katerega vizionarska misel je bila predana prihodnosti človeštva – našega predsednika Tita.«

Sergej Kraigher se je v svojem govoru spomnil vseh Titovih prijateljev in soborcev, Nehruja, Naserja, Nkrumaha, Sukarna in drugih državnikov, ki so bili pionirji gibanja neuvrščенih, za tem se je dotaknil korenin in virov neuvrščенanja ter izvirnih načel, ki so bila izoblikovana v Beogradu. Ponovno je poudaril tudi Titovo misel, da »mora svet po poti miru, sodelovanja in vsestranskega razvoja – v blaginjo vseh narodov in vseh ljudi.«

Zagon reaktorja v Krškem

Sredi septembra so v jedrski elektrarni v Krškem začeli verižno reakcijo in s tem pognali reaktor. Vključitev te najnovejše pridobitve jugoslovanskega elektrogospodarstva v omrežje je bila predvidena za oktober. Do konca leta naj bi ta jedrska elektrarna dala 300 do 400 milijonov kilovatnih ur energije, ki si jo bosta na polovico delili Slovenija in Hrvaška.

Gradnja elektrarne v Krškem kasni za tri leta, medtem pa se je tudi za trikrat podražila, vendar pa tudi za prihodnje dvomijo, da bi bilo mogoče skrajšati rok gradnje. Znano je, da nameravajo v Jugoslaviji do konca te-

ga stoletja postaviti še šest jedrskih elektrarn, zato bodo izkušnje iz Krškega še kako dragocene.

Ljubljanski nadškof v ZDA in Kanadi

Konec avgusta je na dvajsetdnevni obisk k našim rojakom v ZDA in Kanadi odpotoval ljubljanski nadškof in metropolit dr. Alojz Šuštar. V mestu Marquette, ZDA, se je udeležil praznovanja Baragovega dneva, za tem pa je obiskal vrsto slovenskih župnij in izseljencev v obeh severoameriških državah. Ob prihodu v Kanado je dr. Alojz Šuštar obiskal tudi jugoslovanski generalni konzulat v Torontu, kjer se je zadržal v krajšem pogovoru z generalnim konzulom Naumom Nacevskim.

Potovanje ljubljanskega nadškofa po ZDA in Kanadi je strogo verskega in pastoralnega značaja in je obenem nadaljevanje stikov s slovenskimi župnijami, ki so jih navezali že prejšnji nadškof in drugi slovenski cerkveni dostojanstveniki. Poleg nalog na tem področju je eden izmed namenov tega potovanja tudi utrjevanje slovenske narodne zavesti med izseljenci in njihovo povezovanje z matično domovino, kot je ljubljanski nadškof izjavil pred potovanjem uredniku verskega lista »Družina«.

Jugoslovanski filmi v Benetkah

Znano je, da se bo v tekmovalnem programu na beneškem filmskem festivalu za nagrado »Zlatega leva« potegoval tudi jugoslovanski film »Padec Italije« v režiji Lordana Zafranovića. Za to nagrado se bo potegovalo 21 od skupno 70 filmov. Drugi jugoslovanski film »Ali se spominjaš Dolly Bell« v režiji debutanta Emira Kusturice pa si bo »Zlatega leva« skušal priboriti v kategoriji filmskih prvencev mladih režiserjev; v tej kategoriji bodo na beneškem festivalu pokazali šest del.

Živ spomin na Louisa Adamiča

V septembru je bila v Sloveniji vrsta odlično pripravljenih prireditev v spomin na pokojnega ameriškega pisatelja slovenskega rodu Louisa Adamiča, ki je umrl pred tridesetimi leti. Najprej je bila 3. septembra, spominska slovesnost pred pisateljevo rojstno hišo v Prapročah pri Grosupljem, kjer je govorila nekdanja Adamičeva sodelavka, izseljenska kulturna delavka in pisateljica Anna Praček-Krasna. Naslednji dan je bila v osnovni šoli Louisa Adamiča v Grosupljem osrednja proslava s kulturnim sporedom. Slavnostni govornik je bil član sveta federacije dr. Jože Vilfan. V petek, 11. septembra pa je bil v kulturnem domu v Grosupljem literarni večer pod geslom »Vse njegovo delo je bil en sam boj – boj za resnico in pravico«.

V Ljubljani je bila osrednja spominska slovesnost v počastitev Louisa Adamiča v kulturnem domu Ivana Cankarja, za tem pa je bil mednarodni znanstveni simpozij o vsestranskem delu Louisa Adamiča, ki ga je organizirala univerza Edvarda Kardelja.

Podrobneje bomo o slovesnostih in simpoziju, ki je ponovno potrdil kako je še živ spomin na tega velikega Slovenca, poročali v prihodnji številki Rodne grude.

Prvo evropsko gledališče na Kitajskem

Izjemno priznanje in odgovornost za Lutkovno gledališče v Ljubljani: kot prvi evropski teaterski ansambel je 23. avgusta odpotovalo na petnajstdnevno gostovanje po LR Kitajski. V okviru meddržavnega sporazuma o sodelovanju med Kitajsko in Jugoslavijo so ljubljanski lutkarji v Pekingu in še petih drugih mestih prikazali »Resnično pravljico« Anje Dolenceve v režiji Alberta Kosa in Jurčičevo »Kozlovsko sodbo v Višnji gori« (odrska priredba Svetlana Makarovič, režija Miran Herzog).

Poletna šola slovenskega jezika

Slovenska izseljenska matica pripravlja v sodelovanju s pristojnimi ustanovami poletno šolo slovenskega jezika, ki je namenjena potomcem slovenskih izseljencev, ki bi se radi seznanili s slovenskim jezikom in slovensko kulturno tradicijo. Delovna skupina, ki je pripravljala program te šole, predlaga, da bi organizacijo poletne šole zaupali gimnaziji v Kranju. Šola naj bi trajala mesec dni, od 15. julija do 15. avgusta. V prvem letu delovanja naj bi poletno šolo obiskovalo okrog 30 slušateljev. Največje zanimanje za tovrstno šolo je med našimi izseljenci v ZDA in Kanadi, vse pa kaže, da bo dovolj mladih, ki bi se radi naučili slovenščine tudi v drugih državah, zlasti v Latinski Ameriki, Avstraliji ter tudi v zahodnoevropskih državah. Šola naj bi bila razdeljena v dva dela: v jezikovni pouk in pouk iz nacionalne zgodovine, kulture ter spoznavanja geografskih in drugih značilnosti Slovenije.

Slovenska izseljenska matica je s pripravami za organizacijo poletne šole že seznanila nekatera slovenska društva in organizacije, ki bodo pomagale pri izbiranju kandidatov za obisk te šole. Vsi zainteresirani se lahko za podrobnejše informacije obrnejo tudi na naslov našega uredništva.

Rade Šerbedžija – avstralski igralec leta

V navzočnosti vse avstralske igral-ske elite so v avgustu v znani sydney-ski dvorani »Center Point« razglasili za avstralskega »igralca leta« jugoslo-vanskega igralca Radeta Šerbedžijo.

Nagrada mu je izročil eden najboljših avstralskih igralcev Gary McDonald.

Ta nagrada je ponoven dokaz izrednih simpatij, ki jih je avstralska publika posvetila jugoslovanskim gledališčnikom ob njihovem gostovanju v Avstraliji z Jovanovičevo dravmo »Osvoboditev Skopja« in pozneje tudi ob predvajanju posnete drame na avstralski televizijski mreži.

Zajezitev neugodnih tokov v gospodarstvu

Delegati slovenske skupščine so po hitrem postopku sprejeli pet zakonov, ki naj bi zajezili neugodne tokove v gospodarstvu. Zakoni so v veljavi od 1. avgusta in bodo veljali do konca leta. Najpomembnejši je zakon o začasnih prepovedi razpolaganja z delom družbenih sredstev za gradnjo določenih objektov v letu 1981.

S sprejetjem »paketa« zakonov naj bi pospešili zunanjetrgovinsko menjavo slovenskega gospodarstva s konvertibilnim področjem, saj bodo izvozniki plačevali manjši delež prispevkov. Prav tako so v ugodnejšem položaju izvozniki, ki izvažajo prek svojih načrtovanih obveznosti, saj jim ostane 90 odstotkov tako pridobljenih deviz.

»Lastovke« v Moravcih

V soboto, 16. avgusta, je bilo tradicionalno pomursko izseljensko srečanje, ki je bilo letos v znanem zdravilišču Moravci. Zbralo se je prek 500 pomurskih izseljencev in rojakov, ki so na začasnem delu v tujini, ki se jim

je pridružilo tudi precej domačinov. Organizator tega srečanja je bilo slovensko kulturno-prosvetno društvo Lastovka iz Ingolstadta v ZR Nemčiji v sodelovanju s pomursko podružnico Slovenske izseljenske matice in občinsko konferenco Socialistične zveze delovnega ljudstva iz Murske Sobote.

Za kulturni spored na tem srečanju so poskrbeli mladi člani društva Lastovka, ki v Ingolstadtu obiskujejo slovenski dopolnilni pouk. To društvo tudi sicer razvija čedalje tesnejše stike s podobnimi kulturnimi in športnimi društvi v domovini; sodelovanje z domovino je sestavni del njihove redne dejavnosti.

Slavnostni govornik na tem srečanju, ki so se ga udeležili tudi številni predstavniki javnega življenja v Pomurju, je bil predsednik občinske konference SZDL Murska Sobota Štefan Čahuk, ki je med drugim poudaril:

»Biti član slovenskega društva na tujem je tisto najlepše, kar more človek doživeti, posebno še zato, ker vemo, da nihče ni sam sebi zadosti. To združevanje v društvih ni nikakršen dodatek k življenju, nasprotno – to je vsakdanje življenje.«

O razmerah v Pomurju pa je med drugim povedal:

»Občani in delovni ljudje naše pokrajine, Pomurja, si vztrajno in neumorno prizadevamo izboljšati naš gospodarski, kulturni in politični razvoj. Delamo, gradimo, učimo se, veselimo se uspehov, potarnamo o težavah, toda optimistično zremo v jutrišnji dan. Vsakdo, ki hoče, lahko vidi naše rezultate. Prepričani smo, da ta ponos delimo skupaj z vami, ki ste že leta odsotni.«

Stefan Antalič, predsednik pomurske podružnice Slovenske izseljenske matice, pozdravlja rojake na srečanju v Moravcih

Pogled v dvorano restavracije v Moravcih med izseljenskim srečanjem

jugoslavija in svet

Ob obletnici beograjske konference

V začetku septembra je minilo dvajset let od prve konference neuvrščenih držav. Bila je leta 1961 v Beogradu in z njo se je v mednarodnem življenju začelo obdobje naraščajočega delovanja in vpliva neuvrščenega gibanja, ki šteje danes že skoraj 100 držav.

Ob tej okrogli obletnici so povsod po svetu, predvsem pa seveda v številnih neuvrščenih državah, posvetili veliko razmišljanj o svetu in njegovi bližnji usodi, za katero se prav ob tej obletnici znova zdi, da je na kocki. Generalni sekretar Združenih narodov Kurt Waldheim je nedavno dejal, da mednarodni položaj še nikoli od kubanske krize leta 1962 ni bil tako zapleten kot danes. Mnogi svetovni voditelji s takšnimi ali drugačnimi besedami izražajo enake misli.

Če ob tej obletnici skušamo pogledati na svet predvsem skozi očala dvajsetletnega delovanja neuvrščenega gibanja, je podoba močno zapletena mešanica temnih in svetlih barv. Nespodbitna zasluga neuvrščenega gibanja je, da se v zadnjih dveh desetletjih obstoječi vojaško-politični bloki niso širili z vstopanjem novih držav, nekateri regionalni bloki pa so celo razpadli; nove neodvisne države (in to je bil čas razpadanja klasičnih kolonialnih imperijev in nastanka desetine novih držav) se niso vključevale v bloke, ampak v neuvrščeno gibanje. Dejstvo da se bloki niso širili, je gotovo bistveno prispevalo k preprečevanju nove svetovne vojne. Po zaslugi prizadevanj neuvrščenih so se vsaj uradno uveljavila nova načela v odnosih med državami, ki temeljijo na spoštovanju enakopravnosti velikih in majhnih, suverenosti vseh, na nevmešavanju v notranje zadeve in podobnih vrednotah.

Toda tudi temnih in celo čisto črnih tonov ne manjka. Pravkar omenjena načela so pogosto samo na papirju in vse prevečkrat grobo kršena. Bloki, med njimi dva največja in najnevarnejša – vzhodni in Zahodni, še vedno obstajajo, konfrontacija med največjima se zastruje in je vedno hujša grožnja svetovnemu miru. Najslabše pa je, da svet v vsem povojnem času ni storil niti drobenega koraka na poti k razorožitvi, ampak se nasprotno vse bolj oborožuje. Kopičenje vse močnejših in strašnejših orožij iz dneva v dan povečuje nevarnost vojne, poleg tega pa se pojavljajo vedno nova orož-

ja, med njimi tudi taka, ki po vojaški logiki napravljajo vojno »bolj sprejemljivo«.

Najbolj nevarna med temi orožji je tako imenovana nevtronska bomba, ki že nekaj let kot nov Damoklejev meč visi nad človeštvom. Nitka, na kateri visi, je postala še veliko tanjša letos poleti, ko je ameriški predsednik Ronald Reagan sprejel sklep o izdelovanju tega novega orožja. Seveda je jasno, da ga bodo nemudoma začeli izdelovati tudi v Sovjetski zvezi.

Nevtronska bomba je atomsko orožje, ki pri eksploziji razvije zelo močno atomsko sevanje, ki uniči vse živo, vendar pa ne povzroči (tako kot »klasična« atomsko orožja) velikih rušenj hiš, tovarn, prometnic in podobnega. Smrtonosno sevanje tudi ne traja dolgo. Zaradi tega je nevtronska bomba zelo »primerna« za vojskovanje v gosto naseljenih, razvitih in bogatih deželah – na primer v Evropi. Njena uporaba »očisti« vse živo, predvsem ljudi, vendar ne uniči dragocenih industrijskih in drugih objektov in vojakov države, ki je uporabila nevtronsko bombo, lahko razmeroma naglo zasedejo prizadeto področje. Gledano s stališča vojaške logike je z nevtronsko bombo v veliki meri rešeno vprašanje smotrnosti vojskovanja v gosto naseljenih in razvitih državah, kjer s klasičnimi atomskimi bombami, ki uničijo vse in cele dežele za dolgo spremenijo v puščave, ne bi bilo mogoče doseči kakih posebnih koristi.

Rojstvo nevtronske bombe povzroča zlasti veliko ogorčenje in skrb med evropskimi državami – tako na vzhodu kot na zahodu – saj je jasno, da je ta bomba najbolj uporabna prav v Evropi in v resnici le-tej tudi namenjena. Predsednik Reagan je sklenil – predvsem zaradi ostrih protestov v zahodni Evropi – da bo nevtronsko orožje vskladiščeno v ZDA in ga za zdaj ne bodo prepeljali v Evropo. Toda to je le blažev žegen, saj je jasno, da je v primeru potrebe stvar nekaj ur, da se bo to orožje znašlo v Evropi.

Sklep predsednika Reagana o proizvodnji nevtronske bombe sodi v okvir njegove politike, da si morajo ZDA najprej z vsemi razpoložljivimi sredstvi zagotoviti vojaško premoč nad Sovjetsko zvezo in šele potem začeti z njo pogajanja za omejevanje oborožitve in preprečevanje vojne. Slaba plat te logike je seveda v tem, da si na drugi strani prav tako z vsemi razpoložljivimi sredstvi prizadevajo, da ne bi zaostali, in končni rezultat tega je že zdaj – samo še hujša oboroževalna tekma, še večje zaloge strašnega orožja in s tem vedno večja nevarnost za mir in prihodnost človeštva.

Janez Stanič

Gospodarske novice

»Jugoslavija special«

V Postojni se je pred nedavnim mudila 16-članska ekipa TV Asahi (Asahi National Broadcasting Co.) iz Tokia. V Jugoslaviji je posnela 90-minutni televizijski film, v katerem bodo predstavljene lepote in zanimivosti dežele. V filmu bo veliko tudi o jamah, saj je ekipa več dni snemala v Postojnski, Škocjanski, Križni, Planinski in Pivki jami.

Za kakšen televizijski film oziroma za kakšno oddajo pravzaprav gre? »Gre za enega izmed filmov, ki jih prikazujemo ob sredah zvečer. Naslov oddaje je »Sreda special«, v njej pa predvajamo vsakokrat film o lepotah, zanimivostih, nacionalnih posebnostih te ali one dežele. V okviru te oddaje bo predvajan tudi film z naslovom »Jugoslavija special«. V filmu ne bo nič o politiki in ekonomiki vaše dežele, ker gleda ta program povečini mlada generacija, ki v filmih ob sredah zvečer ne pričakuje tovrstnih informacij.«

TV Asahi je zasebna televizijska družba.

Še eno novo letalo Inex Adrie

Pred dnevi je prispelo na ljubljansko letališče letos že drugo letalo DC-9 Super 80, ki so ga pripeljali piloti Inex Adrie avioprometa iz Kalifornije, naslednji dan pa so ga že poslali v promet. Deveto po vrsti v jati slovenskega čarterskega podjetja, ki so ga skrajšano poimenovali Ana (Alfa November Alfa), je trenutno najekonomičnejše in najtišje letalo tega razreda (kratki-srednji dolet), saj v primerjavi z boeingom 727 potroši za 30 odstotkov manj goriva in povzroča nekajkrat manjši hrup. Ana, sodobna »devetka«, sprejme 167 potnikov in je 997. letalo s tekočega traku Douglasove tovarne v ZDA.

V Ljubljani 1286 novih stanovanj

Do junija letos so v Ljubljani sezidali 1286 stanovanj. V planu za letošnje leto je bilo 3543 stanovanj.

Največ so jih do junija letos dogradili v občini Bežigrad kar 622, veliko tudi v Mostah – 481. V centru so vsa

planirana stanovanja že zgradili, na Viču le 61, najmanj pa v občini Šiška – samo 48.

Glede na to, da trenutno v Ljubljani gradijo 5891 novih stanovanj (nekaj teh se vleče še iz lanske številke načrtovanih a ne dograjenih stanovanj) je obilo možnosti, da letošnje načrte zdave uresničijo.

*Les je dragocena, domača surovina
(foto: Janez Zrnc)*

Velik izvoz jugoslovanskega pohištva

Jugoslovanski proizvajalci pohištva so v prvem polletju izvozili za 186 milijonov dolarjev izdelkov.

Jugoslavije izvažajo pohištvo v več kot 50 držav, čeprav so največji kupci SZ, ZDA, ZRN, Velika Britanija in Francija. Od držav v razvoju kupujejo največ jugoslovanskega pohištva Libija, Irak, Angola in Kuvajt.

Večji izvoz Lesonita

Tovarna Lesonit iz Ilirske Bistrice je v I. polletju letos dosegla 1,06 milijarde dinarjev skupnega prihodka. Čisti dohodek je znašal 13 milijonov dinarjev; prihodek je bil za 61 odstotka večji kakor lansko leto.

V prvem polletju so izvozili v tujino za 80 milijonov dinarjev blaga, oziroma za 46 odstotkov več kakor v prvem polletju 1980. Uvoz so letos skrčili za 20 odstotkov. Na zunanja tržišča, predvsem na zahodna, so povečali izvoz ultra lesenih plošč, katerih delež v celotnem izvozu prekaša 30 odstotkov.

Mednarodni kmetijski sejem v Radgoni se uveljavlja

Konec avgusta je podpredsednik zveznega izvršnega sveta Zvone Dragan odprl 19. mednarodni kmetijsko-živilski sejem v Radgoni. Na letošnjem sejmu je sodelovalo okoli 600 proizvajalcev hrane, kmetijskih izdelkov, drobne mehanizacije in strojev ter številna trgovinska podjetja. Poleg domačih razstavljalcev je razstavljalo na razstavišču 80 tujih podjetij, in sicer iz devetih držav, med temi iz Avstrije, Madžarske in Italije.

Ta specializirani sejem čedalje bolj pridobiva na svojem pomenu ter zavzema drugo mesto v državi – takoj za novosadskim kmetijskim sejmom.

Podpredsednik zveznega izvršnega sveta je poudaril prav to okolnost, da na sejmu razstavljajo kmetijski proizvajalci, oziroma izdelovalci strojev za mehanizacijo kmetijstva iz Avstrije, Italije in Madžarske. Omenil je tudi sejme Alpe-Adria, ki jih prireajo v Ljubljani že od leta 1962. Ti sejmi spodbujajo k medsebojni blagovni menjavi ter h krepitvi gospodarskega sodelovanja med sosedi in utrjujejo tudi položaj narodnostnih manjših, ki so pobudnik za nekatere oblike sodelovanja.

Govornik je podčrtal, da treba pospešiti proizvodnjo hrane ter smotrnejše izkoriščati naravne danosti in prednosti, ki jih ima jugoslovansko kmetijstvo. Prispevek kmetijstva in živilske industrije k celotnemu družbeno-ekonomskemu razvoju lahko postane res velik. Kmetijstvo se mora razvijati s 4,5-odstotno letno stopnjo rasti, z isto dinamiko, kakor industrija. Kakor zdaj načrtujejo bodo v Jugoslaviji l. 1985 lahko pridelali 6 milijonov ton pšenice in rži ter najmanj 12 milijonov ton koruze. S tem bodo pokrili domačo potrebo, ostalo bo pa še nekaj za izvoz.

Razširitev gospodarskega sodelovanja Koroška-Slovenija

Ob celovškem lesnem sejmu je obiskala delegacija Gospodarske zbornice Slovenije pod vodstvom predsednika Andreja Verbiča koroškega deželnega glavarja Leopolda Wagnerja. Na srečanju, katerega so se udeležili tudi predstavniki koroške trgovske zbornice, so se pogovarjali o utrjevanju dokaj razvitih trgovinskih odnosov in o višjih oblikah ekonomskega sodelovanja. Pogovarjali so se tudi o karavanski predoru, kjer avstrijska podjetja čakajo na čimprejšnji začetek, sicer ne morejo ostati pri sedanjih ponudbah. Glede turističnega projekta na Peci sta obe strani ugotovile, da je možna samo dolgoročna realizacija projekta. Deželni glavar je poudaril, da bi morali vse storiti, da ne bi prišlo do kakršnekoli omejitve v čezmejnem osebnem prometu.

Ker lani ni prišlo do podpisa gospodarske regionalne pogodbe, sta se obe strani pogovarjali o bistveni razširitvi kontingenta v okviru sejemskim dogovorov (od julija 1981 do julija 1982 naj bi blagovna menjava dosegla 360 milijonov šilingov).

Zaradi razvoja gospodarskega sodelovanja med Koroško in Slovenijo je prišlo tudi do pobude za Koroško-

Slovensko gospodarsko zbornico, ki bi v obeh deželah imela nalogo služiti interesom na področjih skupnega gospodarjenja in trgovanja.

Letos bodo presegli 1 milijon dolarjev izvoza

Delovni kolektiv mirenske tovarne rastlinskih specialitet in destilacije »DANA« bo letos presegel 1 milijon dolarjev izvoza. Dana se je v zadnjih letih močno uveljavila na Češkoslovaškem, kjer skupaj s podjetjem Nealko iz Olomuca izdeluje tonic, razen tega pa tudi v Avstriji, zahodni Nemčiji in Sovjetski zvezi. Poleg žganih pijač, kjer sta v ospredju slivovka in sadno žganje, se na tujem vedno bolj uveljavljajo z aromami najrazličnejših okusov. Letos imajo že zagotovljene osnovne surovine, zato so prepričani da bo proizvodnja tekla brez zastojev.

Sto tisoč vrat iz LIP

Letos junija je delovna organizacija LIP Bled prejela v Ljubljani priznanje za izvoženo 100.000 vratno krilo kupcu MBE v Bremnu.

V LIP so s prodajo stavbnega pohištva temu kupcu začeli pred dvema letoma. V dobrem sodelovanju z Lesnino, Jelovico in LIP so lani izvozili 50.000 vratnih kril in 5.000 podbojev. Junija pa je mejo prešlo stotisoče vratno krilo.

Če računajo, da ima povprečna stanovanjska hiša po 10 notranjih vrat, potem so v LIP v kratkem času in na enem samem tržišču opremili z vrati kar 10.000 hiš.

Tudi v prihodnje nameravajo izvoz firmi v Nemčiji povečati in vključiti poleg vratnih kril in podbojev stilna vrata, podboje v novi izvedbi, lesena okna in vhodna vrata.

Slovensko zeleno zlato

Prostrano hmeljišče v Savinjski dolini

Gojenje hmelja je ena izmed značilnih slovenskih kmetijskih panog. V nekaterih kmetijskih področjih je to kot glavna, v nekaterih pa kot dopolnilna veja kmetijske proizvodnje. Kaj je v primerjavi z drugimi kmetijskimi vejami posebnost pridelave hmelja? Najprej moramo omeniti to, da je skoraj edina uporaba hmelja v pivovarski industriji, druga posebnost pa je v tem, da hmelja na more uporabiti pridelovalec, temveč nastopa zgolj kot tržno blago, ki se prek domačih in tujih trgovskih podjetij prodaja pivovarjem doma in po svetu. Danes izvozimo okrog 70 odstotkov slovenske proizvodnje hmelja, zato mu upravičeno lahko rečemo – slovensko zeleno zlato.

Hmeljarstvo omenjajo na slovenskem ozemlju že v srednjem veku in sicer urbar Notitia Bonorum de Lonca 1156 in ostali urbarji na Gorenjskem in Primorskem. Za časa cesarice Marije Terezije so bile ustanovljene kmetijske družbe v Celovcu, Gorici, v Gradcu in Ljubljani, ki so že pospeševale hmeljarstvo in po podatkih iz knjige dr. Hubka (1846) je bilo leta 1839 že 56 oralov hmeljnikov s 128.000 sadikami hmelja na tedanjem Štajerskem v okolici Maribora, Ptuja, Makol, Turnišča, Radgone in Veržeja. Začetki takratnega hmeljarstva na Štajerskem segajo po Hubku že v leto 1770. V tistem času se omenja saditev hmelja tudi v Vojvodini v Bačkem Petrovcu. Leta 1833 je bilo objavljeno

»Kratko navodilo za pridelovanje hmelja na Kranjskem«, leta 1853 pa v Kmetijskih in rokodelskih novicah v 12 nadaljevanjih »Poduk o hmeljereji«. Glede na ugodne pogoje se je hmeljarstvo najhitreje razvijalo v Savinjski dolini.

Najbolj učinkovit dejavnik za razvoj hmeljarstva na slovenskem ozemlju pred prvo svetovno vojno je bila ustanovitev Hmeljarskega društva leta 1880 s sedežem v Žalcu, v okviru katerega je uspešno deloval rodoljub Janez Hausenbichler, ki je leta 1882 izdal tudi knjižico »Navod o hmeljarji«. Društvo je sicer menjavalo organizacijske oblike v obdobju do leta 1945, vendar je Žalec ves čas ostal središče slovenskega hmeljarstva z odločilnim

Lani je Slovenija izvozila 2268 ton hmelja, vrednost izvoza pa je presegla 10 milijonov dolarjev. Največ slovenskega hmelja so kupili v ZR Nemčiji, 903 tone, sledijo pa Švica s 513 tonami, Velika Britanija s 376 tonami, Združene države Amerike z 236 tonami, Japonska s 160 tonami ter Francija z 59 in Avstrija z 20 tonami hmelja. Letos bodo pri Hmezadu, ki izvažajo v Sloveniji pridelan in odkupljen hmelj, najprej izpolnili naročila domačih pivovarn, ob boljšem pridelku pa pričakujejo, da bo letošnji izvoz ostal na ravni lanskega.

Na nedavnem svetovnem kongresu hmeljarjev v Novem Sadu so kot novi članici sprejeli še Avstralijo in Argentino. Za predsednika organizacije hmeljarjev je bil izvoljen inž. Vinko Kolenc, donedavni vodja proizvodnje v Hmezadu v Šempetru. Na kongresu so trem Jugoslovanom podelili tudi naslov »vitez hmeljarstva« in med njimi je bil tudi Albin Stepišnik, kmet iz Trnave.

Albin Stepišnik, novi slovenski »vitez hmeljarstva« je v razgovoru z novinarjem slovenskega tednika dejal:

»Na naši kmetiji prehaja hmeljarstvo iz roda v rod. Trdno sem prepričan, da lahko postaneš hmeljar samo v primeru, če si s hmeljem rojen in s hmeljem odraslaš. Enako je kot pri vinski trti.

Danes ne moreš uspešno kmetovati, če nimaš lastne delovne sile in strojne opreme. Zato sva z ženo nenehno vlagala v stroje. Kmetija ne more čakati na čas, da bo stroj prost zate. V štiriindvajsetih urah se razmere lahko spremenijo in v enem dnevu si lahko ob pridelek.

Živimo dobro, bolje celo od nekaterih, ki imajo boljše pogoje. Priznam, da je hmelj še vedno najdonosnejša kultura. Pri živini je čisti dohodek že vprašljiv. Toda hmelj, to zeleno zlato, kot mu pravijo, v resnici ni zlato. Pozlatijo ga roke. To se lahko vidi že, če greš med nasade ...«

Eterično olje in grenčine so glavne sestavine hmelja, ki učinkujejo zdravilno. Eterično olje ima izrazito pomirjevalni učinek, medtem ko grenke snovi (amara) krepijo in poživljajo. Oba ta učinka se kombinirata v psihično izravnalno sredstvo – posebno pri tesnobah in notranji napetosti. Zaradi grenčin se uporablja hmelj tudi kot krepilno sredstvo, pri teževah v želodcu in za vzbujanje teka. Najbolj pogosta je uporaba hmelja v obliki čaja ali alkoholnega ekstrakta. Zelo star način uporabe, ki je razširjen ponekod v naših krajih, so napolnjene blazine s hmeljem, ki jih uporabljajo predvsem pri nespečnosti.

Spomladansko delo na sodobno urejenih hmeljiščih

vplivom na pridelovanje in trgovanje s hmeljem. Po drugi svetovni vojni, leta 1945, je bila ustanovljena hmeljarska zadruga v Žalcu (Hmezad), ki je bila poleg skrbi za pospeševanje hmeljarstva in preskrbe z gnojili idr. zadolžena tudi za pripravo hmelja za trg ter vso prodajo slovenskega hmelja doma in v tujini.

Leta 1952 je bil ustanovljen hmeljarski odbor pri okrajni zadrugi zvezi v Celju, ki je s hmeljarji sodeloval prek hmeljarskih odsekov pri posameznih kmetijskih zadrukah. Leta 1952 je bil ustanovljen inštitut za hmeljarstvo v Žalcu, ki je nadaljeval začetno raziskovalno in pospeševalno delo hmeljarskega odbora in Hmeza-da. Razvil je več dejavnosti: vzgaja nove sorte, raziskuje agrotehniko in gnojenje hmelja, spremlja razvoj hmeljnih bolezni in škodljivcev ter skrbi za njihovo zatiranje, uvaja nove stroje in proizvodne postopke, analizira ter kemično raziskuje sestavine hmelja ter določa njegovo pivovarsko vrednost.

Gojenje hmelja je pokrajini, kjer ga goje, dalo povsem novo podobo. Že površen pogled na Savinjsko dolino kaže nenavadno podobo. Daleč naokrog se razprostirajo obširna hmelji-

šča. Gosti, strnjeni nasadi v poletnem času zastirajo pogled, petje obiralcev hmelja je v zadnjih letih nadomestilo brnenje obiralnih strojev; pozimi so nekoč vzbujale pozornost v piramide zložene hmeljevke, danes pa so jih izrinile nemo stoječe prazne žične opore, ki pričakujejo pridelek v naslednjem letu.

Hmelj je dvignil kmetijstvo Savinjske doline na stopnjo najnaprednejših agrarnih pokrajin. Čeprav je to na videz enotna pokrajina, nudi človeku vendar toliko novih vtisov, ki potrjujejo, da je tod razvito napredno gospodarstvo. Prav nič se ne bomo zmotili, če bomo trdili, da je današnja Savinjska dolina dar hmelja. Hmelj je omogočil in priklical tudi nove oblike gospodarskih poslopij. Naselja so se povečala in modernizirala. Tudi središče Savinjske doline-Žalec se je razvilo v sodobno mesto.

V Sloveniji je pridelovanje hmelja razširjeno v družbenem in zasebnem kooperacijskem kmetijstvu. Sodobno pridelovanje zahteva razvoj novih tehnoloških in tehničnih postopkov, ki naj pridelovanje posodobijo in pocenijo. Za uspevanje hmelja ima Slovenija dokaj ugodno podnebje, čeprav

so padavine včasih neenakomerno razporejene. Zato je večina urejenih hmeljišč opremljena s cevovodi za namakanje.

Od 2368 hektarov hmeljevih nasadov v Sloveniji jih je 2250 v polni rodnosti. Povsem novih, prvoletnih nasadov hmelja, na katerih praktično še ni kaj obirati, je za okrog 70 hektarov, nekaj več kot 30 hektarov pa je prvoletnih nasadov s sadikami, ki že kar dobro obrodijo. Od vseh njiv s hmeljem, ki jih imamo v Sloveniji, jih je družbeni lasti kar 1728 hektarov, medtem ko kooperanti zadrug pridelujejo hmelj na 640 hektarih.

Zaradi vse večjih potreb domačih proizvajalcev piva in večjega povpraševanja po hmelju v tujini je postalo pridelovanje hmelja v Sloveniji spet bolj zanimivo. K temu brez dvoma prispevajo tudi boljše odkupne cene. Tako je moč opaziti, da se počasi povečuje število nasadov, posajenih s to kulturo. Razveseljivo pa je tudi, da se že veliko bolj opazno povečujejo hektarski pridelki hmelja.

dr. Tone Wagner

Obiranje hmelja pri Stepišnikovih v Trnavi

Strojno obrane hmeljeve kobuljice je treba tudi ročno prebrati (slike: Janez Zrnc)

Dve desetletji Inex Adria avioprometa

Najbolj točen čarterski prevoznik

Dve desetletji že letajo po svetovnih zračnih progah letala, ki imajo na trupu narisane poleg jugoslovanske zastave tudi znak AA, znak ljubljanskega čarterskega prevoznika Inex Adria avioprometa, delovne organizacije, ki se je ob ustanovitvi leta 1961 preprosto imenovala Adria aviopromet. Modri črki AA sta v dveh desetletjih postali na evropskem nebu simbol točnosti in tudi vzor vsem tekmečem, kako morajo stvarstveno postreči potnikom.

Slovenska krila so se razprostrla leta 1961 nekaj mesecev pred prvo konferenco neuvrščenih v Beogradu. Pri nizozemski družbi KLM so takrat kupili štiri letala DC-6b, ki so jih poganjali po štirje motorji s propelerji. V začetku so morali Ljubljanci najeti na Nizozemskem tudi pilote, ki pa so jih kmalu zamenjali Jugoslovani, katere je pridobil za krmarjenje letal AA danes že upokojeni kapitan Branivoj Majcen. Mojster, kot so ga radi klicali mlajši piloti, ni bil samo izvrsten letalec (nekaj časa je bil tudi pilot predsednika Tita), temveč tudi pilot, ki je svojo vojno pot končal kot komandir II. eksadrilje mlade partizanske aviacije.

Prav Branivoja Majcna so si dobro zapomnili tudi naši izseljenci, saj je bil med prvimi, ne samo slovenskimi, temveč tudi jugoslovanskimi piloti, ki je preletel Atlantski ocean in iz Združenih držav neposredno v Jugoslavijo vozil izseljence, ki so do časa Adria avioprometa morali najprej z ameriški ali letali drugih držav do Londona ali Amsterdama in šele s teh dveh letališč z letali JAT do domovine. Z uvedbo čezoceanskih prog do ZDA, predvsem do New Yorka, Chicaga in Clevelanda, za kar je ljubljansko podjetje dobilo osebno od takratnega predsednika ZDA Johna Kennedyja podpisano dovoljenje, se je sloves dobrih pilotov in večših organizatorjev čarterskih prevozov iz Ljubljane razširil tudi na druge celine. In letala Adria avioprometa so nato vzletela tudi proti Južni Ameriki, do daljne Japonske in proti jugu Afrike.

Prvo zagnanost delavcev AA, brez katere zagotovo ne bi s samo štirimi letali zmogli prvih uspehov in uveljavljanja na mednarodnem zračnem trgu, pa je kmalu začelo gasiti spoznanje, da so letala DC-6b naposled le prišla do mejnika, od koder je zanje pot samo še v staro železo. Podjetje je leta 1967 dobilo prisilno upravo, leto dni pozneje pa bi moralo, tako so namreč velevala gospodarska pravila, v stečaj.

A spet so se našli zanesenjaki, ki so mislili drugače. Danes že pokojni Janez Nedog, ki je bil prisilni upravitelj Adria avioprometa, hkrati pa v zasebnem življenju letalski navdušenec, je uspel prepričati

Komercialni direktor slovenskega letalskega prevoznika Inex-Adria aviopromet Gustav Fux prevzema model letala DC-9 super 80 od podpredsednika korporacije McDonnell Douglas Charlesa M. Forsytha. Inex-Adria je prva čarterska letalska družba, ki je že prejela dve letali DC-9 super 80.

vodstvo beograjskega Intereksporta, da sedemletnih naložb v razvoj Adrie, v šolanje pilotov, mehanikov in drugih delavcev, ne kaže uničiti z enim potegom peresa.

Leta 1969 je na Brniku, ljubljanskem letališču, pristalo prvo reaktivno letalo DC-9 serije 32, temu letalu pa so v presledkih v naslednjih dveh letih sledili še trije reaktivci. »Stari, dobri DC-6b«, kot so štirimotornike radi imenovali piloti, so naposled odšli v zaslužni pokoj. Zadnjega, ki je iz Afrike priletel na Brnik, niso razrezali v staro kovino, temveč ga je traktor odpeljal pred letališko poslopje, kjer še danes v družbi z odsluženi vojaškimi letali priča o začetkih slovenskega potniškega letalstva.

Čas je naredil svoje. Starejši kapitani so počasi odhajali v pokoj, a pred tem so dobro izšolali blesteče pilote, ki sicer danes ne letajo več »čez lužo«, zato pa malone ni letališča v Evropi, severni Afriki in Bližnjem ter Srednjem vzhodu tja do Indije in Sri Lanke, kjer vsaj enkrat tedensko ne pristane letalo delovne organizacije Inex Adria Aviopromet, kot se od leta 1968 dalje imenuje ljubljanski čarterski prevoznik.

Lani je šlo ladjevje IAA osem letal DC-9 serij 30 in 50, s katerimi so bili piloti v zraku 19.527 ur in v tem času preleteli s skupaj 963.043 potniki 11.162.120 kilometrov. Številke povedo, da se je Inex Adria s tolikšnim poslovanjem prebila med srednjemočne letalske družbe, z relativno nadpovprečnimi poslovnimi rezulta-

ti, če upoštevamo čedalje dražje gorivo, kar pa tare vse letalske družbe po svetu.

Že pred tremi leti je Inex Adria naročila v Long Beachu, pri družbi McDonnell Douglas, 3 letala DC-9 super 80, ki so zadnja izpeljanka že 16 let starega letala DC-9, in lahko sprejmejo na krov po 167 potnikov. Zavoljo ukazov ameriške komisije za zračni promet, da morajo proizvajalci letal iz Kalifornije zaradi varnosti spremeniti nekatere sestavne dele superice, se je dobava letal zavlekla v to leto. Dve bosta že močno popravili končno bilanco uspešnosti IAA, tretje pa bo prvič priletelo v Jugoslavijo v začetku leta 1982.

Z desetimi letali, kot bo kmalu štela Inexova flota, bodo preleteli njeni piloti 23 tisoč ur, oziroma prepeljali 1.230.000 potnikov. Letalo DC-9 leti s povprečno hitrostjo 900 kilometrov na uro, izračun pa pokaže, da bodo letala IAA v 23 tisočih urah preletela 20,7 milijona kilometrov, kar znese, da bi v tem času eno letalo 517 krat obkrožilo Zemljo nad ravninko.

Zlati znak na prsih 48 kapitanov in 52 kopilotov Inex Adriaavioprometa bo ob tako okrepljenem ladjevju še večkrat prisoten na številnih letališčih, kjer kontrolorji letov vedo o slovenskih posadkah povedati samo najboljše. Zato ni nič čudnega, da sta dve največji turistični organizaciji v ZR Nemčiji, TUI in Neckermann, že sedmič zapored razglasili Inex Adria aviopromet za najbolj točnega čarterskega prevoznika v Evropi.

Matija Dermastia

izbor iz slovenskega tiska

Vrtina upanja

Zgodovina lendavske nafte je povezana z zgodovino naftnih polj Selnica in Peklenica, obe pa sodita med najstarejša naftna polja v Evropi in na svetu.

Znanstveniki so se začeli ukvarjati z raziskavami bitumenskih pojavov že konec osemnajstega stoletja, tako je ohranjen prvi zapis nekega Jakoba Winterla, profesorja kemije, ki je leta 1788 destiliral medjimursko nafto. Zgodovina znanosti uvršča to raziskavo nafte med prve na svetu. Zanimivo je še, da so prvo vrtino izvrtali v Dolini, kjer so našli plin, prvo naftno vrtino pa v Petišovcih, ki so postali tudi zibelka naftne industrije v Jugoslaviji po osvoboditvi.

V začetku so se naftarji srečevali z velikimi težavami, saj so se šele učili, vendar pa so domovini dali prve litre nafte in plina, ki ga v tistih časih še nismo izkoriščali. Nafte je bilo vedno manj, plina pa še nekaj, vendar je izkoriščanje postalo neekonomično, zato so se v delovni organizaciji odločili za preusmeritev v predelavo nafte in petrokemično industrijo. Zgradili so manjšo rafinerijo, potem sta sledili tovarni metanola in formalina, ko so začeli graditi novo večjo rafinerijo, pa se je zataknilo in ta pomembna naložba je bila prekinjena.

Plin po plinovodu je čedalje dražji, metanol pa nima cene, zato je tovarna v težavah. Izhod je bil le v ponovnem vrtanju v Petišovcih, globokem vrtanju, ki bo zagotovilo večje količine domačega poceni plina, tako za potrebe tovarne metanola kot za slovenski plinovod. Od tu pa do začetka vrtanja je bilo veliko težav, saj je bilo treba zagotoviti denar. Vrtina, ki jo vrta Naf-taplin iz Zagreba, bo veljala okoli 13 milijard starih dinarjev, to pa je denar, ki bi zadostoval za kakšno manjšo tovarno.

Domači strokovnjaki so že pred leti ugotovili, da je na Petišovskem polju v večjih globinah plin, da ga je precej, toda ker geologija ni eksaktna veda, bo potrebno počakati dobrih 100 dni, kolikor naj bi bilo potrebno, da mogočno dleto vrtalne garniture CAR-DVEL 3 prodre v globino 3000 do 3200 metrov.

Inž. Gusti Kerčmar vsak dan spremlja vrtanje, v malem prstu ima izvrtano vsako ped zemlje in ima na zanimivem grafikonu zapisano, da so vrtalci že v globini 850 metrov.

Na dobrih 50 metrov so našli zalogo premoga, ta se je pojavil tudi v globini 140 metrov pa spet pri 280 metrih, pozneje še na globini 460 metrov. Torej skriva Petišovsko polje pod seboj tudi premog, vendar je sedaj v ospredju plin; vse oči so namreč uprte v vrtino PG-6, ki jo v šali imenujejo vrtina upanja.

Kakšen pomen ima domači plin, ni potrebno posebej razlagati; zadovoljive količine bi v veliki meri pomagale pri sanaciji tovarne metanola, tovarna bi zaradi cenejšega (domačega) plina bila konkurenčna pri izvozu, to pa spet pomeni, da bi pridobili dragocene devize.

Strokovnjaki, ki vsak dan spremljajo vrtanje, pravijo, da bo z raziskovalnim vrtanjem potrebno nadaljevati, za to zagotoviti denar, da bi letno lahko naredili vsaj eno vrtino.

(Prekmurski vestnik)

Zdomske želje se odmikajo

Nedvomno je zdmsko vprašanje ali vračanje naših delavcev na začasnem delu v tujini v domovino eno izmed tistih središčnih vprašanj, ki jim družba namenja dokajšnjo pozornost.

Po zadnjih podatkih slovenske skupnosti za zaposlovanje živi v tujini okoli 73 tisoč Slovencev. Približno 48 tisoč je delavcev, medtem ko je z njimi tudi nekaj več kot 25 tisoč družinskih članov. Trditev, da se v domovino vrača več Slovencev kot pa jih odhaja na tuje, je povsem točna, a zbledi ob številki, da se je lani vrnilo domov le 818 delavcev. Nekatere zadnje raziskave med slovenskimi zdomci kažejo, da jih je več kot 50 odstotkov v tujini več kot deset let. Res je med njimi malo tistih, ki so prepričani, da se domov ne vrnejo več. Večina čaka na ugoden trenutek, a zdí se, da se s slabšanjem jugoslovanskega gospodarskega položaja vse bolj odmikajo tudi zdmske želje po vrnitvi.

Če je mogoče verjeti napovedim in ugotovitvam zveze skupnosti za zaposlovanje, potemtakem naj bi v Sloveniji v vsakem letu sedanjega srednjeročnega obdobja primanjkovalo najmanj tri tisoč delavcev takoimenovanega ozkega profila. Če k temu dodamo še mnenje slovenske gospodarske zbornice, češ da se v prestrukturiranem gospodarstvu odpirajo nove zaposlitvene možnosti v rudarstvu, industriji, kmetijstvu in obrtnih dejavnostih, potem bi bilo mogoče pričakova-

ti, da bo na domača vrata vendarle potrkalo več zdomcev.

Predvsem bi ob vseh napovedih glede vračanja zdomcev še posebej kazalo upoštevati doslej manj znano dejstvo, da je na tuje odšlo iz Slovenije kar 32 odstotkov delavcev brez poklica. Povsem drugačna je izobrazbena struktura vračajočih, kjer je kar 68 odstotkov tistih s poklicem ozkega profila.

Torej to pomeni, da je večina nešolanah v tujini vendar pridobila nekakšno usposobljenost. Toda povsem zgrešeno bi bilo ob tem računati, da se hočejo ti zdomci »ozkega profila« tudi v domovini vrniti k takšenmu delu, čeravno je videti, da bo teh delavcev najbolj primanjkovalo. Upoštevati je treba namreč to, da je eden od glavnih razlogov za odhod na tuje tudi denar, zaslužek torej. Velika večina zdomcev si hoče v domovini ustvariti nekoliko drugačen položaj in tako se jih veliko odloča za razne obrtniške dejavnosti. Teh pa je marsikje preveč, pa hkrati tudi premalo.

Mogoče je sicer pričakovati, da bodo sedanje zahteve za prestrukturiranje gospodarstva kolikor toliko usklajene tudi z željami tistega dela slovenskih zdomcev, ki bi se želeli zaposliti v rudarstvu, industriji, kmetijstvu ali se ukvarjati z obrtjo. Povsem odprto in precej bolj zapleteno pa je vprašanje, kako naj bi domov privabili in učinkovito zaposlili predvsem »možgane«. S pojavom, ki ga sicer imenujejo »beg možganov«, se nismo srečali samo v Sloveniji oziroma v Jugoslaviji, temveč ga poznajo tudi razvite kot nerazvite države. Po bolj ali manj točnih podatkih je v tujini zaposlenih okoli 700 slovenskih strokovnjakov. Približno četrtina je zobozdravnikov in zdravnikov, 10 do 12 odstotkov je elektrotehnikov, okoli 10 odstotkov kemikov, 6 odstotkov fizikov ter 9 odstotkov družboslovcev. Približno 400 jih dela v znanstvenih ali pedagoških ustanovah, okoli 65 med njimi ima doktorat znanosti, vsaj 20 pa jih sodi med vrhunske znanstvene ali pedagoške delavce. Nedvomno gre za ljudi, ki bi bili našemu gospodarstvu in družbi nasploh nadvse koristni.

Toda tudi za te strokovnjake veljajo podobne ugotovitve kot sicer za vse slovenske delavce na začasnem delu v tujini. Menda jih je le okoli 15 odstotkov dokaj trdno odločenih, da se kaj kmalu vrnejo. Še bolj kot pa pri drugih zdomcih, je zanje v ospredju predvsem skrb, kakšna bo njihova zaposlitev in možnosti dela potem, ko se vrnejo v domovino. Ob vseh dosedanjih izkušnjah, predvsem pri vračanju vrhunskih slovenskih strokovnjakov, je povsem upravičena bojazen, da se bodo tudi v bodoče srečevali še z večjimi težavami kot drugi zdomci. Ne-

dvomno je točna, a hkrati boleča ugotovitev zadnjega posveta o možnostih zaposlovanja zdomcev, češ da imamo zapisanih načel dovolj, manjka pa nam vsem skupaj več konkretnih programov. Seveda pa je dokaj jalovo tudi pričakovanje, da je ves problem mogoče urediti brez primerne sodelovanja in razumevanja zdomcev za položaj v domovni. Toda dobro načrtovana in organizirana akcija je lahko edino kolikor toliko tudi zagotovilo, da bo pot v domovino našlo vendarle več Slovencev.

(Gospodarski vestnik)

Prva in edina zbirka predmetov ljudske kulture v Slovenski Benečiji

Poleg male kraške hiše v Repnu in zbirke noš v Barkovljah je muzejska zbirka na Bardu, odprta je bila pred kratkim, edina javnosti dostopna zbirka materialne kulture Slovencev v Italiji in druga po vrsti, ki so pri njenem oblikovanju sodelovali muzejski delavci iz matične domovine.

Pobuda iz Barda je torej pomembna, saj prihaja iz prebujenih lastnih potreb po etnični in kulturni identifikaciji. Znano je, da to (imenujemo ga etnično) osveščanje prihaja v veliki meri od beneških emigrantov, ki jim je delo v tujini omogočilo neodvisen materialen položaj in s tem tudi svobodno odločanje o pripadnosti.

Osrednji del zbirke tvorijo predmeti ljudske kulture, ki so jih darovali prebivalci Barda in Sedlišč v letih 1972 in 1973. Ob potresu leta 1976 je bila zbirka razpuščena, večina predmetov pa poškodovana, vendar so delavci

Goriškega muzeja vse predmete restavrirali.

Sedanja muzejska zbirka ima svoje prostore sredi obnovljenega Barda, v nekdanji vaški mlekarni in sirarni. Nanjo že od daleč opozarja velik dvojezični napis: Museo etnografo – Muzejska zbirka.

Prvi prostor je kuhinja. Tu so: zaglavnik, ognjiščne verige, skledniki, likalniki, kavni mlinčki, kotlički, posodje, tehtnice in drug kuhinjski pribor. V istem prostoru kot stilizirana kuhinja je tudi zameetek dokumentacijskega centra za študij razvoja slovenske Benečije s poudarkom na zahodnem delu oziroma na Terski dolini.

V drugem razstavnem prostoru so muzealije, ki pričajo o nekdanjem gospodarskem življenju Barda. Tu je poljsko orodje, živinorejsko orodje, so priprave za predelavo ovčje in lanene volne, tesarsko, mizarstvo in čevljarstvo orodje, lesena obuvala, ključavnice predpotresnih hiš, skrinje, stoli in podobno. V istem prostoru je prikazana fotodokumentacija o potresu leta 1976. Prikazujejo zasilna bivališča po potresu, vsakdanje življenje v tistih hudih časih, škodo na stavbah in čiščenje ruševin. To poglavje se zaključuje s fotografijami obnove in s pisanimi viri o popotresnem življenju v Bardu.

Celotna zbirka ima dobrih 300 muzealij, če ne štejemo dokumentov in fotografij. Posebna polica v sirarnici je namenjena predmetom, fotografijam in dokumentom, ki jih bodo prispevali morebitni bodoči darovalci, k čemur jih vabi poseben napis.

Muzej v Bardu ima za rojake v Benečiji velik kulturni in narodnostni pomen. Že to, da so zavestno zbrali in ohranili toliko predmetov ljudske kulture, priča o njihovi potrebi, da se tudi na področju tovrstne kulturne dedišči-

ne utrdi njihov avtonomni etnični status. To potrebo jim danes priznavajo tudi predstavniki italijanske narodnosti v občini Lusevera-Bardo, o čemer priča priložnostni nagovor župana na otvoritvi, v katerem se je strinjal s predsednico domačega centra za kulturne raziskave (Centro ricerche culturali) Bruno Cher, da pomeni zbrana kulturna dediščina Barda in okolice kulturno vrednoto vseh občanov. Zaradi popotresne obnove dvomimo, da bi lahko sploh še kje v Benečiji zbrali toliko kakovostnih primerkov materialne kulture.

(Delo)

Spet bohinjski sir

»Še zori. Že spet,« je na vprašanje, če imajo kaj domačega, bohinjskega sira z veseljem glasom odvrnila prodajalka trgovine v Srednji vasi. Kako bodo veseli šele sladokusci, ki bodo po treh letih spet lahko dobili sir, ki ga bodo naredili v sirarni gozdarsko kmetijske zadruge Srednja vas. Sloviti sir.

Sirarna v Srednji vasi je začela delati leta 1967; poprej so imeli manjše sirarne v osmih bohinjskih vaseh, vendar pa zadruga dobrih deset let ni imela dovolj denarja, da bi jo lahko dokončno uredila. Leta 1978 so imeli zaradi neurejenosti številne težave, ko pa jim je razneslo še parni kotel, so sirarno zaprli. Poleg drugih mlečnih izdelkov so tedaj delali tri vrste sira: trapist, gaudo in ementalec. Sira je bilo za okoli sto ton na leto.

V sirarni so znova začeli z delom 25. maja, hlebi pa so prišli v prodajo sredi avgusta, zato ker so morali zoreti približno tri mesece. Med tem časom je namreč zadrugi, ki ima sto zaposlenih, v njej so združeni žaga, mizarstvo, trgovina in kmetijstvo, uspelo, da je za obnovo in dokončanje potrebnih del zbrala deset milijonov dinarjev.

Zdaj delajo v sirarni le ementalec, kar je bohinjski sir od nekdanj bil. Z novo stiskalnico delajo manjše hlebe kot drugod, lahko jih naredijo sedem hkrati, saj je bila tudi to značilnost bohinjskega sira. Na leto ga bodo naredili od 150 do 180 ton. Tega, da ga ne bi mogli prodati, pa se jim, zaradi njihovega dobrega imena, seveda ni treba bati.

Da je sirarski kotel poln, potrebujejo 5000 litrov mleka. Iz tega naredijo sedem hlebov, vsak od njih tehtja od 60 do 65 kilogramov. V obeh bohinjskih dolinah, od Nornja pa do Koprivnika in Gorjuš, namolzejo približno 1,600.000 litrov mleka na leto.

(Gorenjski glas)

Trgatev (foto: Janez Zrnc)

Godec moraš biti s srcem in dušo

V prejšnji številki smo vam nekoliko več povedali o slovenski ljudski harmoniki, ki jo nekateri bolj poznajo s popačenko »fajtonarica«, med ameriškimi Slovenci pa je znana kot »Button box« ali harmonika »na knofe«. Tokrat vam predstavljamo še dva znana godeca na tej harmoniki.

Pesmi z vonjem po Dolenjski

Najbolj priljubljen godec na slovensko ljudsko harmoniko je brez dvoma Lojze Slak s svojim ansamblom. Ko zapoje njegova harmonika, se vse razživi in zapleše, da se kadi. Njegov slog igranja je namreč živ, domač, ljudski, tradicionalen.

»Tak slog mi omogoča le fajtonarica,« je pojasnil, ko smo ga obiskali na njegovem domu v Gunceljah pri Ljubljani. Da je glasbenik pri hiši, obiskovalec takoj opazi, saj stene v dnevni sobi krasijo zlate in srebrne plošče, harmonike pa so kar na tleh.

Ni čudno, saj se ga držijo že od mladih nog, ko je sprva občudoval svojega strica-godca, nakar je še sam segel po harmoniki in že dobro igral pri trinajstih letih. Veselje do igranja je tako podedoval po bratu njegove mame.

Doma je iz Jordankala pri Mirni peči na Dolenjskem. Svoj rojstni kraj rad poveže s svojim igranjem, češ, Dolenjsko krasijo blagi griči, zato je tudi način igranja bolj blag, bolj speven od alpskih poskočnic. Harmonika je namreč instrument alpskih dežel in veliko poskočnic in maršev smo prevzeli po Čehih in sosednjih Avstrijcih oziroma Nemcih.

»Ko sem se resno začel ukvarjati tudi s pisanjem skladb, sem iskal melodije, ki ne bi spominjale na marše in poskočnice in moram reči, da mi je to uspelo. Mnoge moje skladbe so si utrle pot med ljudi. V bistvu sem izpopolnil in populariziral le tisto, kar je že bilo med ljudstvom,« je razlagal Lojze Slak, ki je napisal že več kot tristo skladb in izdal že kdove koliko plošč.

Pravi, da mnoge njegove melodije »dišijo« po Dolenjski, kjer je doma.

Lojze Slak: »Dolenjska je prava zakladnica ljudskih pesmi...«

»Dolenjska je prava zakladnica ljudskih pesmi in mnoge sem že potegnil iz pozabe,« je povedal in dodal, kako sleherna njegova plošča vsebuje tudi izvirne ljudske pesmi, ki jih je sam izbrskal pri starih ljudeh na Dolenjskem, še največ pa kar pri sorodnikih.

Občuduje ljudske godce, ker dajo vse od sebe, kadar igrajo in tudi sam se uvršča med nje. Po priljubljenosti sodeč bi mu lahko rekli kar kralj ljudskih godcev.

»Ni vsak rojen za godca« je razmišljal. »Če ti narava da roko in dušo za to, boš dober godec. Harmoniki moraš dati svojo dušo če hočeš, da boš ti njen gospodar in ne ona tvoj. Včasih sem zares že utrujen, ko je treba igrati pozno v noč. Tedaj se notranje napnem kot elastika, zaigram kako »našpičeno« polko, da kar teče od mene in pozabim na utrujenost.«

Njegov orkester obstaja dobrih osemnajst let in le Lojze Slak je harmonikar. Zato predstavlja tudi srce ansambla in mora dati največ od sebe. Trud ni bil zaman, saj ga danes poznajo ne

le doma, ampak povsod po svetu, kjer so raztreseni Slovenci. Rad pripoveduje, kako so ga leta 1970 povabili v Združene države Amerike in kako je tudi od tedaj naprej tam posebej priljubljena diatonična harmonika. Povedal je, da so v zadnjih desetih letih samo v Clevelandu prodali več kot 500 naših »fajtonaric«.

Rad se pohvali, da je precej njegove zasluge v tem, da so »fajtonarice« potegnili iz pozabe. Povedal je, kako so spričo mode klavirskih harmonik mnogi s plastiko prevlekli stare okraske na diatonični harmoniki samo zato, da bi bile bolj moderne. Kasneje so te nalepke zmetali proč in starih okrasov niso več imeli za staromodne.

Jasno je, da mnogi še naprej igrajo klavirske harmonike. Med drugimi so to tudi popularni Avseniki.

»Oni niso moja konkurenca, ker igrajo na svoj lasten način in so iz klavirske harmonike znali potegniti tisto, kar je ljudsko, tradicionalno. Mene dā diatonična harmonika več in tudi njen glas je drugačen, da ne govorimo

o samem načinu igranja,« je razlagal in dodal, da je mnogo odvisno tudi od samega glasbila.

»Dve harmoniki nista enaki. Tale,« je vzel v roke eno od svojih harmonik, razstavljenih kar na tleh,« je pravšnja za »našpičene« polke, ona tam pa za lahkotne valčke.«

Glasbilo je pač svojevrstna mojstrovina in vsak mojster ji da nekaj svoje-

ga, zato ima tudi Lojze Slak harmonike različnih izdelovalcev.

Zanimivo je, da je Lojze Slak vsej popularnosti navkljub še vedno le amater, se pravi, da mu harmonika ni edini kruh. Zaposlen je pri Hoji kot trgovski potnik. Na ta način si lahko razporedi delovni čas tako, da se posveča še delu s svojim orkestrom in s snemanjem za radio, za plošče. Prav-

kar se ukvarja s snemanjem plošče z nenavadno dolgim naslovom »Od sanjave Mure prek gora do modrega morja«. Gotova bo do jeseni.

Pri Slakovih za zdaj igra na harmoniko le očka. Starejšemu sinu je bolj pri srcu elektronika, medtem ko se petletni Robi že »sili« okrog harmonike in jo razteguje, kadar jo more. Kaže, da se bo tradicija Slakov nadejala pri hiši.

Brez harmonike ni bilo nedelje ne izleta

Mnogi izseljenci, ki so se v domovino pripeljali z letalom, so se na Brniku lahko srečali z ljudskim godcem Toneom Bučanom. Ta je vrsto let pričakal vsako letalo z izseljenci.

»Niti enega letala nismo zamudili, četudi smo kakega čakali po deset ur,« se je pohvalil, ko smo se pogovarjali z njim na njegovem domu v Šentvidu. Ukvarjal se je v vnučkom Gregcem, ki se edini v družini še zanima za igranje na harmoniko.

Tudi na piknikih v Škofji Loki je bil Tone Bučan skoraj vedno zraven, pa na nešteti ohceti in drugih prireditvah, nekdanj, takoj po vojni, pa tudi na mnogih mitingih.

»Včasih se je družabno življenje drugače odvijalo kot danes,« nam je povedal, »vaški fantje smo se običajno zbrali pri vaškem vodnjaku ter tam zaigrali in zapeli, da je odmevalo daleč naokoli. Ob nedeljah pa smo krenili na izlet na okoliške hribe, kot so Toško čelo, Šmarna gora, Katarina.«

Tone Bučan je pravi ljudski godec, ki tudi not ne pozna in vendar je že zložil skupaj tudi kako polko ali drugo skladbo. Ena od njih je posneta tudi na plošči clevelandskega ansambla Markič-Žagar.

»Melodije držim v glavi,« je povedal in kako jih tudi ne bi, saj je harmonika oziroma glasba del njegovega življenja. Nekdanj, celih 22 let, je bil poklicni voznik in harmonika ga je spremljala tudi na tovornjaku. Tedaj ni bilo radia in kamor je prišel, so mu veleli, naj zaigra, da so se potem zavrteli, da je tudi veselje.

Ti časi so, seveda, minili, a Toneta Bučana še vedno ljudje radi poslušajo. Včasih, ob samotnih večerih, si doma tudi sam kaj zaigra. Sosedje se spravi-

Tone Bučan: »Včasih je bilo drugače, kot je danes.«

jo na okna in radi ga poslušajo. Ni čudno, da jih veliko hodi k njemu prosit, naj jih veliki igrati, ker njegova šola tudi nekaj velja.

»Pravkar sem jih izučil dvanajst in moram reči, da jih bo nekaj takih, ki me bodo kmalu prekašali,« se je zasmejal. Pomemben je tempo igranja, zato sem si kupil tudi poseben boben, s katerim učence učim pravega ritma.«

— Kdo je vas naučil?

»Sem samouk. Ob nedeljah, ko se se moji vrstniki pri desetih, dvanajstih letih podili okoli, sem jaz hodil k sosedu, ki je bil mizar in mi je posojal harmoniko, da sem vse popoldneve posvetil igranju. Hotel sem igrati tako, kot je igral ded, pri katerem sem živel. Ko mi je bilo petnajst let, mi je mama kupila harmoniko in to je bil moj naj-srečnejši dan.«

Postal je dober in iskan godec v Stanežicah pri Ljubljani, kjer je bil doma. Ni je bilo ohceti, ki bi se odvijala brez njega.

»Vso noč sem zdržal in igral kot navit,« je dejal s ponosom in nekoliko otožno pristavil, da zdaj tega pri 60 ne bi več zdržal, ker ga daje hrbtenica.

Še vedno je v službi pri Metalki v skladišču. Sodeluje tudi pri Metalkinem pevskem zboru in med odmori na koncertih se pojavi še s harmoniko v roki.

»Včasih so ljudje tako navdušeni, da me ne pustijo iz dvorane,« je dodal, očitno ponosen, da je temu tako vsej moderni glasbi navkljub.

Marsikdo bi rad igral kot Bučanov Tone, zato mu ne manjka učencev in to od desetletnih fantičev, tudi kak deklič se najde med njimi, do 50-letnih zrelih mož. Tega je naš možakar vesel in rad pove, da ima svoj slog, ki je ljudem znan in zgodilo se je, da so že njegovemu učencu dejali »Ti pa si se najbrž šolal pri Tonetu«.

Tako se ljudsko godčevstvo nadaljuje in prav nič čudno ni, da ostaja freitonarica še naprej naš najbolj priljubljeni instrument.

To se je izkazalo tudi ob nedavni televizijski oddaji, imenovani Srečanje, na katero je voditelj te oddaje povabil ljudske godce, naj se zberejo pred televizijsko hišo in zaigrajo pesem Hej brigade. Prišlo jih je toliko, da so jih komaj prešteli, in ko so zaigrali, je odmevalo domala po vsem središču Ljubljane.

Na Srebrnem bregu ni srebra

Upam, da bom v bodočnosti v Rodni grudi našel kak članek iz Prekmurja, posebnost o »tromeji« in Srebrnem bregu, od koder sem doma.

Stefan Lesic, Strathroy, Ont., Kanada

Gorički bregovi niso visoki. Gričevnati predalpski svet na skrajnem severu naše domovine se s svojimi slemenimi, na katerih zvečine rastejo borovi ali mešani gozdovi, le redkokje vzboči čez 350 metrov nadmorske višine. Čez 400 metrov pa segajo samo trije prekmurški »vrhovi«.

Srebrni breg s svojimi 404 metri ni najvišji med njimi. Za malenkost višje segata Sotinski (417) in Serdiški (ali tudi Rdeči) breg (416); med tema leži soteska Kugel, po kateri priteče k nam iz Avstrije rečica Ledava. Tudi najbolj severni od goriških bregov ni Srebrni, marveč Kalcin bre (365) severozahodno od Budinec: ondi doseže jugoslovanska meja svojo najsevernejšo točko (46° 53' N). Preostali tamkajšnji vrhovi so turistično znana Pindža (366) v Gornjih Petrovcih, Gorički breg (369) nad Čepinci, Križarka (394) in Sv. Ana (395) pod Borečo ter kota 390 metrov nad Trdkovo, koder se ob piramidastem tromejniku srečajo me-

je med Jugoslavijo, Avstrijo in Madžarsko. Toda med deveterico teh vrhov je Srebrni breg (ali tudi Šankin rob) morda vendarle najzanimivejši.

»Od začetka sveta«

»Srebrni breg je že vse od začetka,« nam je povedal priletni Lovrenc Kozar iz Martinja, pod katere sodi ta vrh. Od kod to ime, pa nam niti ta ni znal povedati. »Tega človeka, ki bi to znal povedati, ni,« je dejal. »Niti moj dedek ni znal tega. Že v stari madžarski mapi pa je bilo napisano 'Srebrni breg'.«

No, da bi bil Srebrni breg že od vsega začetka sveta, je gotovo nekoliko pretirano. Dognanja znanstvenikov nakazujejo možnosti, da bi kdaj v sivi pradavnini ondi tekla proti vzhodu neka večja reka, morebiti predhodnica današnje Drave. Takrat, seveda, ko se je pred milijoni let oblikovala sedanja podoba površja zemlje ter so bila morja in reke nekoliko drugje, kot so danes. Slemena goriških vrhov vsekakor kažejo, da so se ondi v plasteh naplavine nekdanjih rek in potokov. V prodnato peščenih naplavinah, ki so izoblikovale Srebrni breg, so tako mogle biti tudi kamnine, ki so se srebrn-

»V Jugoslaviji nihče ni bil tako dolgo ritar kakor jaz,« pravi dolgoletni martinjski vaški župan. Njegov sogovornik na sliki, Jože Horvat iz Budinec je v ondotnih vaseh izkopal že nič koliko globokih vodnjakov

kasto bleščale. Lahko, da je veliko pozneje, ko so tu že živeli ljudje, kdaj kdo tudi mislil, da je v tem bregu srebro. Morda ga je kdaj kdo tudi iskal in je potem krožila med ljudmi kakšna pripovedka s takšno vsebino, pa se nam o tem ni ohranilo prav nič razen naziva 'Srebrni breg'. Res pa so ga še pred nedavnim prekopavali in ga bojo verjetno tudi v prihodnje, toda o tem bomo nekoliko več besed zapisali

Južno pobočje Srebrnega brega so prekopali. Bo trta uspevala?

Na prazni šoli v Martinju zevajo okna z razbitimi šipami. Pa bi zgradbo lahko še uporabili za kakšen manjši proizvodni obrat, pravijo domačini.

nekaj odstavkov kasneje. Še prej pa nekaj o vodah in krajih okrog Srebrnega brega.

Med Muro in Rabo

Srebrni breg je v neposredni bližini sedanje jugoslovansko-madžarske meje. Le nekaj metrov stran od ceste, ki vodi čezenj in povezuje hiše v Martinju, na moč razpotegnjeni vasi, je opozorilna tabla stometrskega obmejnega pasu. Tabla je ob cesti, ki je vasi

Srebra nismo našli. Ob pomoči Šandorja Kurnjeka iz Dolenc in Jožeta Horvata iz Budince smo samo ugotovili, da bi bil prod dober za zidavo...

na tej strani meje nekoč povezovala z Gornjim Senikom in drugimi kraji v Porabju. Cesta je sicer zdaj zaprta, toda Slovenci s te in z one strani meje so si še danes bližji ne samo govorici, polni slovenskih starin, marveč tudi po krvi. Tako ima v Martinju še zdaj domala vsaka hiša sorodnike tudi v Porabju, podobno pa je tudi v drugih naših najsevernejših vaseh: v Čepincih, Budincih, Dolencih, Markovcih in še kje.

Ostro pa se ob Srebrnem bregu ločujejo smeri potokov. Zahodno od njega se vode izlivajo v potoke, ki napajajo Ledavo, severozahodno od njega izvira Seliški potok, ki odvaja vodo v Rabo, pod Srebrnim bregom pa izvira Velika Krka, ki je obrnjena

proti vzhodu in pobira vse vode severovzhodnih goriških potokov in jih čez Madžarsko odvaja v Muro. Seveda pa se potem vse te vode srečajo v Donavi...

Da je bil ondi svet naseljen že v davni, pričajo najdbe kamnitih sekir. Po eno le-teh so izkopali v Dolencih, Budincih, Čepincih in Boreči, več pa v Markovcih. V 8. stoletju našega štetja je ozemlje sodilo v Pribinovo in nato v Kocljevo upravno skupnost, bilo zatem pod Franki in nato tisočletje pod Madžari, ki so po svoji naselitvi na tem območju utrdili svojo mejo s strelskimi postojankami: na takšno postojanko spominja tudi nekdanje madžarsko krajevno ime Lövvö (madž. strelec) za Trdkovo.

Zgodovina omenja tudi več srednjeveških cerkev v ondotnih krajih. Že v frankovskem obdobju so tako (l. 853) posvetili cerkev v kraju Lindolverschiricun (očitno Grad), v Dolencih omenjajo prvo cerkev sv. Nikolaja leta 1.331, v Boreči cerkev svete Ane l. 1405, medtem ko je sedanja zgradba iz l. 1521, prva Marijina cerkev v Markovcih je pogorela l. 1664...

Zgodaj so izpričane tudi šole v nekaterih krajih na tem najsevernejšem delu naše domovine. V Čepincih je tako v letu 1615 občasno poučeval evangeličanski pastor, leta 1698 pa se omenja katoliški duhovnik-učitelj, šola pri Gradu se omenja že v letih 1627 in 1698, v Dolencih se omenja prvi učitelj okrog l. 1757, ko je ondotna cerkev postala župna, v Trdkovi je bila občinska šola od l. 1863 (in od l. 1903 državna), v Markovcih so imeli šolo od l. 1872 (sedanja zgradba je iz l. 1944), v Martinju – »matični« vasi Srebrnega brega – pa je bila šola med letoma 1945 in 1975 (v stavbi, zgrajeni leta 1860, ki še kljubuje času – prazna).

Vse manj otrok

Od enajstih vasi med Dolenci na vzhodu in Trdkovo na zahodu imata zdanes popolno (štirirazredno šolo) samo dve: Dolenci in Markovci. Šolska vrata so se sčasoma zaprla v Budincih, Čepincih, Adrijancih, Boreči in Trdkovi, leta 1975 pa tudi v Martinju. Nekaj zaradi reorganizacije šolstva in oblikovanja večjih šol v območnih središčih, še bolj pa zaradi premajhnega števila otrok. Naše najsevernejše vasi se namreč vse bolj starajo in praznijo. Veliko mladih ljudi je od onod že odšlo za kruhom in bolj-šim življenjem v bližnji in daljni svet. Najmočnejši valovi odhajanja so bili na začetku tega stoletja, pred prvo svetovno vojsko, medtem ko so po osvoboditvi odhajali ali na delo v druge kraje v državi, ali pa na začasno delo v zahodno Evropo, od koder pa

so se prenekateri že vrnili. Ti zdaj zvečine doma, opremljeni s sodobnimi kmetijskimi stroji, obdelujejo zemljo, gojijo živino, pridelujejo mleko, nekateri pa so se tudi zaposlili v Soboti ali drugod v bližini. Toda v Prekmurju je dela še zmerom premalo, predvsem v bližini doma, saj na Goričko, z nekaj manjšimi izjemami, industrija še ni prodrila (nekaj več delovnih mest sta prinesla obrat Modnega salona Velenje pri Gradu in obrat »Murine« proizvodnje ženskih oblačil v G. Petrovcih). Zemlja pa, kljub sodobni obdelavi, ne daje od sebe kruha za veliko ljudi.

Srebra pa ni...

Srebra pa ni ne v Srebrnem ne v katerem drugem od goriških bregov. »Za stare Jugoslavije je bila na tem bregu karavla,« smo zvedeli pri Lovrencu Kozarju (po domače pri Šoštarni). Tu je bil prehod na Madžarsko in tu je stal razgledni stolp, s katerega se je videlo daleč v Porabje. Leseni stolp je sčasoma postal trhel in se je zvrnil...

Zdaj je prisojna stran Srebrnega brega prekopana v terase, zasajene z vinsko trto. Z njo se boja poizkuša neki zasebni obrtnik, ki je kupil bližnjo kmetijo. Kdo ve, ali mu bo uspelo. Sicer pa imajo Srebrni breg tudi v večjih, časovno gotovo še nekolikanj bolj odmaknjenih načrtih. Skozenj naj bi vodila železniška proga na Madžarsko, od Sobote proti Monostru. Kdaj naj bi jo speljali, pa zaenkrat še nihče ne ve povedati.

Tega ne more vedeti niti Lovrenc Kozar, čeprav je poučen o marsičem, kar se je dogajalo okrog Srebrnega brega, saj je bil vaški župan ali ritar vse do leta 1933 pa do 1970 (med okupacijo tudi za Trdkovo), občinski odbornik in zatem štiri leta tudi delegat soboške občinske skupščine. »Toliko let v Jugoslaviji nihče ni bil ritar kakor jaz,« pravi ponosno. Povedal je še to in ono, kako je bilo med vojno, ko so ondi hodili tudi partizani, kako je bilo pozneje in še kaj. Toda papir bi moral biti veliko večji, da bi vse to lahko spravili nanj, pa zato preprosto raje končamo z razmišljanjem o Srebrnem bregu.

po sloveniji

Slovenija je dobila prvi dom počitniške zveze. Dom je na **BLEDU**, obnovili pa so njegovo staro poslopje s prostovoljnim delom pridni člani počitniške zveze Slovenije. Dom lahko sprejme hkrati 64 gostov, namenjen pa je predvsem posameznikom in skupinam – članom počitniške zveze in mednarodne počitniške zveze. Odprt bo vse leto.

V **CELJU** so dobili svojo prvo komunalno čistilno napravo, ki je ob obrežju Hudinje med Šmarjeto in Škofjo vasjo. Ta naprava bo zajela industrijske odplake iz tovarne Etol in fekalne odplake iz bližnjega naselja Prekorje, v prihodnosti pa nameravajo v to čistilno napravo speljati še fekalne odplake iz Škofje vasi, Arclina in Vojnika. Tako bo skupno zajela območje za okrog 7000 prebivalcev severnih celjskih predmestij.

Pod Golovcem v **CELJU** so odprli novo pokrito kopališče s tremi bazeni in drugimi spremljajočimi objekti. Velik bazen meri 25-krat 21 metrov in je globok 1,90 metra, srednji bazen meri 16-krat 8 metrov in je globok 0,70 metra, okrogli otroški bazen pa ima premer 5 metrov, njegova globina pa je 0,30 metra.

Zgradba, v kateri so bazeni, ima premične stene, tako da bo lahko bazen odprt tudi poleti.

V **CIRKOVCAH** na Dravskem polju so slavili 50-letnico obstoja folklorne skupine. Ob tej priložnosti se je na slavnostni prireditvi zbralo v Cirkovcah devet folklornih skupin, posebnost večera pa je bila gostujoča dalmatinska klapa Trogir. V popoldanskem sporedu je nastopilo deset folklornih skupin iz Slovenije, Hrvaške, prav tako pa tudi pionirska folklorna skupina slovenskega kulturno-umetniškega društva iz koroške Globasnice.

Arheologi Posavskega muzeja Brežice so v **DOBOVI** odkrili dragoceno grobišče. Povsem po naključju so ga odkrili na mestu, kjer je eden od domačinov začel kopati gradbeno jamo. Ko so po ostankih, ki so ostali po izkopu gradbene jame, ugotovili, da gre po vsej verjetnosti za staroslovansko okostje, so začeli z načrtnim izkopavanjem okoli gradbišča. Doslej so odkrili že 15 grobov, računajo pa, da jih bo še nekaj.

Na **DOBRAČEVI** v Žireh gradijo nov gasilski dom. Denar za gradnjo so prispevali poleg gasilskega društva še požarna skupnost občine Škofja Loka

in žirovske tovarne. V ta namen so člani društva opravili izredno uspešno akcijo zbiranja lesa; posekali so potrebna drevesa in jih pomagali prepeljati na žago.

Domačini, vojaki iz mariborske vojašnice in ptujski mladinci so v poletnih dneh postavili telegrafске drogove za okoli 5 kilometrov dolgo telefonsko pot do Juršincev v Slovenskih goricah do **GOMILE**. Tako bodo tudi v tem delu Slovenskih gorik prebivalci lahko odslej poklicali zdravnika, znanca ali prijatelja in si tudi drugače prihranili marsikatero nujno pot.

Gorenjski muzej v **KRANJU** v sodelovanju z Loškim muzejem, Čebelarskim muzejem v Radovljici, muzejem v Kamniku in Slovenskim etnografskim muzejem v Ljubljani je v Kittseju na Gradiščanskem organiziral razstavo z naslovom Ljudska umetnost na Gorenjskem. Vsi omenjeni slovenski muzeji so se predstavili tamkaj z eksponati, ki so prikazali slovenska naselja, arhitekturo, notranjo opremo in delo. Izredno prijetni so bili za obiskovalce razstave detajli iz srednjeveške arhitekturne plastike in stenskega slikarstva pa nekatera dela iz podeželskih podobarskih delavnic.

V Iskrini tovarni v **IDRIJI**, kjer proizvajajo kompresorske elektromotorje, so odprli novo linijo z zmogljivostjo 1,2 milijona motorjev letno. Vse motorje s tega proizvodnega traku bo od njih odkupilo Gorenje oziroma tovarna kompresorjev iz Črnomlja za vgrajevanje v kompresorske agregate za hladilnike.

Delavke pekarnice Mlinotesta iz Ilirske Bistrice pripravljajo nekaj zadnjih mesecev slovite bistriške kekse začasnó v **KNEŽAKU**. V osrednji pekarni namreč preurejajo prostore in montirajo nove stroje. Čeprav so na novem delovnem mestu pogoji za delo znatno težji, uspeva delavkam v dveh izme-

nah pripraviti za tržišče 500 do 700 kilogramov keksov.

V **KOPRU** so predstavniki železniškega gospodarstva Ljubljana, koprške Luke ter sedmih špediterskih organizacij, ki delujejo v Kopru, podpisali sporazum, s katerim urejajo medsebojne odnose in obveznosti, ki zadevajo transport z železnico. Po prvem letošnjem avgustu je namreč železniško gospodarstvo prevzelo tudi notranji železniški promet po območju Luke, zato je bilo treba na novo opredeliti odnose med udeleženci v transportni verigi. Gre za zelo pomembne odnose, saj gre skozi koprsko Luko okrog 5000 vagonov mesečno, torej več kot 200 v enem delovnem dnevu.

Iz Iskrine tovarne na Laborah pri **KRANJU** so te dni odpremili prvo pošiljko poslovnih računalniških sistemov na najzahtevnejše zahodno nemško tržišče. Gre za petindvajset računalniških sistemov tipa ID 80, ki so v celoti plod lastnega razvoja in izdelave. Prva pošiljka, katere vrednost presega dve milijardi dinarjev, sodi v sklop večjega naročila, ki ga bo Iskra dobavila Zahodni Nemčiji. To je hkrati tudi prvi poslovni računalniški sistem iz Jugoslavije, ki je namenjen kupcem iz tujine.

V okviru mednarodnega kulturnega sodelovanja je folklorna skupina Tine Rožanc iz **LJUBLJANE** obiskala Veliko Britanijo in Irsko, kjer se je udeležila dveh največjih mednarodnih folklornih festivalov. Tritedensko turnejo je skupina pričela v Billinghamu, mestu, kjer poteka vsako leto eden največjih mednarodnih folklornih festivalov v Veliki Britaniji. Trajal je tokrat teden dni, Rožanci pa so imeli v tem času dvanajst nastopov. Turnejo so slovenski plesalci sklenili v Dublinu, prav tako na večjem mednarodnem festivalu.

Mojstrana (foto: Janez Zrnec)

Mladinci in pripadniki JLA ljubljanske garnizije so končali 1200 metrov dolg odsek Poti spominov in tovarništva v **LJUBLJANI**, ki sega od Hrušice do Golovca. Ta del poti so začeli graditi 11. aprila letošnjega leta in so v tem času izkopali 1200 kubičnih metrov zemlje in nasuli 486 kubičnim metrov peska, očistili pa so tudi 12.000 kvadratnih metrov okolice. Vzdrževanje Poti bodo prevzeli ljubljanski komunalci. Ob zaključku dela so najmarljivejšim brigadirjem in vojakom podelili priznanja in knjižne nagrade.

Na letošnjem septembrskem mednarodnem vinskem sejmu v **LJUBLJANI** je sodelovalo 520 razstavljalcev iz 25 držav. Jugoslovanski proizvajalci so tokrat dobili 28 velikih zlatih medalj, 139 zlatih medalj in 236 srebrnih medalj. Izmed slovenskih izdelkov so bili nagrajeni renski rizling 1980 iz Kmetijskega kombinata Ptuj, vina Kmetijskega kombinata Vipava, laški in renski rizling iz Vinarstva v Mariboru, rebula in merlot iz Kmetijske zadruga Goriška Brda, beli burgundec Marije Borko in Ivana iz Gornje Radgone, traminec in club slovin iz Ormoža, Slovinovi beli burgundec, renski rizling, sauvignon in vranac, Jožefa Vodopivca iz Dornberka vipavska rebula, radgonska zlata penina, rumeni muškat iz Ljutomera, koprski merlot, kalvnet in kraški teran pa laški rizling Milana Lisjaka iz Dornberka.

Med alkoholnimi pijačami so bile najboljše slovenske tiste, ki so jih naredili v Fructalu (viljamovka), mirnski Dani (stari sadjevec), mariborskem Talisu (vinjak medallion, viljamovka), kmetijski zadrugi Gabrovke (naravno sadno žganje) in v ljubljanskem Slovnu (vinjaki).

Nagrajene pa so bile tudi nekatere slovenske brezalkoholne pijače: Grand prix 81 sta prejela ribezov matični sok in bistri sok ribez-jabolka iz Vitala v Mestinju, pa Fructalovi borovničev, ribezov, jagodni, marelični in hruškov cocktail. Zlate medalje so pripadle še jagodnemu sadnemu soku iz Gabrovke, ribezovemu in motnemu mešanemu sadnemu soku iz Mestinja, pa borovničevemu soku iz mirenske Dane in Fructalovemu bistremu sadnemu cocktail soku.

Tovarna Zlatorog v **MARIBORU** se je odločila za vlaganje v proizvodnjo emulgatorjev v sodelovanju s firmo Hoechst v Frankfurtu. V srednje-ročnem planu proizvodnje mehčalca damila predvidevajo v Zlatorogu, da ga bodo letos izdelali 3000 ton, leta 1982 3800 ton, leta 1983 5220 ton, v letu 1984 7120 ton in v letu 1985 9500 ton. Proizvodnja mehčalca damil in 500 ton emulgatorjev je predvidena za prodajo na domačem trgu. Emulga-

torje so določene tovarne doslej uvažale, kajti doslej je bil v Jugoslaviji le en proizvajalec emulgatorjev – SOZD Katran-Kutrilin Cromog Zagreb. Novi obrat bo zaposlil skupaj 30 delavcev, za energetske gorivo pa bodo uporabljali zemeljski plin.

V **MEDVODAH** so slovesno odprli novo osnovno šolo. Zgradili so jo delavci koprškega Stavbenika, veljala pa je okoli 60 milijonov dinarjev. V njej bo lahko stekel pouk za 400 rednih učencev.

V **MOZIRJU**, središču Gornje Savinske doline, so odprli novo blagovnico. Nove pridobitve so se razveselili Mozirčani in ostali krajani, saj so na novo trgovinsko pridobitev čakali več let.

V **PRVENCIH** so organizirali revijo starih oblačil in obutve. Domači manekeni in manekenke so v tamkajšnjem kulturnem doku pokazali, kako so se obuvali in oblačili ljudje pred približno 100 leti. Izdelanim oblekam je domači čevljarji mojster Ivan Galun, ki je tudi pobudnik in glavni organizator te prireditve, dodal še čevlje, ki jih je izdelal po modelih izpred več desetletij. Prireditve je popestril nastop tamburaškega orkestra iz Velike Nedelje.

V **PTUJU** so v organizaciji ptujske Perutnine imeli konec avgusta dan perutninarjev. V kulturnem in zabavnem sporedu so ob tej priložnosti nastopile številne tamkajšnje kulturne skupine, za kasnejše vedro in plesno razpoloženje pa je poskrbel ansambel Tornado s pevcom Ivom Mojzerjem.

V **PODRAVJU** pripravljajo rafinerijo, v kateri bodo lahko predelali letno 20 tisoč ton odpadnih olj. Predvidoma naj bi nov objekt zgradili v letih 1983 in 1984. Izgradnja bo potekala v dveh fazah in sicer bodo v prvi rekonstruirali obstoječo reciklažo, v drugi pa gradili objekt na novi lokaciji in preselili obstoječo rafinerijo na novo lokacijo.

V **RADENCIH** imajo od letošnjega poletja dalje prvo slaščičarno; odprla sta jo zakonca Štruel. Ne gre za navadno prodajo slaščic: v njej namreč lahko dobe kupci prekmurske gibanice, domače zavitke, bananove zrezke in veliko zvrsti sladoledov. Slaščičarno so letošnje poletje osvojili predvsem turisti, domači in tuji.

Tradicionalno koroško pionirsko likovno kolonijo v **VUZENICI**, ki sta jo pripravili slovenska prosvetna zveza iz Celovca in domača osemletka, je imela v gosteh slikarja Božidarja Jakca. Ob tej priložnosti je bila v Vuzenici razstava Jakčevih partizanskih portretov, slikar pa se je tudi sproščeno pogovarjal s tamkajšnjimi otroki.

Na **SPODNJI SENICI** pri Škofji Loki so razvili prapor krajevne skupnosti organizacije zveze borcev NOB.

V kulturnem sporedu so sodelovali člani domače dramske sekcije, moški pevski zbor Medvod in godba na pihala iz Medvod. Slovesnost je sodila v počastitev 40-letnice vstaje in v počastitev praznika krajevnih skupnosti s področja Medvod.

Hydroelektrarna Solkan, ki jo gradijo na **SOČI** blizu Nove Gorice, bo imela namesto dveh agregatov z močjo deset megavatov tri take agregate in torej moč 30 megavatov.

Delovna organizacija REK v **ŠOŠTANJU**, ki v proizvodnem procesu uporablja elektrofiltrski pepel, bo letos izdelala približno 45 milijonov opek. Povpraševanje po tovrstnih opekah se je zadnje čase zelo povečalo. Do konca letošnjega leta bodo v Šoštanju naredili približno za 15 odstotkov več kot lani.

osebnosti

STOJAN PRETNAR, profesor na ljubljanski pravni fakulteti, je v uradni reviji svetovne organizacije za industrijsko lastnino (Organisation mondiale de la propriété industrielle) »Industrijska lastnina«, ki izhaja v Ženevi, objavil obširno razpravo o vlogi in funkciji izumov in njihovi pravni zaščiti v dveh obstoječih družbenih sistemih sedanosti. Ta pomembna študija je v svetu vzbudila precej pozornosti, tako da je hkrati s francosko objavo izšla tudi v angleščini. Ista študija bo v kratkem izšla tudi v nemščini.

VITO TURK, vodja oddelka za biokemijo na inštitutu »Jožef Štefan«, je bil na 4. svetovnem simpoziju o intracelularni razgradnji beljakovin imenovan za predsednika devetčlanskega Evropskega komiteja za proteolizo (EPOC). Na simpoziju se je v gradu Reinhardsbrunn blizu Erfurta v Nemški demokratični republiki zbralo več kot 200 raziskovalcev iz 37 držav. Svoje delo so prikazali tudi raziskovalci z oddelka za biokemijo na inštitutu »Jožef Štefan«. Izkazano zaupanje prof. dr. Vitu Turku temelji na kakovostnem delu in velikem napredku, ki ga je skupina raziskovalcev dosegla na področju študija proteolize.

Umrli je **BORIS KOBE**, arhitekt, slikar, ilustrator in konservator, rojen leta 1905. Bil je široka in plodna umetniška osebnost. Po diplomu je študiral še v Parizu. Njegovi najpomembnejši projekti so poslopje nekdanje banke Slavije v Ljubljani, Planinski dom na Komni, most prek Grubarjevega prekopa, nekdanja Zvezda, danes Trg revolucije v Ljubljani, zasnoval pa je tudi precej spomenikov in obeležij posvečenih ljudski revoluciji in NOB.

turistični vodnik

Živalski vrt v Ljubljani

Živalski vrt mesta Ljubljane, ki je obenem edina tovrstna ustanova v Sloveniji, je bil ustanovljen leta 1949. Iz skromnih začetkov, ko je imel le 9 vrst oziroma 15 primerkov živali, je na 18 hektarih zrasel obsežen vrt, po površini drugi v Jugoslaviji, ki ima danes 115 vrst in okrog 700 primerkov živali. Letno ga obišče okrog 250.000 ljudi, med njimi je vedno več tujcev.

V zadnjih letih je živalski vrt zelo napredoval; zgradili so v njem bazen za plavutonožce, kjer prebiva mogočen samec – patagonski morski lev s haremom samic. Ob bazenu je vedno živahno, saj živali navdušujejo občinstvo s svojimi akrobatskimi spretnostmi. Indijski slonici Ganga in Inda sta dobili nov, sodoben slonjak, kjer si ju lahko ogledujemo tudi pozimi in v slabem vremenu, kadar pa je toplo, preživita dan na peščenih ploščadi; tu se jima lahko celo toliko približamo, da se dotaknemo njunih rilcev.

Znamenitost ljubljanskega živalskega vrta sta Jaka in Meta, rjava medveda iz kočevskih gozdov, ki vsako leto poskrbita za naraščaj; včasih se skotijo celo trije majhni kosmatinci. V stavbi poleg medvednjaka so še tigri, jaguarji in pume.

Velika mrežasta preletalnica je namenjena domačim pticam, predvsem ujedam. Tu srečamo ribjega orla, beloglavega jastreba, kanjo in krokara. V posebni kletki prebivajo velike sove uharice, ki so v ljubljanskem živalskem vrtu že večkrat vzgojile naraščaj, kar je velika posebnost, saj v ujetništvu le redko gnezdiijo. Tudi veliki divji petelin težko prenaša ujetništvo, vendar se ljubljanski vrt lahko ponaša s to v naravi ogroženo ptičjo vrsto.

Posebno pozornost zaslužijo bobri, naši največji glodalci, ki so v času mostiščarjev živeli tudi na ljubljanskem barju, danes pa so skoraj po vsej Evropi v naravi iztrebljeni.

Od tujih živalskih vrst velja omeniti še vatusi govedo iz Afrike, tibetansko govedo – jaka, nanduje (južnoameriške noje) in veliko zbirko najrazličnejših pisanih papig in fazanov.

Ljubljanski živalski vrt je odprt vsak dan od 7. do 19. ure; vstopnina za odrasle znaša 20 dinarjev, v skupini 10 dinarjev, za otroke od 2. do 14. leta 10 dinarjev, v otroški skupini 5 dinarjev. Obsežno asfaltirano parkirišče

nudi dovolj prostora za vozila, okrepčate in osvežite pa se lahko v prijetni okrepčevalnici na prostem.

Spominski park v Kamniški Bistrici

Julija so v Kamniški Bistrici svečano odprli SPOMINSKI PARK kot poseben komemorativni objekt posvečen gornikom, ki so svojo življenjsko pot sklenili v Kamniških planinah.

Od Doma v Kamniški Bistrici je park oddaljen 3,5 kilometra, je v smeri proti Kokršskemu sedlu, leži na nadmorski višini 1050 metrov, ima površino 25.000 kv. metrov, obhodimo pa ga približno v eni uri.

Tik nad izviro reke Bistrice je postavljen trikotni kozolček s kratko razlago o pomenu in ureditvi parka; po samem parku pa so razporejene posebne lesene table z napisom Spominski park, ki usmerjajo obiskovalca na krožnem obhodu. Pot se vije med naravnimi drevesnimi vrstami in grmičevjem in je vzorno urejena; opremljena je z dvema ličnima mostičkoma preko manjšega hudournika, nekaj klopni iz naravnih drevesnih debel in še enim manjšim kozolčkom. Nezahtevna je, saj se povzpne samo za višinsko razliko 85 metrov. Po parku so razporejene apnene skale, na katerih bodo spominske plošče gornikom.

Za zdaj je v parku le ena spominska plošča, posvečena je spominu dr. Milana Ciglarja, znanega gozdarskega strokovnjaka in očeta slovenskega popotništva, ki se je pred leti ponesrečil v Kamniških Alpah.

Spominski park v Kamniški Bistrici so osnovali in uredili s prostovoljnim delom Gozdno gospodarstvo Ljubljana, Gozdarstvo Kamnik, Inštitut za gozdno in lesno gospodarstvo Slovenije, Planinsko društvo Kamnik in Planinska zveza Slovenije.

Podoben park naj bi v prihodnje osnovali tudi neke ob vznožju Juljskih Alp in Karavank in tako preprečili pogosto neestetsko, predvsem pa neenotno obeleževanje tragičnih mest ponesrečenih planincev.

Levstikova deželica

Razgiban, slikovit, prijeten in miren kotiček Dolenjske se »skriva« jugoahodno od Velikih Lašč; to je gričevnat svet lazov, kjer so kar gosto posejane majhne in slikovite vasi; tu so še ohranjene starinske domačije ter mnogi kozolci iz davnih dni.

Do Velikih Lašč je iz Ljubljane komaj 30 kilometrov. V kraju, ki se razrašča v pomembno središče tega dela Dolenjske, čeprav še sodi, administrativno, v ljubljansko viško-rudniško občino, stoji Levstikov spomenik in

velika novoromanska cerkev iz sredine prejšnjega stoletja.

Če se peljemo naprej proti Kočevju, so ob cesti ali nedaleč od nje vasi Dolnje in Gornje Retje, pa Srebotnik in Prilesje. Nad cesto se na desni, kmalu za Velikimi Laščami dviga nizki holm z Rokovo cerkvico iz 16. stoletja, zgrajeno na temeljih ilirskega in rimskega gradišča. Od nje je lep razgled po okolici, mogočne lipe, pod katerimi je Fran Levstik pogosto besedoval svojim sovaščanom, pa ni več, Italijani so jo med zadnjo vojno posekali.

Dolnje Retje je Levstikov kraj (spominska plošča je na rojstni hiši); še stoji mogočna lipa, pod katero je stari Močilnikar pripovedoval Levstiku zgodbo o Martinu Krpanu, še stoji tudi Ilijev kozolec, kjer je Levstik to zgodbo »vrgel na papir«.

Iz Prilesja, Srebotnika in Velikih Lašč se lahko peljete med griče, kjer je veliko lepih in zanimivih krajev ter razglednih holmov. Povsod je obilo sadja, dobro rodi krompir, ne manjkajo gobe, pa tudi suha roba je že tod doma. Zanimiv holm je Kucelj z velbano Jakobovo cerkvijo pri Hrastnjakih nedaleč od Male Slevice. Nad Veliko Slevico pa stoji na griču Purga Marijina cerkev, ki je znana iz Stritarjeve pesmi »Turki na Slevici«. Bojda je vboklina v kamnitem pragu ostala od turškega kopita. S holma je lep razgled po okolici, zlasti na robove Blok.

Avtobusi po glavni cesti vozijo zelo pogosto (Ljubljana–Kočevje); če nismo z avtom, pa ni daleč od vseh omenjenih vasi (od Velikih Lašč do Velike Slevice je na primer le pičle 3 kilometre).

Planinski vodnik

Medobčinska gospodarska zbornica za Gorenjsko in predsedstvo gorenjskih planinskih društev sta poskrbela za izdajo drobne knjižice s 24 stranmi. To je planinski vodnik, ki ga lahko s pridom uporabijo turisti, ki letujejo na Bledu, v Bohinju in Zgornji Savski dolini, seveda pa tudi ostali. V njem najdejo izbor lahkih in srednje težkih, predvsem pa krajinsko zanimivih izletov in tur na bližnje planine in vrhove.

Za planinska izhodišča so izbrane tele poti: Pokljuka–Rudno polje, Za-

PLANINSKI VODNIK

Izbor lahkih in srednje težkih, krajinsko zanimivih izletov — tur, za gosta planinca z Bleda, Bohinja in Kranjske gore (Zgornje Savske doline)

Naslovna stran Planinskega vodnika za gosta planinca z Bleda, Bohinja in Kranjske gore

sipska planina—Krma, Moste—Završnica, Begunje—Draga, Stara Fužina pri Bohinju, Srednja vas, Bohinjska Bistrica, Sorška planina, Ski hotel na Voglu, Koča pri Savici, Kranjska gora—Vršič, Rateče—Planina, Gozd Martuljek, Mojstrana—Vrata in Jesenice—Planina pod Golico.

Planinski vodnik je izšel v 80.000 izvodih, od tega 20.000 v slovenščini, 20.000 v srbohrvaščini, 20.000 v angleščini in 20.000 v nemščini. Na voljo je brezplačno.

Petkovškov hram

Gostinsko podjetje Ljubljana je na Petkovškovem nabrežju 25 v Ljubljani odprlo nov bistro PETKOVŠKOV HRAM; v njem je prostora za okoli 50 gostov in še 40 na vrtu, odprt pa je vsak dan razen nedelje od 7. do 21. ure.

V Petkovškovem hramu so gostom na voljo poleg najrazličnejših salat, golaž, vampi, obloženi kruhki, gnjat z jajcem, specialiteta hiše pa so zavitki,

palačinke in štruklji. Palačinke vam ponudijo z mesom, sirom, zelenjavo, orehi, čokolado, marmelado, štruklje pa slane, ajdove z orehi, orehove, pehtranove in sirove. Dva kosa poljubnih palačink staneta od 20 do 49 dinarjev, štruklji pa so po 40 in 55 dinarjev.

Koledar prireditev

Od 10. do 15. novembra bo v **PTUJU** razstava z naslovom Lectarstvo v Varaždinu in Ptuj, 11. novembra bo v **PTUJU** in **ORMOŽU** martinovanje, od 15. novembra do 15. decembra bodo v koprskem hotelu Triglav stregli s slovenskimi jedmi, v **MARIBORU** bo novembra občinsko srečanje glasbe in besede mladih, v **CELJU** pa teden domačega filma.

Motiv iz Goriških Brd (foto: Janez Klemenčič)

slovenija v mojem objektivu

Foto:

Nancy Hribar
Cleveland, O., ZDA

Zima na vasi

Blizu Nove vasi, Blo

Kozolec v zelenju

Sajenje krompirja

Domačija

Norčije v Križankah, Ljubljana

Loške zanimivosti

Škofja Loka je svojo tisočletnico slavila pred sedmimi leti. Leta 973 je namreč nemški cesar Oton II. daroval loško ozemlje škofu Abrahamu iz Freisinga na Bavarskem. To je zapisano črno na belem na darilni listini, katere fotografijo imajo shranjeno v loškem muzeju. In o tem bo beseda tokrat. Muzejsko društvo je bilo v Škofji Loki ustanovljeno 1937. leta, dve leti zatem pa so odprli Loški muzej. Ta je bil sprva nastanjen v starem rotovžu na Mestnem trgu, po osvoboditvi pa znova urejen v Puštalskem gradu do leta 1959. Tedaj se je selil v Loški grad.

Škofji Loki daje grad poseben »pečat«. Zgodovina gradu je nadvse zanimiva in pisana, število njegovih stanovalcev pa kar precej veliko. Poglejmo si jih le nekaj zadnjih. V začetku devetnajstega stoletja so bili v gradu uradi, v njem sta stanovala tudi sodnik in oskrbnik. Del sob so tedaj oddajali letoviščarjem, v stolpu sredi dvorišča pa so bile še naprej ječe in ječarjevo stanovanje. Leta 1864 je prešel grad v roke tovarnarja Fidela Terpinca iz Ljubljane, nato so ga leta 1891 kupile uršulinke in ga preuredile v internat z meščansko šolo in učiteljskim. Med prvo svetovno vojno je bila v gradu vojaška bolnica. Vojaki so bili v njem tudi v času druge svetovne vojne. Nemci so namreč uršulinke izselili in zasedli grad. Po osvoboditvi je bila v gradu spet bolnišnica, potem kazensko-poboljševalni zavod. Končno ga je prevzela občina in vanj namestila loški muzej.

Ob mariborskem, celjskem in ptujskem sodi loški muzej med prve lokalne muzeje tako po času nastanka kakor po obsežnosti in zanimivosti gradiva, čeprav so nekatere zbirke še nepopolne, druge pa šele nastajajo. Vse druge muzeje pa prekaša loški muzej po zbirkah o cehih, o razvoju obrti in o rezbarski umetnosti, kot zasledimo zapisano v knjigi Franceta Planine »Škofje Loke s Poljanske in Selške Doline.«

Cehovstvo

V srednjem veku je bila Loka tudi močno gospodarsko središče, kjer je prevladovala obrt in trgovina. Obrt je bila zelo pomembna in raznovrstna, tod že v 13. stoletju. Mnogo je bilo kovačev, krojačev, čevljarjev, krznarjev, tkalcev, barvarjev, pekov in mesarjev. Sčasoma so se začeli združevati v stanovska združenja. V 17. stoletju so bili cehi v Loki na višku moči. Vladovali so jim potrjevali pravila, s katerimi so bile določene njihove pravice in dolžnosti. Vsak ceh je imel svojega patrona, čigar god so člani združenja proslavljali z mašo in zborovanjem, na katerem so pili iz cehovskega vrča.

V sobi cehov Loškega muzeja je razstavljenih nekaj ohranjenih reprezentančnih predmetov nekdanjih loških obrtnih združenj. Med temi en kositrni in dvoje medenastih obrednih vrčev ter tri lesene cehovske skrinjice. Kositrni vrč loškega kovaškega ceha je izredno velik, podobnih kositrnih reprezentančnih vrčev je v naših muzejskih zbirkah sorazmerno malo, med temi pa so cehovski vrči zanimiva redkost. V tem primeru gre za obredni vrč. Svojčas je sodil med običajno pivsko posodje stanovskih praznovanj povezanih z določenim obredjem. V rani dobi cehovstva se je iz njega še pilo, kot navaja v »Loških razgledih« Branko Korošec, kasneje pa samo še točilo pijačo za nazdravljanje. Člani stanovskih združenj so namreč redno praznovali ne samo dan svojega patrona in zaščitnika, temveč tudi nekatere verske in stanovske praznike ter jubilejni dan ustanovitve ceha, godovanje cehovskega mojstra ali »očeta« ter jubileje vladarjev. Ob takih prilikah ter ob sprejemanju in potrjevanju novih mojstrov in pomočnikov se je vselej obilo nazdravljalo in pilo. Cehovski oče je počastil novopecenega mojstra ali pomočnika iz tega vrča, novinec pa svoje kolege.

Cehovske privilegije je dokončno odpravil obrtni red 1859. leta, a so v Loki cehi še živel kot cerkvene bratovščine do ustanovitve Muzejskega društva, ki je prevzelo njihove predmete. Kovači in čevljarji so tedaj

opravljali še vse tradicionalne obrede. V muzeju je zdaj zbrana dediščina kovaškega, čevlarskega, usnjarskega, lončarskega, pekovskega in vrvarskega ceha.

Čipkarstvo

Prikazu obrti, ki so bile »doma« na Loškem, je v muzeju odmejeno precej prostora. Sitarstvo je bilo na primer razširjeno v času Valvasorja v Bitnjo, Pevnu in Stražišču, kjer so nekatere kajžarske žene delale sita tudi še po osvoboditvi, medtem ko je sitarstvo v Plevnu in Bitnjo zamrlo že pred tem.

Še veliko bolj kot sitarstvo je v Škofji Loki znano čipkarstvo. To se je na loško ozemlje razširilo iz Idrije in zajelo velik del Poljanske doline pa tudi Selške. Čipkarstvo v škofjeloški okolici še ni izumrlo, čipkarice pa se vsako leto sredi avgusta izkažejo s čipkami na »čipkarski dan« v Železnikih. Tudi letos so se, pa ne samo stare, tudi mlade, ki bodo nadaljevale tradicijo čipkarstva v teh krajih.

Posebnost Škofje loke je mali kruhek. Pečejo ga iz ržene moke in medu v obliki src, punčk, konjičev, hlebcev, rož. V muzeju je zbranih lepo število malih loških kruhkov, v kratkem pa naj bi bilo celotno gradivo o tem še širše predstavljeno.

Svojčas sta bila v Škofji Loki razširjena tudi klobučarstvo in glavnikarstvo. Ustno izročilo pravi, da so glavnikarstvo prinesli v Loko Tolminci in Vipavci pred več kot 230 leti.

Med loške obrti sodi tudi tkalstvo in vrvarstvo, sredi 18. stoletja pa je bilo loško ozemlje središče kranjskega platnarstva. Barvarsko obrt so v Loko prenesli in vpeljali s Češkega, vzorce pa tiskali na roko z modeli iz lesa.

Tavčar in Šubici

V zgodovini Loke je ostala zapisana vrsta imen. Med tistimi, ki so dali svoj prispevek na področju kulture je bil tudi Ivan Tavčar. Rodil se je v Poljanah nad Škofjo Loko, v svojih delih pa

Zlati baročni oltar, ki so ga iz požgane dražgoške cerkve prenesli v škofjeloški muzej

Grb freisinških škofov v muzeju v Škofji Loki

je najraje »slikal« Poljansko dolino, loške hribe in kraljestvo Blegaša. V Loškem muzeju je lepo urejena Tavčarjeva soba, v njej so razstavljeni portreti pisatelja in njegove žene, razne diplome, slike pisateljeve rojstne hiše in dvorca na Visokem. Ohranjena je Tavčarjeva pisalna miza in del knjižnice.

Nič manj zanimiva ni visoška soba. V njej je spalnica premožnih Kalanov z Visokega, ki jih Tavčar opisuje v svoji »Visoški kroniki«. Skrinja nosi letnico 1773, postelja je bila izdelana leto zatem. Nekaj predmetov je izvirnih, nekatere pa je dala dopolniti Tavčarjeva družina.

Svoje mesto imajo v loškem muzeju tudi slikarji Šubici. Rojstna hiša Šubicev je Pod skalco, ob cesti, ki pelje iz Poljan proti Gorenji vasi. Iz rodbine Šubic je izšlo več podobarjev in slikarjev. Prvi umetnik tega rodu je bil Pavle, ki je razbaril že leta 1772. Pri njem so se izučili trije sinovi: Blaž, Štefan in Janez. Štefanova delavnica v Poljanah je dala bogato dediščino, ki si jo lahko ogledamo v prenekateri cerkvi. Tudi Štefanovi trije sinovi so se posvetili umetnosti. Valentin je ostal doma, Janez in Jurij pa sta odšla v širni svet. Njuna dela so znana in cenjena.

Umetniška dejavnost Šubicev še ni zamrla. V Škofji Loki zdaj dela Ive Šubic. Tudi nekatera njegova dela si je moč ogledati v loškem muzeju in to v galeriji del loških upodablajočih umetnikov. Tu so s svojimi deli predstavljeni: Ivan Franke, Ivan Grohar, Janez Potočnik, Janez Sedej, Gojmir Kos, Maksim Sedej, Dora Plestenjak, Franc Novinc, Boris Jesih in drugi.

Zlati oltarji

Grajski stolp, kjer je zdaj kapela, je bil sezidan leta 1526. Tako je vsaj zapisano na plošči na njegovi zunanji strani. V njegovi notranjosti, tudi ta sodi k loškemu muzeju, pa je prikazano rezbarstvo 17. stoletja, ki se je prav na loškem izkazalo v vsem svojem sijaju. Štirje »zlati« oltarji iz Dražgoš so tod razstavljeni. Prav te pa umetnostni zgodovinarji razvrščajo med najlepše in najiminitnejše primerke te vrste. Razloček v starosti med njimi je minimalen, razlike pa kljub temu opazne. Eden od znamenitih dražgoških »zlatih« oltarjev nosi letnico 1689, na drugem je izpisana letnica na prednji strani in na kipcih in to 1658. Poleg pa piše še, da je oltar prenovil Josip Gro-

šelj leta 1910. Selški podobar Grošelj je nekje zapisal, da je tisto leto v Dražgošah »zlató teklo«, saj so oltarje tako temeljito zlatili.

»Le škoda, da je mnogo vdolbin brez kipcev, ker so jih izmaknili Nemci. Te umetnine je namreč reševal član loškega muzejskega društva po znani dražgoški bitki 1942. leta, preden so okupatorji do tal porušili vas s cerkvi-jo vred,« je med drugim zapisal Fran-ce Planina v omenjeni knjigi.

O loškem muzeju bi se dalo zapisati še veliko drugega, saj je v njem na ogled mnogo »zakladov«, ki luščijo podobe iz daljne preteklosti Škofje Loke tja do hudih let vojne, v kateri se je trpljenje pomešalo z junaštví, suženjstvo z uporom, upanje z zmago tudi na tem koščku slovenske zemlje.

Smučarska tekmovanja sredi vojne vihre

Ta članek posvečamo obletnici ustanovitve AVNOJ, 29. novembra 1943

V osvobojenem Cerknem so bila 20. in 21. januarja 1945 prava smučarska tekmovanja v patrolji, veleslalomu in skokih

Enote IX. korpusa so se v zadnjem letu vojne bile s sovražnikom na Primorskem. 31. divizija te enote se je januarja 1945 zadrževala v prestolnici osvobojenega ozemlja na Primorskem v Cerknem in okolici. Snega je bilo do pasu in kurirji so s pridom uporabljali smuči iz delavnice, ki jo je organiziral in vodil znani predvojni skakalec in kasnejši legendarni junak Planice Rudi Finžgar. Več kot 800 parov smuči so izdelali in opremili pridni borci-mizarji in jih poslali enotam na Primorskem in Gorenjskem. Seveda pa ni bilo dovolj, da so nekateri borci znali smučati, morali so se tudi naučiti na smučeh bojevati. Komandant 31. divizije Evgen Matejka-Pemc (narodni heroj, padel na Primorskem v zadnjih dnevih vojne) je sprejel predlog Toneta Ažmana iz Kroke, podporočnika planinskih enot predvojne Jugoslavije, da bi ustanovili smučarski vod, ki bi imel poseben pouk v smučarski hoji in vožnji po snegu, v streljanju in bojevanju na smučeh.

Priprave za tekme

Mnogi partizanski poveljniki niso dovolj cenili prednosti, ki jih ima izurjena vojaška enota na smučeh v visokem snegu. Izkušnje so govorile, kako so se borci težko upirali nemškimi »alpenjegróm« na smučeh po Jelovici, na Pokljuki in v Trnovskem gozdu.

Padla je ideja! Kaj če bi organizirali smučarska tekmovanja, da bi se partizanski štabi in borci na lastne oči prepričali o koristnosti smučarskih partizanskih enot?

Rečeno, storjeno! Tudi Finžgar in Tone Ažman sta pripravila predlog in ga posredovala poveljniku 31. divizije Evghenu Matejki-Pemcu.

»V redu,« je pokimal komandant Pemc in ukazal, naj štabni kurirji pri priči obvestijo komandante brigad, da je treba poslati v Cerkno čim več biv-

Uspel skok obveščevalca Lojzeta Potočnika z Bleda: 21 metrov in 2. mesto

ših smučarjev ter sestavili tekaške ekipe.

»Iz kosov napol podrtega kozolca smo naredili odskočno mizo, nametali čeznjo snega in se lotili teptanja,« se spominja Rudi Finžgar. »Skakalnica je stala v vzpetini, imenovani Zavrté. Konfiguracija terena ni zahtevala skoraj nikakršnih popravkov naleta in izteka, samo kak ducat grmov smo morali odstraniti. V ugodnih pogojih bo možno skočiti 30 metrov, sem že vnaprej ocenil zmogljivost skakalnice.«

Izdelavo štartnih števil, sešitih iz padalske svile, je prevzel »šivilski krožek« cerkljanskih žena in deklet, tekaško in veleslalomsko stezo pa so potegnili Ažmanovi fantje. vzdolž 14 kilometrske krožne steze so zapičili palice in namesto klasičnih tarč nasadili nanje prazne steklenice. Potlej je prišla na vrsto veleslalomska proga. V dolžino je merila približno 1000 metrov, imela je 16 vratic in 350 metrov višinske razlike.

»Čeprav nas je pestila časovna stiska, smo bili konec tedna nared,« pravi Tone Ažman. »Tekmovalce, ki so v glavnem prihiteli naravnost s prvih borbenih linij, je najprej sprejel Rudi. Pri njem so dobili ustrezno opremo, saj je le redkokdo prinesel v partizane lastni smučarski komplet.«

Z vojnih položajev na tekme

Obveščevalec IX. korpusa Marjan Masterl iz Škofje Loke se po tolikih letih spominja partizanskih smučarskih tekem.

»Moja tedanja zadolžitev je terjala, da sem cele tedne prečepel v pisarni. In ker sedenje ne vpliva ravno blagodejno na kondicijo, nisem nameraval štartati. Toda nekdo je predstojnikom izblebetal, kako je z mano. 'Baje znaš dobro smučati,' so rekli. 'Brž pojdi in se prijavi!' Ukaz je ukaz, ne smem ugovarjati, sem si dejal in kar tak, neprimerno oblečen in obut, vzel pot pod noge. Zdaj mi seveda ni žal.«

Komaj 16-letni Peter Podgornik iz Nove Gorice je bil tedaj na tečaju za radiotelegrafiste v vasi Raven pri Čepovanu. Dobil je dovoljenje, da se udeleži tekem, ker je bil že kot otrok navdušen smučar. Takole se spominja svojega »nastopa« na tekmah v Cerknem.

»Od jutra sem celo dopoldne s smučmi na ramah pešal v Cerkno. Nekega borca sem vprašal, če ve, kje bodo te 'dirke'. Z roko mi je pokazal kraj Zavrté in mi dejal, da so ravnokar zaključili 'dirke v puzanu'. (Ta je bil prav gotovo Primorec, saj smo besedo »puzanje« običajno uporabljali le pri

Rudi Finžgar, zmagovalc na partizanskih tekmah v smučarskih skokih v Cerknem z najdaljšim skokom 31 metrov. Pozneje je bil tudi junak Planice

nas). Dejal je tudi, da bodo sedaj tam skakali. Novica, da so bile tekme v veleslalomu že dopoldne, me je prizadel, ker zaradi zamude nisem mogel tekrovati. Iz zamišljenosti me je zdrnil glas deklice, ki me je vprašala: 'Tovariš, ali greš tudi ti skakat?' Pred seboj sem zagledal dekletce in dečka, stara okrog 12 let; tudi sam nisem bil dosti starejši od njiju, saj sem bil tedaj star le dobrih 16 let. Vsi skupaj smo nadaljevali pot proti skakalnici.

Daleč naokrog so se razlegali zvoki partizanske godbe na pihala, kar je prispevalo k še bolj prazničnemu vzdušju. Ob skakalnici se je zbralo veliko ljudi, starejših, mlajših, tudi iz okoliških vasi ter veliko borcev in članov partizanskih štabov. To je bil naš skupni praznik.

Ob pogledu na skakalnico me je preletel strah, saj tako velike še nisem videl. Hotel sem videti skakalnico od blizu, zato sem se prerinil ob doskočišču navzgor. Osupnil me je tudi pogled na most. Napravljen je bil iz zbitih desk in tanjših tramov, pritrjenih na 3 ali 4 lesene nosilce in seveda prekrit s snegom. Zaletiše se mi je zdelo zelo strmo. Po ogledu te 'velikanke' sem opustil še zadnjo misel, da se poženem čez njo. Moram povedati, da me še kot šolarja skoki niso prav posebno privlačili. Pri odločitvi – bi ali ne bi skakal – mi je rojil po glavi strah pred padcem in poškodb, zaradi česar se ne bi mogel pravočasno vrniti na tečaj. Končno sem se odločil, da odstopim od poskusa.

Ob prerivanju v ospredje me je partizan, ki je imel v rokah letev za merjenje dolžine skokov in je bil v nepo-

sredni bližini, nagovoril: 'Fant, zakaj se ne bi tudi ti pognal čez skakalnico?' Te besede so me zopet spravile iz ravnotežja. Odgovoril sem mu: 'Tovariš, prehudo je zame,' in sem zardel. Po 30 letih, ob spominskih smučarskih tekmah v Cerknem leta 1975 sem vedel, da je bil tovariš, ki me je nagovoril pri skakalnici, Peter Jež, takratni merilec na tekmah. Nekdo je z nekim čudnim trobilom najavil pričetek tekme. »

V škornjih in s pištolo čez skakalnico

»Kmalu za tem se je čez skakalnico pognal tekmovalc s številko 1. Vsi smo z začudenjem spremljali let skakalca, saj je po zraku letel kot ptica. Med množico je završalo. Povedali so, da je to bil Rudi Finžgar. Njemu so sledili še drugi. Skočili so tudi Janko Štefe, Lojze Potočnik in drugi. Okrog mene so govorili, da je bil Štefe v dopoldanskih tekmah v veleslalomu najboljši in da sta bila takoj za njim Finžgar in Marjan Masterl. Njega sem spremljal še z večjo pozornostjo, ker je bil zmagovalc v disciplini, v kateri bi moral tekrovati tudi jaz.

Navdušenje je bilo še večje, ko je Finžgar preletel 25 m. Neverjetno! Kaj takega še nisem videl. Vsi smo vzkipeli. Finžgar je postal pravi junak. Nepričakovano smo zaslišali brnenje letalskih motorjev. To so zavezniška letala, ki so v nizkem letu po obkrožitvi Cerkna začela s padali spuščati vojaški material za našo vojsko. Vsi smo strmeli v zrak in gledali odpirajoča se padala živopisnih barv, ki so se spuščala čedalje nižje. Zaradi tega so bile tekme za nekaj časa prekinjene. Zmagal je Rudi Finžgar (smuč. delavnice), pred obveščevalcem Lojzom Potočnikom in Jankom Štefetom.

Po obveznih skokih so napovedali, da se bosta Finžgar in Štefe pomerila v najdaljšem skoku. Najprej je skočil Finžgar. Letel je precej visoko in daleč. Vsi smo zavriskali od presenečenja. Merilci so namerili 31 metrov. Ta skok mi bo ostal za vedno v spominu, saj je bilo to zame takrat nekaj nepopisnega. Za zaključek je poskrbel Štefe, ki je na žalost 'priletel' čez most v neki čudni akrobatski drži. Zaneslo ga je med muziko in jih je nekaj 'pokosil'. K sreči ni bilo nič hudega, le smeja je bilo dovolj.

Vse tedanje tekmovalce v skokih smo gledali kot izredno korajžne borce-športnike, saj so si upali brez predhodnih priprav pognati čez to veliko skakalnico.

Ob zvokih partizanske godbe na pihala se je množica razhajala in pri vseh je bilo videti veliko zadovoljstvo nad doživetjem. Nekateri, ki smo imeli smuči, smo se nekajkrat spustili po

doskočišču skakalnice. V Čepovan na tečaj sem se vrnil pozno ponoči z občutkom, da je bila pot krajša. Bil sem zelo zelo utrujen, vendar obenem vesel tega nepozabnega doživetja. »

Prešernovci zmagali v patrolji

Že dan prej, v soboto 20. januarja, so se med seboj pomerile patrolje. Podporočniku Tonetu Ažmanu se je na startu javilo 6 patrolj s po tremi člani. Proga je bila speljana iz Cerkna v smeri vasi Zakriž, v dolžini 14 km. Patrolje morajo po pravilu streljati v tarče, ali gumijaste bolončke. Toda tedaj ni bilo ničesar pri roki! Kaj storiti? Partizanska iznajdljivost je tudi tu našla rešitev. Iz gostilne so prinesli prazne steklenice – kjantarice, jih nataknili na leskovke in strelišče je bilo nared. Vsak zadetek je z glasnim žvenketom potrdil uspešnost strelca!

Zmagala je patrolja Prešernove brigade, ki jo je vodil sekretar brigadnega biroja SKOJ, zastavnik Jeseničan Stana Roman, člana pa sta bila borca Franc Gale iz Medvod in Karel Jereb iz Jesenic, drugo mesto je zasedla patrolja jurišne čete 31. divizije, pred patroljo Gradnikovcev. Najbolje je streljala patrolja Smučskih delavnic, ki je 12-krat zadela tarče – kjantarice in zasedla četrto mesto.

Tekmovanje so z zanimanjem spremljali številni vaščani, borci, komandanti in komisarji enot ter prejšnji in tedanji komandant IX. korpusa podpolkovnika Stane Potočar-Lazar in Jože Borštnar ter ruska in angleška vojaška misija.

V vseh disciplinah je nastopilo 45 borcev-smučarjev, ki so prisotnim pokazali smučarske veščine in koristnost smučarskih enot v bojevanju po zimi v težkih pogojih na zasneženem planinskem svetu.

Komandant 31. divizije Evgen Matějka-Pemc je v nedeljo, po končanih skokih, ob zvokih glasbe razdelil najboljšim domiselno izdelane diplome. Stana Roman in Rudi Finžgar sta za zmagi dobila darilo – brzostrelko, Janez Štefe pa ameriški vojaški jopič. Mnogi tekmovalci so do konca vojne sodelovali v smučarskih vodih, ki so bili ustanovljeni v enotah 31. divizije ter v jurišnem bataljonu.

Smučarska tekmovalstva v Cerknem so bila edinstvena! V vseh armadah okupirane Evrope ni bilo podobnega primera. Iz smučarske delavnice je po svobodi nastala moderna tovarna Elan, danes ena največjih proizvajalk smuči na svetu.

ŠVEDSKA

Slovenci iz Malmöja na obisku na Notranjskem

Člani slovenskega kulturnega društva Planika iz Malmöja, Švedska, so že lani navezali prve stike z občinami notranjske regije, ki so pobudo za tesnejše sodelovanje s tem društvom sprejele z odprtimi rokami. Stiki s predstavniki te regije so se vse bolj poglobljali, izmenjani so bili nekateri obiski, resno delo pa se je začelo tik pred letošnjim slovenskim kulturnim festivalom na Švedskem v Halmstadu, ko je prišel v Malmö dirigent Mitko Grlj iz Ilirske Bistrice. V dobrem tednu dni je pripravil Planikin zbor za festivalski nastop in rezultati njegovega kratkega dela so bili več kot očitni. Planikin zbor je pokazal izjemen napredek.

V času poletnih dopustov pa se je v Postojni zbralo okrog 30 članov in odbornikov društva Planika iz Malmöja, ki smo bili gostje občin Postojna, Cerknica in Ilirska Bistrica. Doživeli smo veličasten sprejem, ki nam ne bo šel nikoli v pozabo. Ob tej priložnosti smo tudi podpisali listino o sodelovanju med slovenskim društvom Planika iz Malmöja na Švedskem in občinami notranjske regije. Poleg članov Planike so bili prisotni tudi predsedniki občinskih skupščin Cerknica in Ilirska Bistrica ter številni drugi predstavniki. Po sprejemu v Postojni nas je pot vodila v Lipico, kjer smo si ogledali kobilarno, zatem pa smo si ogledali vinsko klet v Sežani. Nato smo se odpeljali v Podgrad, kjer smo si ogledali tovarno plastičnih mas Plama, po ogledu te tovarne pa smo se odpeljali v Ilirsko Bistrico, kjer smo se ustavili pri spomeniku padlim borcem. Popoldne so nam gostitelji pripravili prijeten piknik na Mašunu. Tam se je zbral tudi del pevskega zbora Dragotin Kette iz Ilirske Bistrice in zapel vrsto lepih slovenskih pesmi. Z veseljem so jim pritegnili tudi fantje iz Planikinega pevskega zbora.

Naslednji dan obiska smo si najprej ogledali grad Snežnik, nadaljevali pot ob Cerknškem jezeru, kjer smo si ogledali del tovarne Brest in sicer proizvodnjo ivernih plošč. V vseh delovnih organizacijah smo bili lepo sprejeti in pogoščeni. Ob koncu naše-

ga potovanja smo si ogledali še Postojnsko jamo.

Gostiteljem se zahvaljujemo za čudovite sprejeme in odlično organizacijo izleta. Ob koncu je društvo prejelo dolgo želeno darilo – prelepo gorenjsko narodno nošo, ki so nam jo podarile notranjske občine. Za darilo smo jim iz srca hvaležni. Prepričani smo, da bo naše sodelovanje tudi v prihodnje potekalo v vsestransko zadovoljstvo in z lepimi uspehi na številnih področjih.

Mira Dekanič, SKD Planika, Malmö

Bili smo na pikniku Planike

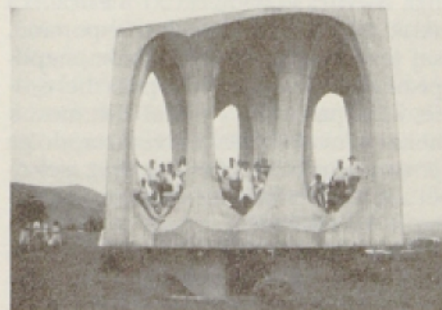
Prvi vikend junija letos smo dočakali precej nestrpno. Dogovorili smo se, da bo takrat piknik, ki ga ne smemo zamuditi, saj je že tradicionalen.

Obetal se je deževen dan, dobrega razpoloženja pa člani Planike iz Malmöja niso hoteli podariti dežju, temveč so ga ohranili za piknik.

Skupina članov Planike iz Malmöja pred Postojnsko jamo

Šofer Štefan nas je prišel iskat s svojim avtobusom in nas odpeljal na grad Snogeholm, popoldne pa na domačijo rojaka Borislava, kjer so nas »dežurni« odborniki že pričakovali s prigrizkom. Ansambel Planika je popestril razpoloženje z veselimi vižami in pikniško rajanje se je začelo.

Veličasten spomenik padlim borcem v Ilirski Bistrici

Nашega piknika si ne moremo več predstavljati brez vleke vrvi, saj vsi »tekmovalci« napnejo vse moči, da bi

zmagala »njihova« stran. Tokrat se je pa zataknilo! Obe strani sta kljub naporem ostajali na istem mestu, čeprav je težko verjeti, da sta bili obe strani enako močni. Zagodel nam jo je konzul Bubaš iz Malmöja, ki se mu je zdelo preprosteje tekmovati tako, da je vrv na »svoji« strani zavezal okoli drevesa. No, pa pogledjmo, kdo je močnejši?! Tako letos ni bilo zmagovalca, pa saj tudi nagrade ni bilo! Pač pa so nas predstavniki konzulata počastili z domačo kapljico, tako da smo bili na koncu vsi dobre volje.

Letošnji piknik so s svojo navzočnostjo popestrili tudi rojaki iz novoustanovljenega društva v Köbenhavnu, ki smo jih z veseljem sprejeli v našo sredino.

Navsezadnje se je prikazalo še sonce, takrat pa smo se morali že posloviti od prijazne domačije, ki nas vsako leto sprejme na piknik.

Pa na svidenje na pikniku drugo leto!

Mira Dekanič, Malmö

Še o slovenskem festivalu v Halmstadu

Vtisi z letošnjega festivala še niso zbledeli, kar je seveda v precejšnji meri pripisati organizatorju, rojakom iz Halmstada.

Tudi iz Malmöja smo se vabili na festival z veseljem odzvali in se dobro pripravili za nastop na festivalskem programu. Seveda ne smemo mimo dejstva, da je naš pevski zbor lepo »zvenel« na tej prireditvi. Zasluga za to pa gre Mitku Grlju, vodji pevskega zbora iz Ilirske Bistrice. Mitko je bil naš gost teden dni pred festivalom in je vabil pevski zbor Planike za veliki nastop. Fantje so vsak večer po delovnem dnevu pridno prihajali na vaje, kar pa ni ostalo brez rezultata. Tudi pevovodja Planike, Jože Skok, je imel polne roke dela, saj je želel z Mitkom izmenjati kar največ izkušenj o vodenju pevskega zbora. Kljub napornim

Planikin pevski zbor nastopa na festivalu v Halmstadu

večerom ob vajah so pevci navezali veliko prijateljstvo z Mitkom, ki je sedaj njihov vzor zbornega petja. Ko so se po festivalu poslavljali, so vsi v en glas izražali željo, da Mitka spet srečamo v Malmöju.

Na festivalu nas je zastopal tudi ansambel Planika, ki se je že po stari navadi dobro odrezal. To smo čutili ob aplavzih publike, ki je že med samim izvajanjem njihovih točk navdušeno ploskala. Člani ansambla so že vajeni nastopov, saj so med drugim zelo priljubljeni kot gostje na raznih nastopih, ne samo naših ampak tudi švedskih društev.

Ostali gostje iz Malmöja pa so ob res prijetnem počutju v Halmstadu veseli sledili vsem dogodkom tega bogatega festivala.

Rojakom iz Halmstada čestitamo za tako dobro organiziran festival. Saj je presenetljivo, da je tako mlado društvo sposobno tako dobro organizirati največje slovensko srečanje na Švedskem. Festival je bil res lep, čeprav tudi rojakom v Halmstadu ni uspelo skrajšati uradnega dela festivala.

Mira Dekanič, Malmö

ZDA

Novice iz Lorain, Ohio

Rodna gruda v zadnjem času bolj malo poroča o naši slovenski naselbini v Lorain, Ohio. Naj vam ob tej priložnosti povem, da smo Slovenci doživeli nekaj lepih in veselih prireditev.

Lani v avgustu je naša slovenska naselbina proslavila lep jubilej, 75-letnico slovenske fare sv. Cirila in Metod. Faro so ustanovili sami izseljenci za svojo in dobrobit svojih potomcev. Slavnost smo pričeli s slovesno sv. mašo in banketom v dvorani sv. Mihaela. Naš gost je bil prevz. James Griffith iz Clevelanda, ki je pred nekaj leti obiskal tudi Ljubljano in Slovenijo. Gostitelja sta bila domači župnik Paul Krajnik in stoloravnatelj g. Joseph Yelenc. Navzoče so bile tudi sestra Alaine Zgonc, Tereza Vovk in druge. Prisostvovali so tudi nekateri drugi slovenski duhovniki iz ZDA. Skupna želja vseh je bila, da bi fara dočkala tudi sto let.

Federacija slovenskih narodnih domov zajema tudi slovenski klub v Lorain. Vsak posamezni dom vsako leto izbere najbolj vestnega sodelavca, moža in ženo leta, ki se žrtvujejo za napredek. V Slovenskem klubu Lorain je bila izbrana za ženo leta 1981 Vida Kumše, ki je delovala za dobrobit tega kluba vse od njegove ustanovitve leta 1923, to je polnih 58 let in je še vedno aktivna kljub svojemu 90.

Slovenska »flota« v slavnostni povorki v Lorainu, 1979

letu. Bila je prva tajnica gospodinskega kluba in ostalih odborov.

Žene in može leta počaste v Slovenskem avditoriju v Clevelandu s kosilom, darili in lepim programom, ki mu prisostvujejo številni gostje in sodelavci federacije. Letos je bilo to slavlje 15. marca 1981.

Gostitelj »žene leta 1981« je bil predsednik slovenskega kluba v Lorain Justin Lumley, ki je Vidi Kumše izročil spominsko plaketo in skupno sliko. Navzočih je bilo deset članov njene družine in prijateljev.

Velik dogodek za vso slovensko naselbino v Lorainu pa je bilo tudi praznovanje 70-letnice skupnega življenja, ki sva ga praznovala John Kumše in Vida, roj. Virant. V Lorainu živiva od leta 1907, poročila pa sva se 14. junija 1911. Prav ob 70-letnici poročnega obreda je bila v isti cerkvi tudi zahvalna maša. Prejela sva množico čestitk

V letu 1981 so se Slovenci predstavili z značilnim kozolcem

in dobrih želja z vseh koncev. Dobila sva blagoslov sv. očeta Janeza Pavla II., čestital pa nama je tudi predsednik Združenih držav Amerike Ronald Reagan s sporogo Nancy. Zelo lepo pismo sva prejela tudi od najinega prijatelja, bivšega senatorja Franka

Lauscheta. Ni nas pozabil tudi slovenski kongresnik Dennis Eckart iz Clevelanda, topla voščila in spodbudne želje nama je poslal župan mesta Lorain William Parker. Seveda je prišlo tudi pismo bratranca dr. Johna Viranta M. D., ki nama je z ženo in sinom, poslal pristrčna voščila iz St. Louisa, Missouri. Bratranec John je še edini živi član Virantove družine. Ko je bil star dve leti, sem jaz skrbela zanj pri teti in stricu leta 1907.

Zahvaljujemo se vsem, ki so se naju spomnili ob tej priložnosti na razne načine. Najlepša hvala pa najinim hčerkam in njihovim družinam!

Ob koncu naj še zapišem, da sta v krogu svoje družine slavila 60-letnico skupnega življenja 18. julija v Lorainu ter Mr. in Mrs. Louis Kamnikar. Čestitamo!

John in Vida Kumše, Lorain, Ohio, ZDA

Jugoslovanski etnični festival v Detroitu

V Detroitu, Mich., v Združenih državah Amerike se je v soboto, 29. avgusta, začel peti, jubilejni jugoslovanski etnični festival, ki velja za največjo tovrstno prireditev jugoslovanskih izseljencev v Združenih državah Amerike. Slovesnega začetka festivala se je udeležilo več sto naših izseljencev, predstavnikov vseh jugoslovanskih narodov in narodnosti in številni ameriški gostje. Ob začetku kulturnega sporeda, v katerem so sodelovale številne kulturno-umetniške skupine, ki delujejo v okviru jugoslovanskih društev oziroma organizacij, je nastopil zbor Narakord iz Beograda.

Uradno je slavlje začel predsednik pripravljalnega odbora festivala, izseljenec Djoko Gulvezan, nato pa sta zbrane goste pozdravila jugoslovanski generalni konzul v Chicagu Drago Jovanović in predstavnik koordinacijskega odbora jugoslovanskih izseljenskih matic Bogdan Knežević, ki sta opozorila na pomen izseljenstva kot na most prijateljstva med Jugoslavijo in ZDA.

Ameriško-slovenski dan

V nedeljo, 2. avgusta, so ameriški Slovenci v zahodni Pennsylvaniji proslavili 39. letni ameriško-slovenski dan s piknikom na letoviškem prostoru westmorelandske federacije društev SNPJ v Evanstownu, Pa. Hkrati s tem je bila proslava 34. obletnice redne slovenske nedeljske radijske oddaje, ki jo vodita Mary Skerlong in

Rose Marie Mlay na radijski postaji WPIT-FM.

Spored praznovanja se je začel s pisanim kulturnim programom, v katerem je med drugim sodelovala kulturna skupina ameriških Slovencev pod vodstvom Sama Ometza, za ples pa je igral ansambel Jack Tady.

Paul Sifler je ponovno orglal doma

Letos poleti je ponovno obiskal domovino staršev sloviti organist in skladatelj, ameriški Slovenec Paul Sifler, ki stalno živi v Hollywoodu, Kalifornija. Ob svojem obisku se je srečal tudi z nekaterimi slovenskimi skladatelji in drugimi orgelskimi umetniki, priredil pa je tudi dva samostojna orgelska koncerta – v Horjulu, od koder izvira njegov rod, in v Žireh.

V Kaliforniji, kjer živi in ustvarja, je Paul Sifler skupno s še enim sodelavcem pred nedavnim ustanovil lastno podjetje za izdajanje in distribucijo notnega gradiva. Skladatelja v večini izdajata lastne skladbe, ki tako po najhitrejši poti pridejo o drugih glasbenih postvarjalcev.

Mati Paula Siflerja, ki je letos dopolnila zavidljiva leta, 95 let starosti, živi v mestu Waukegan, Mich.

Umrl je škof Rausch

V Phoenixu, Arizona, je 18. maja umrl tamkajšnji škof James S. Rausch, po materi slovenskega rodu. Rojen je bil v mestu Albany, Minn., mati je bila iz Omanovega rodu, ki je bil v daljnem sorodu tudi s pesnikom France-
tom Prešernom. James Rausch je postal duhovnik leta 1956, od leta 1970 pa je bil v tajništvu ameriških škofovskih konferenc. Leta 1972 je bil imenovan za generalnega tajnika teh konferenc, 5. marca 1973 pa za naslovne-
ga škofa Summe ter pomožnega škofa svoje domače škofije St. Claude. Štiri leta za tem je bil imenovan za rednega škofa škofije Phoenix.

ENEZUELA

Slovenski klub v Valenciji

Pred nedavnim je bil v Valenciji v Venezueli ustanovljen slovenski klub Domovina (Club Social Domovina). Klub ima 25 družinskih članov, ki se zdaj redno zbirajo in goje slovenske narodne tradicije. Slovenci se radi poveše ob skupnem petju na družinskih klubskih piknikih. Rojaki so se

Proslava rojstnega dneva rojaka med zidavo slovenskega doma v Valenciji, Venezuela

Počasi, a s požrtvovalnim delom vseh članov, bo zrasel slovenski kotiček v Venezueli

tudi skupno lotili zidave novega slovenskega doma, ki bo – kot pravijo – pravi slovenski kotiček v Venezueli. Vabimo jih, da se nam oglasijo z bolj natančnim poročilom o svojem delu.

AVSTRALIJA

»Ponosni smo, da smo Slovenci«

Pod tem geslom so proslavili tretjo obletnico ustanovitve člani mladega slovenskega društva v Perthu, Zahodna Avstralija. Proslavi, ki je bila konec julija 1981, je prisostvovalo prek 350 članov in prijateljev društva, med katerimi je bil tudi vicekonzul jugoslovanskega konzulata v Perthu Tonči Rosandić in predstavnik odbora jugoslovanskih društev v zahodni Avstraliji. Za obletnico ustanovitve je društvo pripravilo lepo zabavo s pisanim kulturnim sporedom, med katerimi se je predstavila tudi društvena folklorna skupina. Predsednik društva Toni Križman je v svojem nagovoru med drugim dejal:

»Dragi Slovenci, bodite še naprej složni in tudi v prihodnje delajmo vsi skupaj za to, da bomo dokazali, da tudi v zahodni Avstraliji živi skromna slovenska skupnost. Spoštujmo naše

bogate tradicije, ki smo jih prinesli iz domovine, ki jo imamo vsi radi, in bodimo ponosni, da smo Slovenci!«

Po približnih podatkih živi na območju zahodne Avstralije okrog 400 slovenskih družin. Ob ustanovitvi Slovenskega društva pred tremi leti se je vanj včlanilo okrog 80 članov, zdaj pa jih je že prek 160. Zanimivo je, kako si je društvo na edinstven način zbralo del denarja, s katerim nameravajo uresničiti svoje načrte. S prostovoljnim delom in z lastnim denarjem so prejšnje leto postavili stanovanjsko hišo. Hišo so zatem prodali, s tem

Skupina odbornikov in gostov na proslavi tretje obletnice Slovenskega kluba v Perthu

Za tretji rojstni dan je klub dobil tudi veliko »rojstnodnevno« torto

denarjem pa nameravajo v kratkem kupiti zemljišče, na katerem bodo postavili društvene prostore, morda pa se jim bo posrečilo dobiti primerno stavbo, ki bi odgovarjala njihovim željam.

V okviru slovenskega kluba v Perthu je bila pred dobrim letom ustanovljena folklorna skupina z lastnim ansambelom in z lastnimi narodnimi nošami. Del le-teh so dobili iz domovine, večji del pa so jih sešile same članice društva. Društvo prireja redne mesečne zabave, ki se jih radi udeležujejo tudi priseljenci številnih drugih narodnosti in seveda tudi sami Avstralci.

Otroška folklorna skupina nastopa

Poleg folklorne skupine deluje pri društvu tudi pevski zbor, snujejo slovensko dopolnilno šolo, razmišljajo pa tudi o nekaterih drugih sekcijah, zlasti na športnem področju.

Društvo je imelo 2. avgusta tudi redni letni občni zbor, na katerem so izvolili nov odbor, ki ga sestavljajo: predsednik Anton Križman, podpredsednik Franc Pauzin, tajnik Ferdo Pestotnik, blagajničarka Darinka Princ, odborniki: Vinko Mulej, Maks Kočar in Karlo Holvet, zaupnika Lojze Colja in Rado Leban, za domačo kuhinjo skrbe »tri Marije«, folklorno skupino vodi Danica Plej, pevski zbor vodi Lojze Kossi, za radijsko oddajo pa skrbi Marija Surina.

gati sodelujočih organizacij in društev pregledali delo v minulem obdobju. Vsi prisotni so bili z delom odbora zadovoljni, zato so mu brez pridržkov dali razrešnico. Pri volitvah novega odbora se je pokazalo, da je prejšnji odbor v resnici užival polno zaupanje, zato so ga skoraj v celoti izvolili tudi za prihodnje obdobje. Izvoliti je bilo treba le novega predsednika, ker se je prejšnja predsednica preselila v Adelaide. Za novo predsednico slovenskega šolskega odbora za N. S. W. je bila soglasno izvoljena učiteljica Olga Lah, ki uči v slovenskem razredu v Bankstownu in je nekdanja učenka slovenske sobotne šole.

Slovenski šolski odbor za Novi južni Wales zdaj sestavljajo: Olga Lah, predsednica, p. Valerijan Jenko, podpredsednik, Fredi Breznik, tajnik, in Vigilij Ferfolja, blagajnik.

»Avstralski Slovenec« v novi obliki

List Avstralski Slovenec, mesečnik Slovenskega društva Sydney, je z

dvojno številko za junij in julij izšel v nekoliko spremenjenem, manjšem formatu, ki je, po mnenju uredništva, bolj primeren za mesečnik. Delno so se v uredništvu za novi format odločili tudi zaradi tega, ker so zamenjali tiskarno, s čimer so tiskarske stroške zmanjšali za polovico. Z denarjem, ki ga bodo prihranili na ta način, bo društvo krilo stroške za nakup elektronskega pisalnega stroja.

Urednik lista Jože Žohar je v svojem uvodniku med drugim zapisal, da je vse delo, ki ga opravljajo pri listu, prostovoljno, »plod ljubezni do jezika in naš skromen, amaterski prispevek k njegovi ohranitvi«.

Nova številka »Avstralskega Slovenca« prinaša med drugimi prispevki številna poročila o društvenem življenju slovenskega društva Sydney in nekaterih drugih društev, obvestila o prihodnjih prireditvah, vrsto literarnih in publicističnih prispevkov, uredništvo pa je tokrat nasloвило bralcem tudi anketo o tem, kakšen naj bi bil list v prihodnje. Precej prostora je v listu namenjenega tudi novicam iz domovine.

Predsednik Slovenskega kluba v Perthu Toni Križman in tajnik Ferdo Pestotnik

Novi slovenski šolski odbor v Sydneyu

V ponedeljek, 10. avgusta, je bil v Sydneyu v Avstraliji redni letni občni zbor slovenskega šolskega odbora za Novi južni Wales, na katerem so dele-

KANADA

Kanadsko-slovensko društvo iz Edmontona, Alberta, se vsako leto udeleži tradicionalnega dneva narodnosti (Heritage Day), ki ga organizirajo v mestnem parku prvo nedeljo in ponedeljek v avgustu. Na sliki v ospredju: rojak Slavko Zupet z diatonično harmoniko

Slovenska folklorna skupina iz Edmontona nastopa na etničnem dnevu

Beli grič

Za goro, nedaleč od Mokronoga na Dolenjskem, leži lepa vas. Vsak dan tam tako domače pojo zvonovi. Slišati je moč žalostnogorski zvon, vendar ne za mrtvega temveč za ženitev. Tudi na Belem griču ne manjka nevest, le ženinov ni dovolj. Morda pa so tudi dekleta preveč izbirična. Eden je reven, drugi prebogat. Tako hitro mine čas in marsikatera ostane, ne da bi se poročila. Tako je bilo tudi pri Lesjaku. V hiši je bilo več hčera. Najstarejša Ida je imela že krepko prek dvajset let, vedno je bila lepo oblečena, vendar ženin na ni bilo od nikoder. Doma so bili precej bogati, imeli so lepo kmetijo, vendar pa so bili tudi ošabni, tako da se niso najbolje razumeli s sosedi.

Bilo je v predpustu. Semintja je bilo slišati za kako ohcet, ljudje se vedno zanimajo za take stvari. Pri Lesjakovih je bilo vse napeto. Ida, ki tudi letos ni našla nikogar, je dolžila mater, češ da je ona kriva, da si ne more najti fanta, ker ima predolg jezik. Seveda pa je ob takih priložnostih tudi oče dodal svoje in trmoglavil, da mora biti pravi ženin za njegovo Ido tak, ki bo dovolj bogat in lep, saj je tudi njegova hči taka, kakršnih je malo. Takega ženina pa ni in ni bilo.

Prišla je pomlad. Ida se je poslovila od doma in odšla v Ljubljano. Nikoli ni bila še v službi, zato ji je bilo zdaj kar težko. V začetku se je težko privadila. Bilo ji je tudi dolgčas po rodni Dolenjski in še posebej po Mirenski dolini. Na posredovalnici je našla delo pri g. N. N. V družini so imeli tri otroke, ki je bilo treba skrbeti zanje in jih zjutraj spraviti v šolo. Doma sta bili le Ida in kuharica. Otroci so bili razvajeni, sami niso znali ne jesti in ne se umiti ter obleči. Toda že čez nekaj dni je bilo drugače. Ida jih je tako izvežbala, da so se kmalu opravili čisto sami. Kuharica je Ido pogosto učila, kako se mora vesti do svojih gospodarjev, vendar pa je bila Ida preponosna, da bi se poniževala pred njimi. »Zame je milostiva samo v oltarju,« si je mislila. Večkrat je šla tudi v mesto na trg. Neka branjevka jo je vprašala, od kod je doma, ko tako po dolenjsko zavija. Iz Belega griča pri Mokronogu,

je odvrnila Ida. Kje delaš? jo je vprašala branjevka. Ali bi prišla delat k meni, jo je še vprašala. Imam majhnega konja in voziček, da pripeljem zelenjavo na trg. Dobro ti bom plačala.

Ida je že naslednji mesec nastopila svojo novo službo pri branjevki, čeprav so bili njeni prvi gospodarji razočarani, ker jih je tako kmalu zapustila. Vendar pa je Ida med tem dobro navadila otroke na red.

Pri novi gospodarici je bilo Idi veliko bolje kot pri prejšnji, zlasti pa ji je bilo bolj všeč novo delo. Večkrat na teden sta odpeljali na trg zelenjavo, Ida pa je od doma znala ravnati s konji. Branjevka je bila vdova, njen edini sin pa je bil pri vojakih. Ida je bila pri njej ves čas, dokler se ni vrnil sin.

Ida je medtem večkrat pomislila na možitev, vendar ni bilo nobene prave priložnosti. Pogosto je pomislila, da bo treba kam oditi ali pa se omožiti tukaj. Od doma je izvedela, da bo njen bratranec spravil svojo ženo v Ameriko. Takoj je pomislila na to, da bi odpotovala z njo tudi ona. Končno je dobila bratrančev naslov. Pisala mu je, da je izvedela, da bo k njemu v Ameriko odpotovala njegova žena z otroki. Razložila mu je, da bi tudi ona rada odpotovala z njo. Omenila mu je tudi, da je še sama in da bi se rada poročila. Denar za vožnjo je imela sama. Bratranec Janez je Idi kmalu odpisal. Vesel je bil, da se bo ženi na poti pridružila tudi Ida.

Kmalu je prišel čas slovesa. Branjevka je bila žalostna, saj sta se z Ido dobro razumeli. Jokala je, vendar ni nič pomagalo. Ida je že imela vozovnico. Povedala ji je, da bodo odpotovali čez nekaj dni.

Ida je odšla še domov na Dolenjsko, da se je poslovila od sorodnikov in drugih domačih. Iz Ljubljane se je nato skupaj z bratrančovo ženo odpeljala v Hamburg, kjer so nekaj dni čakali na parnik, ki jih je nato odpeljal v Novi svet, v Ameriko. Tam je mož, ki čaka svojo ženo in otroke, si je mislila Ida, in morda je tam tudi nekdo, ki bo postal moj mož.

Ko prideš iz lepe Ljubljane v ameriško rudarsko mesto, se ti malo čudno zdi, da je vse tako črno, živi pa se le. Bratranec ji je rekel, naj za nekaj časa ostane kar pri njih, da se bo malo razgledala in odpočila. Seveda pa ji je takoj rekel, da bodo zanjo že našli kakega ženina. V ameriških rudnikih je bilo veliko slovenskih fantov, ki so bili v večini samci, saj so prišli tja predvsem zato, da bi kaj zaslužili, potem pa se vrnil domov in obnovili svoje zastarele domačije. Ida si je mislila, kaj naj piše domov. Ali naj jim opiše vse po resnici? Naj jim piše, da je prišla v premogarsko vas, kjer so same lesene koče, kjer je vse črno od saj? Odločila se je, da bo domačim zamolčala resnico in bo raje tudi sama začela živeti kot Amerikanci.

Bratranec Janez ji je kmalu našel fanta, ki se mu je zdel primeren za Idinega moža. Doma je bil iz Zasavja. Bil je kmečki fant, ki je prišel v Ameriko zato, da bi zaslužil nekaj denarja, potem pa prevzel posestvo doma. Bil je varčen in lepo oblečen. Ido je kar naravnost vprašal, če bi se hotela poročiti z njim. Tudi Ida se ni obotavljala in mu je rekla, da se kar lahko vzame, če on nima kake druge izvoljenke. Spodbujal ju je tudi bratranec. Ida je imela s seboj vse potrebne dokumente in tako so se lahko kmalu dogovorili za dan poroke.

Poroka je bila ravno tisti dan, ko je v Evropi izbruhnila vojna. Našla sta si stanovanje in začela delati še z večjo vnemo. Kruha in tudi dela je bilo takrat v Ameriki dovolj. Pogosto sta se pogovarjala, kako bo v prihodnje. Želela sta se lotiti nečesa, da bi bilo njuno delo lažje. Ida je rada prodajala, trgovala, saj je bila zadovoljna s svojim delom na ljubljanskem trgu, kjer je prodajala sadje in zelenjavo. Ali ne bi poskusila tudi tukaj kaj podobnega, ali pa morda z gostilno, sta razmišljala Ida in njen mož. Kmalu sta uredila vse potrebno in Ida je odprla majhno trgovino in gostilno. Gostje so bili zadovoljni, saj je delala z velikim veseljem in seveda tudi znanjem. Ves čas prve svetovne vojne je bilo tako in zaslužila sta že precej denarja.

mu je pogled semintja ustavil na moidočih. Vse teže mu je bilo, ker se je zavedal, da je ostal osamljen po svoji krivdi. Imel je veliko znanj, toda vsi odnosi z njimi so se nenadoma razdrli, ker je vsepovsod iskal le njo. Sprijaznil se je že z mislijo, da bo ostal sam, češ zakaj bi drugo spravljal v nesrečo, predno je razčistil sam s seboj.

Kje živi, kaj dela, ali je že srečno poročena? Zavidal je srečnežu, ki je imel več poguma. Morda pa je nesrečna? Kako bi ji le pomagal?

Obstal je pri dečku, ki je prodajal smrekico, ki tega imena niti zaslužila ni. Bogve od kod jo je privlekel.

Tole smrekico kupim, si je mislil, bom vsaj razveselil fantička, potem pa grem nekam nekaj spit.

Tudi ona je bila sama in tudi njej ni šlo najbolje, ker tudi ona ni mogla pozabiti tistega osmošolca, ki je imel tako zapeljive oči. Včasih, ko me je pogledal, si je mislila, so se mu tako zasvetile oči, da me je kar nekaj vlekel, da bi mu povedala, kako ga imam rada. Zadržala sem se, kaj bi si pa mislil o meni. Ali je res tako sramežljiv?

Tistikrat, ko je spregovoril z menoj, sem se res malo čudno obnašala. Še zdaj si tega ne morem odpustiti. Le nekaj besed o vremenu je spregovoril, potem pa me je vprašal: »Ali vam ni dolgčas, ko se tako sama sprehajate?« »Oh, saj čakam prijateljico,« sem mu rekla, čeprav ni bilo res. Ugasnil je žarek v njegovih očeh, žalostno me je pogledal, nekaj zamrmral in se naglo poslovil. Od tedaj ga nisem več videla. Kaj mi pomenijo vsi oboževalci, če pa njega ne morem pozabiti.

Tudi ona je videla tistega dečka z drobno smrekico brez prave oblike. Tudi ona je že pomislila, da bi kupila prav to. Tedaj pa je zagledala moškega, ki je ravno plačeval prav to smrekico. Pohitela je in upala, da si bo le premislil. Skoraj jokaje je rekla, da bi jo ona rada kupila. Moški je stal pred njo tako, da mu ni mogla videti obraza. Tako tudi ni videla, kako je zadržal, ko je zaslišal znani glas, ki se ga je tako pogosto spominjal.

Obrnil se je in takoj ga je prepoznala, čeprav je bil zdaj že starejši in je bilo na njegovem obrazu dovolj sledi minulega ne ravno veselega življenja. »Kaj, ti?« »Oh, saj to ste vi!« je rekla ona. Spet ni mogel spraviti glasu iz sebe, kot da bi se mu nekaj zataknilo v grlu. Ko si je malo opomogel, jo je pa le vprašal, čemu bi rada prav to drevce, saj bi ji mož gotovo kupil veliko lepše. Nimam ga, mu je odvrnila. Tudi jaz sem še sam, je rekel, prav vesel sem, da te vidim. Tudi jaz, je rekla ona.

Obema so prišle solze v oči in objela sta se ter dolgo ostala v krčevitem objemu.

Ko je bilo zadoščeno prvi radosti snidenja, sta preplačala smrekico fantiču in objeta odšla. Fantič je pritekel za njima. Tukaj je vajina smrekica, pozabila sta jo, je rekel. Nasmehnila sta se drug drugemu. Potem mu je predlagala, da gresta v njeno ali njegovo stanovanje in ga lepo okrasita ter skupaj praznujeta. Nimam še stanovanja, ji je priznal, malo sem tukaj, malo tam, nikjer ne ostanem dolgo. Sram ga je bilo, da je že hotel oditi.

Prijela ga je pod roko in mu spodobudno odgovorila: Pojdiva k meni, čeprav je majhno, kako te bom potem spet iskala!

Ob poti sta našla trgovinico, kjer sta nakupila vse potrebno in se dobre volje napotila proti njenemu stanovanju. Razposajeno sta se smejala, kakor da bi ga bila malo preveč spila. Bila pa sta pijana od sreče. Pozneje, v stanovanju, sta okrasila smrekico in nista čutila ne lakote ne žeje. Želela sta nadoknaditi ves tisti čas hrepenenja in osamljenosti...

Minilo je pet ali šest let. Spet je Božič.

Na robu mesta stoji hišica. Ni velika, vendar prav privlačna. V hišici naša znanca. Krasita smrekico in pomagata jima že petletna hčerka in triletni sinček. Našla sta se dva, zdaj so že štirje. Pozabljene so vse težave minulih let. Največja vrednota na svetu je ljubezen.

Vito, ZR Nemčija

Po vojni pa je prišlo do tiste slovite prohibicije, prepovedi točenja alkoholnih pijač. Z gostilno je bilo konec. Ida je bila obupana, mož pa ne. Predlagal ji je, da bi vse skupaj prodala in se vrnila v domovino. Nažrl sem se že tega črnega prahu, ji je rekel. Potem pa ji je pokazal pismo, ki ga je prejel od domačih. Vabili so ga, naj se z ženo vrne domov in da jih tam z veseljem pričakujejo. Ida je bila tega njegovega predloga še najbolj vesela. Spet bom slišala žalostnogorski zvon, spet bom videla Beli grič, si je rekla.

V nekaj dneh sta si uredila vse potrebno za pot in se poslovila od številnih ameriških prijateljev in zancev ter od Amerike. Vrnila sta se k svojim domačim tam za Žalostno goro pri Mokronogu, k domačim v Zasavju. Ida in Jože sta bila sama svoje sreče kovača.

Ivan Gradišnik, Sains-en-Gohelle, Francija

Našla sta se

Sneg je rahlo naletaval, on pa se ni zmenil za to. Tudi množica, ki je hitela mimo njega po božičnih nakupih, ga ni kdovekaj zanimala. Zatopljen je bil v misli in spomine na tiste dni, ko je bil še osmošolec in ko je spoznal svojo prvo ljubezen. Koliko lepih besed ji je hotel povedati, toda vse so mu zamrznile na ustnicah. Sanjaril je o tem, kako se objeta sprehajata v mesečini. A vse so ostale le sanje, ker je bil preboječ, da bi ji vse to povedal, čeprav je slutil, da mu je naklonjena. Le enkrat je spregovoril z njo nekaj besed, potem pa je spet izgubil ves pogum in odšel.

Minila je že vrsta let, toda njenih lepih kostanjevih las in prelepih oči, ki imajo tako skrivnostno sijaj, ne bo nikoli pozabil. Tako si je mislil, ko se

Cesta dveh cesarjev

Kraj dogajanja romana je Ljubljana v začetku leta 1821. To je čas kongresa Sve-te alianse; udeležila sta se ga dva cesarja, avstrijski in ruski, poleg mnogih delegacij iz drugih držav, tako da je bila takrat Ljubljana za nekaj časa središče svetovne politike.

Avtorici romana Cesta dveh cesarjev Miri Miheličevi pa je ljubljanski kongres le okvir za zgodbo kranjske plemiške družine grofov L. Pripoveduje še o sodelovanju zadnjega grofa L. s francosko zasedbeno oblastjo, pa o zvezah njegove žene s knezom Metternichom.

Grofica L. je vsekakor osrednja oseba romana, šepava grofica, kakor ji pravijo, ker ima neznatno telesno hibo, vendar je o nji sam Metternich izjavil, da je najlepša dama kongresa. Samovoljna, muhasta, nesrečna, v stalnem uporu zoper konvencije svojega razreda, peha ne le sebe, temveč tudi vso svojo okolico iz stiske v stisko.

Iz romana, ki je izšel pri Cankarjevi založbi v Ljubljani, objavljamo odlomek iz uvodnega poglavja.

Bila je že četrta ali morda peta Hiacinta v večstoletni zgodovini družine, ki je bil njen patron sveti Hiacint, dominikanec in čudodelnik, upodobljen v grajski kapeli, kako se na svojem plašču vozi po deroči reki. Toda največji čudežev se mu je posrečil, ko je pomagal poljskemu kralju zmagati nad Turki, kar je bil morda razlog, da si ga je ta kranjska plemiška družina, ki je svoje sinove spet in spet pošiljala v boj zoper muslimane, vzela za zaščitnika in po njem imenovala mnoge svojih potomcev. Ne po sveti Hiacinti, italijanski nečistnici, ki se je spokorila, da je postala svetnica, kakor je po raziskovanju njene zgodbe in družinske kronike grofov L. gospodi pojasnil grajski kaplan, častiti Jernej Kolar.

Hiacinta je tudi cvetlica s sladkim vonjem – kakor dišave orient je pomešan z duhom, ki ga oddaja telo, kadar ljubi, ima omamno barvo in obliko, toda kadar zvene, začne zaudarjati po gnilobi še pred smrtjo.

Vprašujoč se, ali je *nomen res omen* – ime napoved usode – je grofica L. tistega pomladnega dne šepala proti kapeli. Misli so se ji podile po glavi, kakor so v vetru dirjali nad njo kosmi prej strnjenih oblakov. Drevesa so jim ponujala svoje še gole roke, kakor da prosijo odpusčanja.

Rodovina. L. gotovo ni stremela po tistem, kar je njen sveti patron (bogato pozlačen kip v glavnem oltarju kapele) označeval za poglavitni namen tostranskega živ-

ljenja: iskati že na tej zemlji božje kraljestvo, ne pa ceniti posvetno oblast, zakaj če so le mogli, so si nabirali lovorike in časti. Tako se je stric Kajetan že kot praporščak odlikoval v sedemletni vojni in potem pri obleganju Beograda, ko je na čelu grenadirjev med naskokom na Carigrajska vrata prišel med najhujšim topovskim ognjem Turkom za hrbet, zasedel del mesta, naslednji dan osvojil še druge mestne četrti ob Donavi in vzel sovražniku šest velikih in šestnajst manjših ladij, naslikanih na votivni podobi, ki visi prav tako v grajski kapeli. Za to je bil odlikovan s križcem Marije Terezije.

Njegov nečak Franc Ksaver, Hiacintin oče, je postal viceguverner dežele Kranjske, ob prihodu Francozov pa je bil z drugimi plemenitimi talci vred zaprt v Palmanovi, dokler niso zanje izplačali odkupnine dveh milijonov goldinarjev, deloma iz sredstev dežele, deloma iz njihovih lastnih žepov, kar je docela razrvalo družinske finance. In nato se je vzel po časti ljubljanskega župana Johannes Nepomuk, njegov nečak in soprog njegove hčere Hiacinte, ki je šel s kranjsko deputacijo v Pariz, da se je tam poklonil Napoleonu in postal *baron de l'empire*, kar mu je pozneje, ko je kranjska dežela znova pripadala Avstriji, žal onemogočilo, da bi nadaljeval politično kariero. Tako je šla čast pozlu, kakor je šlo pozlu veliko premoženje. Gradovi Prapreče, Črni potok, Snežnik in Tuštanj so zamenjali gospodarje, kakor so izumirale mnoge veje družine, toda polnile so se grobnice pod tlakom grajskih kapel.

Šepaj, šepaj! Ali ni šepal tudi hudič?

Slednjič je izgovorila naglas ime demon, ki jo preganja. Izročena mu je ponoči, čeprav poskuša iz njegovega objema pometi v prostost in se rešiti. Ali pa prostosti sploh ni – zlasti ne iz telesnih spon – in je želja po nji še pogubnejša od strahu pred imenom črnega angela, ki si že od njenega rojstva lasti vsaj polovico njene duše? Postarana in zavržena se opoteka po drevoredu, grofica L., o kateri so govorili, da je najlepša ženska ljubljanskega kongresa, kakor je izjavil sam Wenzel Clemens Lotnar knez Metternich. Poljubil ji je roko in ji začel dvoriti, preden je opazil, da eno nogo rahlo vleče za seboj. Ponosno je pred njegovimi osuplimi očmi odšepala proti vratom velikega salona v deželnem dvorcu, kjer je tistega večera cesarica sprejemala kranjske plemenite gospe.

Kdo me je kaznoval z domišljijo in s strastmi? Ali Ti, gospodar veselja, ali nekdo, ki si ne upam naglas izgovoriti njegovega imena, medtem ko mislim, zakaj

kljub vsemu je to molitev, kakršne sem pač zmožna. Z vprašanjem, zakaj si nam Ti, če sploh si, dal to življenje, v katerem sledijo redkim srečnim trenutkom dolga obdobja bridkosti in razočaranj, naši kratki mladosti starost in smrt? Zoper vso lepoto telesa in dostojanstvo duha, zoper pamet in znanje, zoper vse upe in obljube, zoper mir tukaj na zemlji in zveličanje v nebesih?

Ana Maria Antonia Felicitas Agnes Hiacinta, grofica L., je tiho mrmraje šepala proti kapeli. Nekoč se je trudila hoditi, kakor da ima obe nogi enako dolgi, in včasih se ji je celo posrečilo, da je preslepila druge in tudi sebe, toda zdaj je popuščala z nekakšno naslodo tej svoji hibi, nagibajoč se v stran, pozibava joče se v boku nad nogo, ki ji je bila zmeraj v sramoto. Ta noga je bila moja usoda, je pomislila. Toda kaj je usoda in kaj lastna krivda?

Ponos (ali bi temu morala reči: napuh?) je bil ena značilnih potez družinskega značaja. Njen oče Franc Ksaver je moral plačati globo tristo goldinarjev, ker je dal v času državnega varčevanja obšiti livreje svojih služabnikov s srebrom.

»Oče,« je zaklicala tedaj še zelo mlada Hiacinta, »daj jim na livreje namesto srebrnih obšive iz zlata!«

Toda zlata je zadnje čase primanjkovalo ne le v državni blagajni, temveč tudi v družinski, tako da je bilo treba prodati nekaj gozdov in njiv, pa še kakšen grad povrhu. Družinska posest se je krčila, ne glede na to pa je bilo na Jastrebovem dovolj prostora za žlahto, za razne tete in strice, bratrance in sestrične, miza pa je bila pogrnjena za sosedске graščake, njihove žene in otroke, kadar so prihajali na obisk, velika dvorana jih je bila zmeraj polna. In tudi družinska grobnica pod kapelo se je polnila čedalje bolj. Mogoče prihajajo ponoči ven, je pomislila, ko je bila pred kapelo. Mogoče vzdignejo težki marmornati pokrov v kapeli in zlezejo, ko udari ura polnoč, iz svoje podzemne obo-kane kamre, nekateri pa iz grobov na božji njivi zadaj za kapelo, ki je obrobljena z gabrovo živo mejo, izpod bršljanja, zimzelena in mahu, da posedajo na sorodniški pomenek v krogu okoli zadnjega poglavarja družine. Vmes ni legendarnega strica Kajetana (ta je umrl na Dunaju in bil tam tudi pokopan), junake so zmeraj rodile le stranske veje našega rodu, da so se potem porazgubili na tujem, daleč od grba naše družine, leva s krono in z dvojnim repom pa rdečega ptiča z razpetimi perutnicami na srebrni podlagi, z grofovsko krono, s tremi turnirskimi šlemi, od katerih je notranji moder, zunanja dva rdeče rjava kot njeni lasje. Poglavarji družine rajši niso tvegali življenja, ženili so se, da so si večali premoženje, bili so zmeraj varčni in previdni. Johannes Nepomuk je zgleden poglavar družine, ne glede na to je pod njim družina izgubila veliko svojega ugleda.

In brez potomcev je ostal, kar je tudi njena krivda. Saj Amalia ni njuna hči, temveč le pohčerjenka.

Tudi Amalia je rdečelasa, toda svetlejša od nje, po nosu in ličnicah posuta s komaj opaznimi pegicami kakor z zlatim prahom, gosti kodri ji padajo na ramena. Največkrat si jih povezuje z modrim trakom, ki se ujema z barvo njenih oči – že kot otrok je bila nečimrna, prava mala spogledljivka, kar je pri deklici pristrčno, pri odraslem

dekletu, ki lahko postane tvoja tekmica, pa ne. Grofica si je rdeči rep svojih las krotila s črno žametasto pentljo, kadar je zajahala enega svojih neubogljivih konj. Vedela je, da ji za njenim hrbtom pravijo lisica, vendar se je počutila zelo tuja, razen po barvi las, tej zvitorupki, potuhnjeni in predrzni roparici, ki se s plenom rada poi-grava, preden ga zadavi. Hitro in spretno se lisica smuka skozi gozd. Ne šepa.

Čedalje težje je vlekla prekratko nogo za seboj. Pred kapelo je sklenila, da ne more vstopiti. Svojo molitev – kolikor je bila to molitev – je opravila že zunaj, a grob nekoga, ki je bil njenemu srcu preveč blizu, je daleč, na vojaškem pokopališču za ljubljanskim gradom. Sicer pa Ernestina lahko za nas vse, grešnike naše družine, in lahko si mislim, da zdaj molji tudi zanj, le za Fausta, ki je bil zmeraj naš, čeprav tega nismo priznali, ne prosí na onem svetu usmiljenja, ki ga že na tem svetu ni bil deležen. Ernestina se ne zaveda, kako strahotno je veličanstvo nič, kar je morda Bog, temveč je zanj Bog nekaj, kar lahko nosi v svoji pompaturi v obliki majhnega molitvenika.

Vsi so v zadregi, kadar izjavlja s povešenimi očmi in podrhtevajočimi lici, ki so preprežena z rdečimi žilicami, da je bil in je še zmerom njen edini ženin Jezus Kristus, tako da si je smela ohraniti devštvo, nakar vzkligne njena starejša sestra Valpurga svoj priljubljeni: »Paperlapap!«

Valpurga, mati Johanneses Nepomuka in Pompeusa Nera, je dvakrat postala vdova in dočakala veselje, da je svojoega starejšega sina, ko se je poročil s sestrnico Hiacinto, ustoličila na družinskem gradu. Njen drugi mož je bil iz stranske veje družine, tako da ni mogla upati, da bo kdaj zavladala tukaj, kakor vlada zdaj, ko ima prvo besedo v gradu, svoje prostore v levem krilu in lastno služinčad. Kakor je blaga Ernestina predčasno zdrknila v starost, tako se starejša sestra nikoli ni vdala v svoja leta in se nikoli ne bo: lica ima pobarvana oranžno rdeče, obrvi in trepalnice črne kakor oglje, lase prav tako črne, čeprav je bila v mladosti baje plavalaska, ustnice pa so karminaste kakor dve zreli češnji, nad zobmi, ki jih skoraj ni več.

Tri starke – Valpurga, Ernestina in njuna zaupnica Brigita – gledajo za grofico L. skozi okno iz enega pristenkov, ki so kot lastovijca gnezda prilepljeni na severno steno gradu.

»Kam gre zdaj? Praviš, da se opoteka?«

Grofica L. se nenadoma obrne, kakor da jih je slišala, in zagleda za seboj nekoga, ki da ni več ali ki se še ni rodil. Moški v škornjih, z osivelim plavim pramenom las na čelu jo gleda prestrašeno in vendar izzivalno. Torej si prišel? Faustus ali Malachowsky? Končno!

Toda maha ji Ernestina, mehko nabuhlo meso, izbuljene modre oči, drhteči prsti in tresoče se ustnice. Kot njena starejša sestra ljubi tudi ona rdeče vino, v katero pomaka piškote in jih seslja, da si potem oblizuje prste, dolge, blede, s koničastimi nohti. Medtem si Valpurga s prsti, obteženimi s prstani, češe lakti in prsi in potem še redke, rdeče pobarvane lase, skozi katere seva njena lobanja, rumenkasta, kakor da je izrezana iz lojevca. Nasmehne se, kakor bi hotela reči: Odpustite nam, ki predolgo živimo! Zaveda se: kako bi se veselila žlahta, če bi se grofica vdova že slednjič po-

slovala od sveta in bi se mogli vsi tisti daljni bratranci in daljne sestrične z zanikrnih podeželskih gradov do siteda najesti in napiti v njen spomin in se počutili pomembne, medtem ko leži ona na mrtvaškem odru. Vendar še ne namerava oditi, ni kriva, ker živi dlje, kakor svojim bolnikom odmerja življenjsko dobo doktor Faustus Mal, ki nima do doktorskega naslova nobene pravice.

Krščen je bil za Jakoba, sin grajskega konjušnika in grofovskedojilje, in si je kot mladenič nadel ime Faustus po svojem učitelju in vzorniku Faustusu Gradiškju, predstojniku cerkvene zdravstvene šole. Suh, rusih las, z vdrtim prsnim košem in z ukrivljenimi rameni je bil, razen s črnimi in z obrvmi, zraščeniimi nad nosno korenino, kar se da nepodoben svojemu očetu, neustrašnemu jezdecu, ki je, potem ko se je vrnil iz vojske, kjer je služil pod legendarnim Kajetanom, zmeraj spremljal na konju gospo grofico, Hiacintino mater, kadar je jahala na popoldanski sprehod. Njene tanke ustnice so imele navado posmehljivo molčati, kakor da zaklepajo v krinko obraza neko le nji znano skrivnost. Po petnajstih letih jalovega zakona, ko je že kazalo, da ne bo rodila dediča, je na začudenje vsega sorodstva zanosila. Rodila se ji je hči, edinka.

Slika te gospe visi v viteški dvorani poleg podobe njenega soproga viceguvernerja vojvodine Kranjske, kjer gleda vanj tako ravnodušno in tuje, kakor da ni z njim v nikakršni zvezi. To je ženska z ozkim obličjem, tako bledim, da deluje njena polt skoraj zelenkasto nad globokim izrezom obleke, z dolgim labodjim vratom, okrog katerega se lesketajo slavni družinski smaragdi, kot upor zoper hladno bledico obraza, na katerem govorijo skrivnostno nakodrane ustnice neko čisto drugačno zgodbo, kakor je zapisana v družinski kroniki. In hči Hiacinta, ki se včasih ustavlja pred materino sliko, vprašuje tiste hladne ošabne oči: »Si se kdaj spozabila? Si padla? Sem morda jaz sad tvojega greha?«

Ta misel ji je bila nekoč v tolažbo.

Morda je ošabna gospa razjahala nekje v gozdu, na skriti jasi, konjušnik je privezal njenega in svojega konja k istemu drevesu, ona se je začela hliniti, da ji je postalo slabo, omahnila je na konjušnikove prsi, mu ovila roke okrog vratu in zamižala, kakor da je izgubila zavest, on pa jo je položil ali kar vrgel na travo in se je polastil kakor žival ali pa je ravnal obzirno, medtem ko je vdiral vanjo, ker je vedel, kaj se služabniku spodobi v odnosu do gospe grofice. Ali pa je gospa, ker je bilo pod njeno častjo, da bi se pred služabnikom pretvarjala, temu kratko malo ukazala, naj stori, kar je bilo treba, da bi dobila dediča, služabnik se je priklonil, si odpel hlače in ji ustrege. Bodi tako ali drugače, grofica L. si je izmišljala med hudobnim hahljanjem, da je bila spočeta v gozdu kot eno neugnanih vilinskih bitij, živečih med potoki in drevnimi krošnjami, ne pa na široki zakonski postelji svoje rodovine, kjer se je morala vdati možu, ki ji ga je izbralo sorodstvo. Toda namesto dediča se je njeni materi, grofici Dorothei Magdaleni, in njenemu soprogu Franzu Ksaverju rodila hči s prekratko levo nogo, ki je po desetih letih jalovega zakona z bratrancem Johannesom Nepomukom posvojila dete neke svoje daljne sorodnice, deklico, s ka-

tero se je teta Ernestina, ki je nekaj mesecev prebila pri otrokovi materi, vdovi po stotniku obmejne straže, vsa objokana vrnila v Jastrebovo. Deklico so krstili za Amalio in za botro ji je bila mlada grofica L. Ko je izjavila, da želi tega otroka, ki nima staršev, posvojiti, ji je Ernestina hvalžno padla v objem, zanimivo pa je bilo, da se je s tem nenavadno hitro sprijaznil njen soprog. Amalia je torej postala njuna hči. Imela je ozko glavo in visoko čelo rodovine, raven nos z občutljivimi nosnicami in modre, nekoliko izbuljene oči, ki pa so bile obrobjene s črnimi gostimi trepalnicami, tako da jih je zastirala njihova senca in jih delala skrivnostne. Morda je bila deklica edino bitje, ki ga je poleg svojih konj in psov ljubila grofica L., če izvezamemo Fausta.

Ko bi leta 1813 ne bila prenehala obstajati Ilirija, bi bil promoviral za zdravnika, tako pa je, znova pod avstrijsko oblastjo, zdrknila ljubljanska medicinska fakulteta, ki so jo ustanovili Francozi, na raven prejšnjega mediko-kururškega instituta, torej je postal le ranocelnik. Na sredi poti med mestom in vasjo pod gradom, kjer je bil rojen, se je naselil v hišici, kjer si je uredil tudi lekarno v prizidku s strmo koničasto streho, podobno zvoniku, tako da so okoličani pravili temu skrpucalu kapelica, čeprav ni bilo tam nič nabožnega, nasprotno, šušljalo se je, da je Jakob framasen in bogotajec. Tudi ni dolgo trajalo, da so mu začeli podtikati razne mračne nakane. Mišlil je, da bo v domačem kraju lahko služil ljudem, zlasti siromakom, kmalu pa je moral priznati prijateljici iz otroških let: »Kaj se čudim? Na našem planetu je med tisoč milijoni glav večina norcev in neumnežev, pripravljenih raztrgati na tisoč koscev vsakogar, ki jim hoče dobro.« Nekaj podobnega je rekel tudi znanstvenik in zdravnik Hacquet, preden je razočaran pobegnil iz kranjske dežele.

Mati grofica L. je bila Jakobova pokroviteljica; dala ga je izsolati na svoje stroške, potem ko je neki divji lovec ustrelil njegovega očeta Blaža, ki zdaj počiva za daj za družinsko kapelo in mu je gospa Dorothea Ksaveria Magdalena dala postaviti na grob železen križ s pozlačenim posvetilom (Nadvse zvestemu služabniku). Ali pa ni tisti divji lovec, ki ga niso nikoli izsledili, streljal na grajskega konjušnika kar tako, temveč po nekem naročilu. Kdo bi to mogel vedeti, se je vpraševala Hiacinta, zlasti ne zdaj, ko so mrtvi že vsi trije, Blaž, njena mati in njen oče. Toda bolj kakor očeta je ljubila Blaža, ki jo je, ko je komaj znala hoditi, dvignil na konja in vodil ubogljivo žival, medtem ko je punčka na sedlu vriskala od užitka, v krogu po grajskem dvorišču. Kmalu je grofica njena mati dovolila, da jo je posadil na sedlo in odjezdil z njo na sprehod. Večkrat ga je vprašala: »Zakaj nisi ti moj oče, Blaž?« Ljubila ga je še bolj kakor njegovo ženo, svojo potrpežljivo dojliko in varuško Franco. Od staršev ni bila deležna ljubezni, bili so ji daljni in tuji, morda je zato postala tako zahtevna in uporna, da bi jih opozarjala nase, in je takšna ostala tudi po njuni smrti, ne vedoč, kaj ji je manjkalo kot otroku, kaj ji manjka še zdaj.

za mlade

po srcu

Predstavljamo vam pisatelja MIHO MATÈTA

Pisatelj Miha Matè se je rodil 6. avgusta 1942 v Goriči vasi pri Ribnici. Osnovno šolo je obiskoval v domačem kraju, potem pa je odšel v gimnazijo v Kočevje. Pesmi in kratke zgodbe je pričel pisati že v osnovni šoli, še bolj pa v gimnaziji, kjer je urejeval šolsko glasilo Prvi poganjki. Nato je bil novinar pri kočevskih Novicah, po diplomi na ljubljanski slavistiki pa je postal lektor za slovenski jezik in književnost na Filološki fakulteti v Beogradu. Nekaj časa je bil tajnik Zveze kulturnih organizacij Slovenije, pozneje asistent na Filozofski fakulteti v Ljubljani, zdaj pa je urednik pri Mladinski knjigi.

Miha Matè je pravi Ribničan, saj so njegova dela prežeta s pristnim humorjem, kateremu se nasmejejo tako mlajši kot tudi starejši bralci. Z duhovitimi zgodbami, ki jih pisatelj prepleta tudi z domišljijским svetom otrok, pa dosega tisto igrivost, ki še bolj poudarja vznemirljivo dogajanje. Doslej je napisal naslednje knjige: Široka usta, Leskova mladost, Pobegle kolebnice in Padala so zatemnila sonce. Napisal je mnogo Radijskih šol, mladi poslušalci pa radi prisluhnejo njegovi radijski igri Zmajčkov rojstni dan.

Za vas je pisatelj izbral zgodbo Čečkarije, v kateri je duhovito opisal, kaj vse se lahko zgodi, če nekdo kraca in piše po šolski ograji.

ČEČKARIJE

Tisti večer je Jakec hitro zaspal, toda kar naenkrat so se vanj prikradle čudne sanje.

Najprej je zagledal Mojco. Toda groza, to ni bila ona! Videl je le njeno pikčasto obleko, iz nje pa je molela prava, pravcata kozja glava. Njeni kitki sta se dvignili in se spremenili v dva majhna rožička, s podbradka pa so ji viseli beli priveski.

»Mojca, Mojca, kakšna pa si?« je zavpil Jakec.

»Mekeke, mekeke,« se je žalostno oglasila kozica in se izgubila med grmičevje.

In potem so se prikazale štiri sive, kopitaste noge. Začele so udarjati in kot ponorele ritati okrog sebe. Iz malce zavaljenega trupa se je dvigovala penasta Martinova glava z nenavadno velikimi uhlji.

»Martin, Martin, ne ritaj, ustavi se! Glej, jaz sem, Jakec, tvoj prijatelj!«

Oslíček pa ga ni poslušal. Čedalje bolj je udarjal s kopiti ob tla, visoko dvigoval prah in pretresljivo rigal.

Nenadoma pa se je iz tistega prahu izvila velika slonova glava z ogromnim rilcem. Grozeče se je približevala Jakcu.

»A ti si tisti Jakec, a?!« je bobneče spregovoril slon.

»Jaaa... ja,« je zatrepetal Jakec.

»In ti si nas začaral v slona, kozo in osla?«

»Ne, ne, nisem...«

»Pa si, pa si,« je hrumel slon, »na šolsko ograjo si napisal: MOJCA JE KOZA! MARTIN JE OSEL! Zame, zame pa si se še prav posebno potrudil. Narisal si me z ogromnim rilcem in pripisal: TO JE JURE! Mar ni tako?«

»Je, je, pa vendar... pa vendar nisem hotel! Šalil sem se, saj smo prijatelji... dobri prijatelji...«

»Ne maramo takšnega prijatelja!«

»Jure, jure, poslušaj me... nisem mislil tako hudo...«

»Nisem Jure, jaz sem slon!«

»Dobro, dobro, slon, pa vendar... pa vendar...«

Toda slon ga ni več poslušal. Dvignil je svoj veliki rilec in z njim kot slap oprhal Jakca. Ta se je zbudil in se preplašeno pričel ozirati okrog sebe. Bil je ves prepoten.

Tisto jutro je bil Jakec med prvimi v šoli. Še preden pa je stopil v razred, se je ustavil ob šolski ograji in z vlažno krpo pazljivo zbrisal vse tiste čečkarije, ki jih je napisal prejšnji dan.

ŽGANCI Á LA RESNIČNOST

Neki deček, ne bom vam izdala njegovega imena, se je rad hvalil z domačim obiljem. Pripovedoval je o gostijah, ki jih pripravljajo v njegovem domu. Našteval je jedi in si izmišljal njih imena: pošastna predjed, fantomska juha, našemljena pečenka, strašni zrezek, namišljeni narastek, čudaška omaka, muhasta solata, čudežne palačinke, zaslepljujoče sladice, lažni sladoled, pita á la izmišljotina, torta á la privid. Rad je pričeval pogovore o

finih jedeh. Hvalil je kuharske umetnike svoje babice.

Prijatelji so ga z zavistjo poslušali. Vedeli so sicer, da ima njegova babica majhno pokojnino in da se z njo težko shaja, toda deček je tako prepričljivo govoril, da jim ni preostalo nič drugega, kot da so mu verjeli.

»Morda je njegova babica čudodelka in zna to napraviti iz nič, so govorili.

»S čarobno paličico!« so rekli tisti, ki so prebirali staromodne bajke.

Včasih so ga poprosili, naj tudi njim prinese te čudežne poslastice s tako

zanimivimi imeni. Deček pa se je kar naprej zgovarjal na svojo pozabljivost. Njegovim prijateljem pa ni pojenjala želja, da bi tudi oni poskusili razkošje z njegove mize.

In potem so nekega dne dobili za domačo nalogo, naj napišejo spis: »V gosteh pri prijatelju.« Tedaj so se odločili, da obiščejo dečka.

»Imeli bomo o čem pisati ob blagostanju njegove mize,« so upali.

»Gotovo je preobložena z izbranimi jedmi,« so sanjarili.

Potrkali so na vrata.

»Vstopite, otroci! Ravno pri kosilu smo. Tudi vi sedite za mizo! Tudi za vas bo dovolj,« jih je silila dobrodušna dečkova babica.

Na mizi so se kadili kot zlatnik rumeni – žganci!

Babica je pred vsakega postavila krožnik. Dečki so se zahvalili in pričeli požljivo jesti slastne žgance.

»Za domačo nalogo moramo napisati spis z naslovom: 'V gosteh pri prijatelju', so dejali prijatelji. »Pisali bomo o teh okusnih žgancih. Kako se imenujejo pripravljeni na takšen način?« so vprašali babico. Deček je pohitel z odgovorom:

»Žganci á la resničnost!«

Vsi so se zasmejali. Po kosilu so izvlekli beležke in vsi trije pričeli nizat stavek za stavkom, vmes pa niso pozabili hvaliti babičnih žgancev.

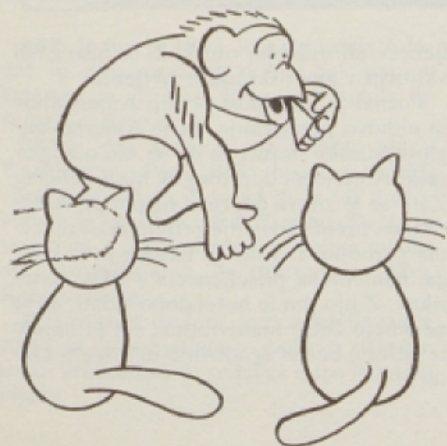
Blanka Dovjak–Matković

Prevedel M. Maté

Basen

OPICA IN SIR

Dve mački sta šli na sprehod in našli kos sira. Obe sta ga hoteli imeti in se nista mogli pogoditi. Prosili sta opico za svet, a ta jima je rekla:

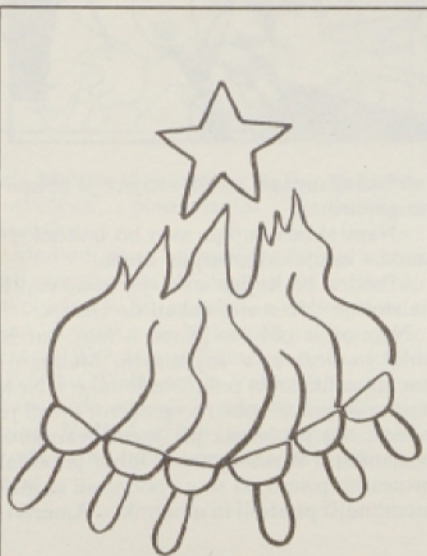

»Nič lažjega kot to. Sir razdelim na dva enaka dela in vsaka dobi polovico.«

Mački sta nasvet sprejeli. Opica je vzela tehtnico, razdelila sir in tehtala.

»Tale,« je rekla in pokazala na večji kos, »je težji.«

Vzela ga je in ga odgriznila. Ko pa ga je spet položila na tehtnico, je bil lažji od drugega. Zdaj je vzela težjega in ga odgriznila. To je večkrat ponovila, da je navsezadnje pojedla ves sir. Mačkama pa ni ostalo nič.

Kajetan Kovič

POZDRAVLJEN, PRAZNIČNI DAN

Pozdravljen, praznični dan!
V imenu svobode in slave
ožarjajo tvoje nebo
ponosne rdeče zastave!

Naj slavnostna pesem prižge
v vseh srcih svetilko spomina
za padle, katerih kri
je tvoja kri, domovina.

Naj pesem radosti zveni
vsem tistim, ki danes živimo
in z neupogljivo močjo
v bodoče čase stremimo.

Na večnem križišču poti
med jutri in danes in včeraj
saj neuklonljivo vihra
svobode zastava za zmeraj!

Rdeča zvezda na njej
kot plamenica naj sveti,
kot volja in moč srca,
ki zna vse pregraje podreti
na poti do sreče ljudi,
ki sredi svobodne planjave
gradijo svoj veliki dom
v imenu svobode in slave.

Ta čudežni svet narave

Prav v začetku meseca se spominjamo naših pokojnih sorodnikov, znancev in prijateljev, pa tudi velikih mož ali borcev, ki so dali življenja za domovino. Na grobovih jim prižgemo lučke, v vaze pa vložimo šopke za ta čas kar prebogatega cvetja – krizanteme.

Cvetovi krizantem niso zrasli v naravi, pač pa so jih vzgojili in pred mrazom varovali vrtnarji. Krizantema je doma na Kitajskem, poznamo pa mnogo prelepo oblikovanih in raznobarnih sort. Morda se je kdo že vprašal, zakaj krizantema tako pozno cveti. Ugotovili so, da potrebuje za cvetenje dovolj dolge noči. V njeni prvotni domovini, kjer so noči zaradi večje bližine ekvatorju razmeroma dolge tudi poleti, pride krizantema do cvetenja še pred jesenjo, medtem ko so tako dolge noči, kot jih potrebuje za cvetenje krizantema, pri nas šele precej pozno v jeseni. Tako je v tej zanimivosti iz življenja rastlin vzrok za nenavadno lepe cvetove, ki nam jih tako pozno podarja narava.

Tone Wraber

Mile Klopčič

UGANKE

Trdo je in v zemlji,
a vendar ni kamen.
Črno je, a rdeče,
če vržeš v plamen.
premog
Pod zemljo rije,
pa ni krt.
Na vsakem koraku
srečuje ga smrt.

rudar

Baba hodi v zelen log,
ima zobe, a nima nog,
kjer jih preveč skupaj raste,
jih na tla podira hraste.

žaga

Majčkena stvarca in votla,
a kadar se oglasi,
tisoč ljudi na delo hiti.

sirena

Črno na belem,
med platno zajeto,
mrtvo je, a vendar
seznanja te s svetom.

knjižica

skozi ameriško džunglo

172, 173. Slovo od domačih, od rojstne dežele je bilo težje kot pred dvajsetimi leti. Prepotoval je Jugoslavijo, skušal se je vživeti v njene razmere, skušal dojeti, kaj mislijo ljudje, kaj pričakujejo od prihodnosti. Od blizu je spremljal dogajanja v Evropi.

Povsod samo nasilje. Vsi so pričakovali novo vojno. Amerika se mu je kljub gospodarskim težavam zdela srečna dežela.

»Kakšna bo usoda mojih bratov? Mogoče jih bodo zaradi mene preganjali?« je govoril Stelli. Tudi tu v New Yorku ga je preganjala misel na vse tiste, ki so jih mučili in ubijali v jugoslovanskih ječah.

»Nekaj moram storiti zanje,« je obupa-
no govoril.

»Napisal boš knjigo, svet bo izvedel re-
snico,« mu je odgovarjala Stella.

»Preden bo knjiga izšla, jih bodo zaprli
na stotine. Ne smem čakati do izida.«

Napisal je obširno pismo o tem, kar je
videl in doživel v Jugoslaviji, Mednaro-
dnemu odboru za politične jetnike v New
Yorku in priložil obširno gradivo. Prosil je
odbor, naj protestira pri jugoslovanskem
poslaniku v Washingtonu. Odbor je poslal
protestno pismo, ki so ga podpisali najpo-
membnejši pisatelji in umetniki v Ameriki.

174. Zdaj se je laže lotil pisanja. »Vrni-
tev v rodni kraj« je kmalu postala uspešni-
ca. Pisatelja so vabili na univerze, da je
predaval o Jugoslaviji. Hkrati je izdal tudi
drobno brošuro z naslovom Boj, v kateri je
objavil pripoved Edvarda Kardelja o are-
taciji in mučenjih v jugoslovanskih ječah.
Obe knjigi sta imeli velik odmev. Razkačili
sta kralja Aleksandra in njegove pristaše.
Cenzura ju je prepovedala in policija je
lahko aretirala vsakogar, pri katerem bi
našla knjigi. Louis Adamič je postal gla-
snik vseh tistih, ki niso smeli in niso mogli
govoriti.

175, 176, 177. Ob novih doživetjih in
novih srečanjih v starem kraju so se pora-
jale v njem nove zamisli. Želel si je miru,
da bi lahko nemoteno delal. New York je
bil prehrupen. Spomnil se je na prijazno
mesto, ki ga je obiskal, potem ko je zapu-
stil vojsko.

»Rad bi živel v Milfordu,« je rekel.

Kupil si je zapuščeno farmo. Hiša je bila
kamnita, že stara in razmajana. Preuredil
jo je, da je postala udobna in prijazna.
Gospodarska poslopja iz obledelih desk je
popravlil in jih spremenil v udobno domo-

vanje za goste. Eno izmed njih je izbral za
svoj delovni prostor.

Tu je pisal svoje romane: Vnuč, Zibelko
življenja, Hišo v Antigui. Postal je ameri-
ški pisatelj, trdno zasidran v ameriškem
življenju. Rad je imel Ameriko, njeno ve-
ličino, njene neizmerne možnosti. Zdelo se
mu je, da še nobena dežela ni uresničila
ideala svobode v taki meri kot Amerika.
Obenem pa je videl tudi njene napake.
Gospodarske težave so se nadaljevale. Še
vedno je bilo veliko delavcev brezposel-
nih. Veliko ljudi je v brezupu naredilo
samomor. Med njimi je bilo največ prise-

ljencev ali njihovih otrok, ki se niso znali
vključiti v ameriški način življenja.

Poznal je miselnost pravih Američanov
in njihovo prepričanje, da je Amerika an-
glosaksonska dežela in da so samo anglo-
saski Američani doprinesli k njeni veličini.
Zato se je znova odpravil na pot po Ame-
riki, da preuči življenje priseljencev različ-
nih narodnosti. Tako je nastala prva knji-
ga, namenjena priseljencem – »My Ame-
rika«. Z njo jim je hotel dopovedati, da se
ne smejo čutiti manjvredne, saj prihajajo
iz dežel z burno zgodovino in bogato kul-
turo.

178, 179. Louis Adamič je tako postal glasnik milijonov priseljencev in njihovih otrok. Pisali so mu pisma, se obračali nanj za pomoč. Postal je član upravnega odbora Urada za informacije v tujih jezikih, vendar se mu je zdelo, da Urad ne more pomagati vsem, ki potrebujejo pomoči.

Premišljeval je o široko razvejani ustanovi, ki bi skrbela za priseljence. Zato bi potreboval veliko denarja. Sam ga ni imel, lahko bi ga dali tisti, ki so ga imeli preveč. Spet je šel na pot in zbiral gradivo za svojo drugo knjigo o priseljenih iz mnogih de-

žel. Načrtoval je zbirko knjig, ki bi bile posvečene posameznim narodnostim Amerike.

Medtem so se nasprotja v Evropi vedno bolj zaostrovala. V Španiji je prišlo do revolucije, ki so jo fašisti s tihim pristankom Amerike in Velike Britanije zatrli. Jeseni 1939. leta je Nemčija izzvala vojno s Poljsko. Tedaj sta se Velika Britanija in Francija le odzvali in napovedali Nemčiji vojno. V ZDA so bili ljudje trdno odločeni, da se ne bodo vmešali v evropske zadeve.

180. Adamič je tedaj pisal svojemu prijatelju: »Na misel mi je prišla nora misel. Bral sem o bilijonih, ki bi jih Amerika porabila, če bi se udeležila vojne. Zakaj ne porabimo teh bilijonov drugače? Doma imamo še vedno kopico brezposelnih. Vlada naj porabi ta denar doma.«

Razmišljal je o prihodnosti opustošene Evrope in o vlogi Amerike po vojni. Amerika mora Evropi pokazati pot v svobodo.

V Ameriki živijo priseljenci različnih narodnosti. Oni so vez med starim in novim svetom. Po vojni bi lahko šli v Evropo, v svoje dežele ter pomagali pri obnovi.

Tako je nastala knjiga Pot tja in nazaj, ki je vzbudila zanimanje ameriškega predsednika Roosevelta.

181. Januarja 1942. leta sta Louis Adamič in njegova žena dobila telegram v katerem ju je Mrs. Roosevelt vabila na večerjo v Belo hišo.

Nekaj dni kasneje sta pripotovala v Washington. Pred Belo hišo so stražili oboroženi vojaki. Sprejel ju je šef protokola in ju odpeljal v Rdečo sobo. Tu sta se seznanila z drugimi gosti: z dvema mladima Angležinjama in bratrancem Mrs. Rooseveltove.

Predsednikova žena je pozdravila svoje goste in ju odpeljala v moževo delovno sobo. Predsednik je sedel za mizo in mešal pijačo.

182. Gostje so vzeli stole in sedli v polkrog nasproti predsedniku. Mrs. Rooseveltova je poiskala še en naslanjač in rekla: »Tega bomo prihranili za prvega ministra.«

To je bil Winston Churchill, britanski premier.

Nato se je obrnila k Adamiču in rekla: »Verjetno vas bo zanimalo, da je moj mož dal vašo knjigo prvemu ministru in ga prosil, naj jo prebere.«

Novica je pisatelja presenetila. Spraševal se je, s kakšnim namenom ga je predsednik povabil na večerjo prav na ta dan. Zazdelo se mu je, da je popolnoma odveč, počutil se je kot vsiljivec.

183. Vstopil je Winston Churchill. Predsednik mu je predstavil Adamiča. Prvi minister je zamomljal s cigaro v ustih. »Bral sem vašo knjigo.«

Poklicali so jih k večerji. Pogovor obeh mož je sprožil v njem celo vrsto vprašanj. Obnašala sta se kot vladarja. Pisatelj je vedel, da hoče Churchill za vsako ceno ohraniti veličino Velike Britanije. Združene države Amerike, ki so pred kratkim stopile v vojno, pa prav tako niso hotele odigrati nič manj pomembne vloge. Obe pa sta morali računati še z eno velesilo – s Sovjetsko zvezo.

Ima pisateljsko pero dovolj moči, da lahko vpliva na potek dogodkov?

skozi ameriško džunglo

184, 185. V njegovi domovini je divjala vojna. Nemci, Italijani in Madžari so jo razkosali. Jugoslovanska vlada s kraljem Petrom je zbežala najprej v Kairo, potem v London in prepustila ljudstvo okupatorju.

Louis Adamič je hotel vedeti, kaj se dogaja v njegovi domovini. Velikokrat se je spominjal besed, ki so mu jih govorili mladi komunisti ob njegovem obisku doma.

Časopisi so objavljali vesti o generalu Draži Mihailoviću, ki se bori proti sovražniku, o njegovih četnikih, ki pobijajo katoliške Hrvate. V New York so prihajali sumljivi odposlanci jugoslovanske vlade v izgnanstvu. Hotel je izvedeti resnico. Zato

je z vednostjo ameriškega ministrstva za zunanje zadeve zasnoval mrežo podtalnih vezi z viri v okupirani Evropi; ki so ga stalno obveščali o položaju. Tako je dobival tudi obvestila Osvobodilne fronte.

Ameriški časopisi so slavili Mihailovića kot legendarnega junaka. Zmage partizanov so pripisovali njemu in njegovim četnikom. Adamič je hotel, da bi ameriška javnost izvedela resnico. Vendar dolgo ni bil noben časopis pripravljen objaviti njegovega članka o partizanih. Zato je decembra 1942. leta povabil na predavanje dvajseterico radijskih komentatorjev, ki so preko radia poročali o dogajanju v Jugoslaviji. Sledili so novi članki in intervjuji. Adamič je neumorno delal.

186. Ameriški Slovenci oziroma slovenski Američani, kot jih je imenoval pisatelj, so že v prvi polovici leta 1942. ustanovili SANS – Slovensko ameriški narodni svet za pomoč domovini. Nekaj mesecev kasneje so jugoslovanski Američani ustanovili ZOJS – Združeni odbor južnih Slovanov, ki je hotel prav tako pomagati domovini.

Adamič je hotel, da bi pomoč prišla v prave roke, v roke tistih, ki se resnično bojujejo za osvoboditev, ne pa onih, ki bi radi Jugoslavijo prodali.

187. Delal je noč in dan. Jeseni in pozimi 1943/44 je živel šest mesecev nepretrgoma v hotelu Shelton v New Yorku. Zbiral je gradivo za svojo knjigo Moja rodna dežela, vodil delo SANSa in ZOJSA.

Nakopal si je veliko sovražnikov. V nazadnjaških srbskih, hrvaških in slovenskih časopisih so izhajali članki proti njemu. Obtoževali so ga komunizma, ker so vedeli, da ga bo to očrnilo v vladnih krogih.

Adamič je mirno odgovarjal na vse napade. Razkrinkaval je svoje nasprotnike, nobena grožnja ga ni mogla ugnati.

188. Prijatelj Mirko Kuhel, ki je nekaj časa delil s pisateljem hotelsko sobo, se je kar ustrašil, ko je stopil vanjo. Povsod so bili sami papirji, zdelo se mu je, da jih je razmetal veter. Adamič jih je pripenjal na stene, na senčnike svetilk, na posteljno odejo. Sobarici je ostro zabičal, da se ne sme ničesar dotakniti.

Včasih je sredi noči skočil iz postelje, prižgal luč na pisalni mizi in začel tipkati. Opravičil se je:

»Sem te zbudil? Oprosti! Nekaj mi je prišlo na misel, pa sem zapisal. Zjutraj bi že pozabil.«

189. »Poslušaj, Louis! Kako vraga moreš vzdržati tak tempo? Kdaj spiš, kdaj se odpočiješ? Še v spanju misliš in skrbiš?«

Toda pisatelj ga ni več slišal. Legel je v posteljo in trdno spal. Zgodaj zjutraj je bil že na nogah.

Čez nekaj mesecev je zbolel. Moral je v zdravilišče. Njegovi prijatelji so se zbalj zanj. Veseli so bili, ko se je s svojim širokim nasmehom vrnil med nje.

Toda Louis Adamič je imel preveč načrtov, da bi bil lahko bolan. Moral je dokončati knjige, ki jih je zasnoval pred izbruhom vojne, želel pa je tudi prikazati vlogo Amerike v drugi svetovni vojni.

mislimo na glas

Dan spominov

Vsak od nas ima svoje spomine. S seboj jih nosimo po svojih življenjskih poteh in se jih v svojem delovnem vsakdanu skoraj ne zavedamo. Ne utegnemo jim prepustiti svojih misli, ki se vneto ukvarjajo z načrti, upanji in skrbmi za danes, za jutri, za pojutrišnjem. Kdo bi mislil na preteklost! Vendar od časa do časa spomini le ožive. Morda ob nepričakovanem srečanju z znanci izpred let, morda tu in tam v sanjah sredi noči. Ko pridemo v leta, se spominov nagrmadi za cele gore. Takrat nismo več tako zatrpni z vsakdanjim delom in z načrti za prihodnje. Takrat utegnemo postati in se ozreti nazaj skozi svoje življenje. Spomini. Brskamo med njimi, kakor da smo odprli star, zvrhan predalnik in se čudimo, kaj vse smo doživeli in preživeli. Ob lepih spominih se nasmehujemo in jih podoživljamo še in še. Ob bridkih nas stisne pri srcu. Ob nekaterih pa se razjemo in bi najraje potepali misel, ki nam jih je vsilila. Saj najbrž ni nikogar med nami, ki ga ni nikoli v življenju kje polomil?

V novembru, ob dnevu mrtvih, so spomini posebej živi. Ko prižigamo na grobovih lučke in jih krasimo z rožami, pridejo od vsepovsod s sencami in soncem iz preteklih let. Ne moremo se jim izogniti, čeprav bi morda to želeli. Od nekdaj zazveni razigran smeh. Tako srebrno se je znala smejati le ona. Dve, tri, štiri leta sta hodila skupaj. Vesela leta. Potem jo je pustil in šel. Jokala je, prosila, mu pisarila žalostna pisma. On se je zakrnil v molk. Vzela je drugega in ni bila srečna. Po nekaj letih je umrla. Kje je njen grob? Kdo ve? Je kdo prižgal lučko na njem? Kdo ve?

Očka, zakaj me tepeš, saj ti nisem nič naredil? Kako živo zveni ta očitek in kako boleče. In vidiš samega sebe, vsega razpenjenega od jeze in v pest stisnjeno roko, kako udarja po sinu. V službi so te razjezili, pa si se znesel brez vzroka nad otrokom. Že naslednji dan, ko si vse premislil, si spoznal, kako si bil sinu krivičen. A kaj, svojega otroka vendar ne boš prosil za odpuščanje! Zdaj ga prosiš leto za letom, ko prižigaš ob dnevu mrtvih lučko na njegovem grobu. Tri leta po tistem se je tvoj gimnazijec, odličnjak, ubil na voznji z motorjem...

Samo kozarec vode lepo, lepo prosim. Tako sem žejna! Kozarec vode, vode... Grob je majhen, skromen. Lučka ima droben plamenček... Samo kozarec vode... Spomin, zakaj ri- ješ v srce. Toliko let so živele skupaj z materjo. Kuhala jim je, prala, krpala in šivala, negovala v bolezni, vsa se je razdajala svojim otrokom, dokler se niso osamosvojili in kot ptički poleteli v svet.

Potem se je zgarala, ostarela in zbolela. Otrokom je postala breme. Ona, njena hči, jo je onemoglo vzela k sebi. Ni bilo lahko z njo. Vedno je kaj sitnarila da je potihem kar zaželela, da bi bilo z njo že enkrat konec. Navadno jo je kar preslišala in tako tudi tisti večer, ko jo je prosila vode. Še in še je prosila in njen stari glas je bil tako hripav. Končno je utihnila. Ko je potem le stopila k materini postelji, je spoznala, da mati ne bo več potrebovala vode. Njene mrtve oči so z nemim očitkom zrle vanjo.

Ja, je nekoč pripovedoval rojak iz Kalifornije, vse življenje si ne bom odpustil grdobije, ki sem jo naredil očetu. Še otroci smo bili, ko nam je davkarija prodala vinograd. Očeta je to hudo prizadelo. Kupil je sosed, ki je obljubil, da mu ga proda nazaj, če zbere zadosti denarja. Oče je zbiral denar, kolikor se je dalo. Goldinar je prilagal h goldinarju. Denar je hranil v starem glinenem vrčku na polici v omari. To je bila skrivnost, ki mi jo je nekoč polna zaupanja odkrila mati. Ko sem odslužil vojaške, sem se namenil v Ameriko. Bratranec mi je poslal vozno karto. Strašno me je imelo, da bi očeta prosil, naj mi nekaj posodi iz tistega glinenega vrčka, pa nisem zmo- gel korajže, oče pa je menil, ko mi je stisnil nekaj kronic: – Saj glavno je, da imaš vožnjo plačano. Ko prideš tja, ti bo pa že bratranec pomagal. Jaz sem pa le mislil na tiste goldinarje v vrčku. In zjutraj, malo pred odhodom, ko sem bil v izbi sam, me je premagalo. Segel sem v vrček in vse pograbil.

Notri pa pustil listek, na katerem sem napisal: »Ne zamerite oče, vrnil bom z obrestmi.« Šele pozneje sem preštel. Bilo je osemindeset goldinarjev. Dva meseca sem že bil v Ameriki, ko je od doma prišlo žalostno pismo. Očeta je zadela kap, ko je našel prazen vrček in v njem moj listek. Pol leta je še živel ves negiben in brez besed. Napisal sem mu žalostno pismo in ga lepo prosil odpuščanja, a nikoli ne bom zvedel, če mi je odpustil. Ja, nikoli.

Spomini. Spomini. Toliko jih je. Kakor jate ptic prihajajo od vsepovsod.

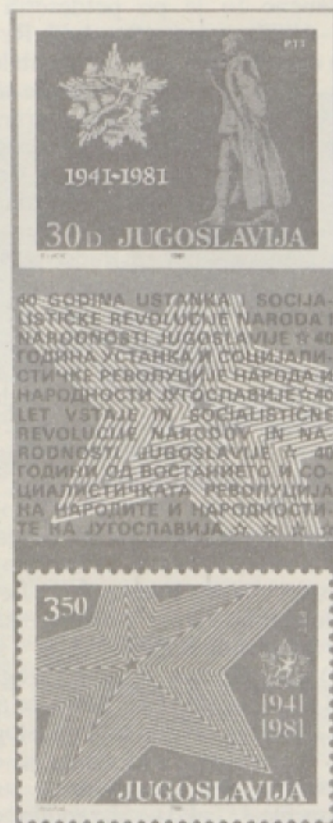
Misel obišče Matico. Potuje skozi leta nazaj, se srečuje z obiskovalci. Slovenska govorica, tu in tam prepeta s tujimi besedami v primorskem, no-

trajnskem, dolenskem, štajerskem in kdove katerem narečju – tako čista in tako domača žubori, žubori. Stiski rok so tako topli, nasmehi domači. Pa smo spet tukaj. V našem starem kraju. Dragi znanci, dragi prijatelji, Prihajali ste leto za letom, razigrani, razpoloženi. Potem je izostal ta, pa oni in zvedeli smo, da ga več ne bo. Tako so odhajali za vselej naši prijatelji iz prvih let naše izseljenske matice. Zdaj prihajajo vaši otroci in vaši vnuki, a tiste žlahtne starokrajske govorice naših izseljencev-pionirjev je vse manj slišati. Dragi nepozabljeni prijatelji, kje vse so raztreseni vaši grobovi. Ob dnevu spominov vam prižigamo lučko v svojih mislih. Odšli ste. Mi pa odidemo jutri ali pojutrišnjem. Takšno je pač to življenje.

Ina

filatelija

4. julija je Skupnost jugoslovanskih PTT izdala dve znamki in spominski blok v počastitev 40-letnice vstaje in socialistične revolucije narodov in narodnosti Jugosla- vije.

Brezpogojna kapitulacija, ki je začela veljati 18. aprila 1941 ob 12. uri, je pome- nila konec kraljevine Jugoslavije. Njeno

zemlje so si razdelili okupatorji, začela sta se teror in preganjanje. Kmalu so se začeli vrstiti napadi na manjše sovražnikove oborožene oddelke, policijske patrulje ali kurirje, vedno številnejše pa so bile tudi različne sabotaže in diverzije. Na zasedanju politbiroja CK KPJ 4. julija 1941 v Beogradu so sprejeli odločitev, da je treba preiti na splošno ljudsko vstajo. Izdali so razglas, v katerem so pozvali vse jugoslovanske narode in narodnosti, naj spreminijo Jugoslavijo v »nezavzetno trdnjavo za fašistične osvajalce«. Tako je KPJ začela oboroženo vstajo s skoraj 12.000 komunisti in 30.000 skojevci.

Osnutka za izdajo je narisal akademski slikar Dušan Lučič iz Beograda. Na znamkah za 3,50 in 8,00 din je enaka slika – velika zvezda, poleg nje pa »Partizanska spomenica 1941« nad letnicama 1941 in 1981. Na bloku za 30,00 din pa je zgoraj znamka z reprodukcijo Titovega kipa v Kumrovcu in s »Partizansko spomenico 1981« nad letnicama, spodaj pa je besedilo »40 let vstaje in socialistične revolucije narodov in narodnosti Jugoslavije« v vseh jezikih naših narodov. Izdajo je natisnil Zavod za izdelavo bankovcev v Beogradu v večbarvnem ofsetnem tisku. Jugomarka pa je na dan izdaje dala v prodajo dva ovitka prvega dne po 2,50 din.

Na osnovi številnih predlogov za izdaje priložnostnih znamk v letu 1982 je SJPTT sprejela naslednji načrt izdajanja (35 znamk in blok):

A. Tradicionalne izdaje: Muzejski eksponati (4 znamke). Evropa – CEPT (2 znamki), Živali (4 znamke), Varstvo človekovega okolja (2 znamki), Festival »Radost Evrope« (2 znamki z reprodukcijama otroških risb) in Umetnost v Jugoslaviji skozi stoletja (5 znamk z reprodukcijami slik, ki kažejo motive iz petih jugoslovanskih mest):

B. Ostale izdaje: svetovno nogometno prvenstvo v Španiji (4 znamke), svetovna prvenstva v Jugoslaviji (3 znamke – dviganje uteži v Ljubljani, telovadba v Zagrebu in kajak na mirnih vodah v Beogradu), XII. kongres ZKJ (2 znamki in blok), 40-letnica »Fočanskih predpisov« in 25-letnica smrti revolucionarja Moše Pijada (2 znamki), 90-letnica rojstva predsednika republike Josipa Broza Tita (1 znamka), 60-letnica izhajanja časnika »Borba« (1 znamka), 125-letnica rojstva slikarja Uroša Predića (1 znamka), 150-letnica rojstva skladatelja Ivana Zajca (1 znamka) in 500-letnica mesta Cetinje (1 znamka).

Brez dvoma bo ta emisijski načrt tekom leta 1982 še dopolnjen, saj je to že ustaljena praksa skoraj vseh poštних uprav.

ni praznik, dan republike. Letos, to lahko rečemo, bo ta skupina še posebej skrbno izbrana, predvsem pa precej drugačna, kakor je bila v prejšnjih letih. Ansambel, ki bo letos sodeloval na tej turneji, med našimi rojaki ni široko znan, vendar pa vam ponujamo, da se sami prepričate o njegovi kvaliteti. To je ansambel »Dvanajsto nadstropje« iz Ljubljane, ki je bil ustanovljen leta 1979. V tem času je nastopal že ob raznih priložnostih, v radijskih in televizijskih oddajah ter na festivalih. Njihov repertoar je zelo pester, saj igrajo vse od pop glasbe do domače zabavne glasbe. Člani ansambla so: Zdravko Blažič – bas kitara, vokal; Janez Hvale – bobni, kitara, vokal; Aleksander Malahovsky – saksofon, klarnet, flavta, vokal; Edo Sušnik – kitara; Martin Žvelc – harmonika, orgle, klavir, vokal.

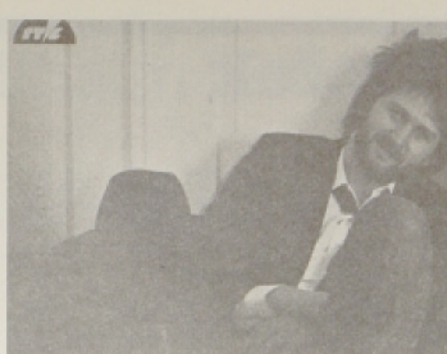
Ansambel Dvanajsto nadstropje

Prikrat bo nastopil med našimi izseljenci v tem delu Evrope tudi Andrej Šifrer, fant, katerega priljubljenost med mladimi in malo starejšimi nenehno raste. On je brez dvoma najbolj priljubljen interpret zabavne glasbe v Sloveniji. Sam piše besedila in glasbo, snema plošče in jih prodaja v največjih nakladah, ki jih zmore tovrstni slovenski trg. Vrsta njegovih pesmi je že skoraj ponarodela. Najširšo slovensko publiko pa je še najbolj ogrel s kaseto in ploščo z naslovom »VSE MANJ JE DOBRIH GOSTILN«. Od takrat se na njegovih koncertih tare navdušene publike.

Andrej Šifrer je drugačen od drugih. Prav je, da ga spoznajo tudi naši na tujem. Lani je sodeloval na slovenskem festivalu na Švedskem in pravijo, da je bil enkrat!

V letošnji zabavni skupini, ki bo nastopala med vami, bosta (vsak nekaj časa) tudi priljubljena voditelja radijskih oziroma televizijskih oddaj Mito Trefalt in Saša Veronik, ki znata ogreti poslušalce oziroma gledalce.

Ob teh boste prav gotovo srečali tudi predstavnike Slovenske izseljenske matice, kupili boste plošče, naročili naše publikacije in se seveda pogovorili o vsem mogočem. Že zdaj vas vabimo na koncerte v največjem številu, še posebej pa vabimo tudi vse **vaše mlade** (tudi če ne znajo slo-

Andrej Šifrer: »Vse manj je dobrih gostiln...«

vensko) – saj imamo občutek, da bo letos prav gotovo nekaj tudi zanje!

In kje? Najbolj točno boste izvedeli pri slovenskih društvih v Aumetzu, Freyming-Merlebachu in Sallauminesu v Franciji, v Grevenbroichu v ZR Nemčiji, v Heerlenu na Nizozemskem ter v Eisdnu, Charleroiu in v Bruslju v Belgiji.

vaš kotiček

Na najlepši parceli v Radovljici, ki meri 700 m² in ima čudovit razgled na Triglav, Bled in Stol, prodam najsolidnejše zidano in tik pred dograditvijo enodružinsko hišo.

Dr. Egon Bassin, Strosmayerjeva 16, Ljubljana

Pozdrav stari mami in atu

Robert W. Šinko iz Stratforda v Kanadi pošilja stari mami in atu v Sotini na Goričkem lep pozdrav in koš poljubčkov ter kliče kmalu zopet na svidenje!

domače viže

V novembru gre na pot po zahodni Evropi, tja, kjer žive večje skupine slovenskih izseljencev, tradicionalna skupina Slovenske izseljenske matice, s katero društva proslavljajo tudi jugoslovanski držav-

Prišel je dan mrtvih. Zunaj je pihal mrzel veter in sonce je sijalo. Čeprav živim v tujini in sem zelo oddaljena od mojih umrlih sorodnikov, sem že v popoldanskih urah odšla s starši na pokopališče v Esslingenu. Hodili smo in si ogledovali čudovito okrašene grobove. Tudi svečk ni manjkalo. Ob robu pokopališča sem zagledala grob, ki ni imel ne cvetja ne svečk. V žepu sem držala svečko in vžigalico. Takoj sem si mislila: Tudi tukaj naj zagori svečka in sem jo prižgala.

Darja Uhan, 4. r., Esslingen

Brez Tita pred nami, a s Titom v nas

Tita ni več med nami, toda v naših srcih bo živel večno. Nikoli ga ne bomo pozabili in večno nam bodo zvenele njegove besede v ušesih. Vsa Jugoslavija je obnemela ob novici, da je Tito izgubil bitko – s smrtjo. Ne, nihče ni mogel verjeti. Tito bo vedno med nami. Zakaj je moral umreti? Človek s tolikimi zaslugami ne bi smel umreti! Ni si zaslužil smrti. Ta človek je bil in je nesmrten.

Tito je bil borec za neodvisnost in svobodo vseh narodov in narodnosti. Izgubil je eno samo bitko – svojo zadnjo bitko, bitko s smrtjo.

Tvoje junaško srce bo še naprej bilo v naših srcih. Tito si zasluži največjo ljubezen. Z njim smo zgradili domovino in življenje v njej. Obljubili smo, da bomo šli po Titovih poteh do novih zmag. Njegove ideje in zamisli o še boljšem življenju bomo prepustili naslednjim generacijam. Tito je naš simbol in simbol vsega sveta.

Tatjana Intihar, 8. r., Berlin

Bili smo v živalskem vrtu

V soboto, 13. junija, smo se popoldne odpeljali v živalski vrt v Saarbrücken. Izlet je priredilo slovensko rudarsko društvo Jadran iz Merlebacha za nas, otroke slovenskega dopolnilnega pouka. Dan je bil lep in sonce je sijalo. Z nami so šli tudi starši. Ko smo plačali vstopnino, smo si začeli ogledovati živalski vrt. Je zelo velik in v njem je veliko dreves in grmovja. Med drevesi žive živali. Videli smo številne plazilce – kače, želve in druge, poleg teh pa tudi ribe, slone, žirafe, medvede, najrazličnejše ptice, veverice, papige, opice, tigre, leoparda, kamele, noje in druge živali. Zvečer smo se veseli in zadovoljni vrnili domov.

**Učenci slovenskega dopolnilnega pouka
Merlebach, Francija**

Počitnice v moji lepi domovini

Ko se bliža poletje, se veselim počitnic. Vsako leto preživimo dopust v istem mestu. Seveda v Jugoslaviji! Na deželi so mi vseč zeleni travniki, posebej pa se veselim igrišč in kopališč, ki jih je toliko. V kraju, kjer zdaj živimo, imamo na žalost premalo kopališč in igrišč. V domovini je zame tudi bolj okusna hrana, predvsem mi je všeč domača šunka, seveda ne smem pozabiti tudi na pečenice. Omenila bi rada še sladoled, ki je izredno dobrega okusa. Ko se peljemo domov, po poti ne vidimo lepe slike, saj vidiš same tovarne, mesto se drži mesta, cesta brez konca in slab zrak. Bolj ko se bližamo domovini, bolj sem vesela, saj se nam bližajo gore in tudi modro nebo se že

težko. Saj imam tudi v Nemčiji dobre prijatelje, ampak tako domače, veselo in razpoloženo ni nikjer drugje. Doma govorimo samo slovensko, saj tako želita ati in mamica. Ponosna sem, da sem Slovenka. Jugoslavija je domovina, na katero smo lahko ponosni. Sem učenka 5. razreda, stara 11 let. Zelo rada bi se tudi dopisovala z mojimi vrstniki.

**Vesna Novak, Gustorferstrasse 30
4048 Grevenbroich 3, Deutschland**

Vsakdanje življenje v Berlinu

Podjetje je poslalo očka na montažo v Berlin. Nekaj mesecev za njim je odšla še mamica. Jaz, majhen dojenček, sem ostal pri mami v Sloveniji. Pri njej sem živel do petega leta starosti.

Ko sem s šestim letom postal šoloobvezen, sta me mamica in očka vzela k sebi v Berlin. Tu sem začel obiskovati malo šolo. Nekaj časa je bilo zelo težko, ker nisem nič razumel in tako sem moral večino časa preživeti v stanovanju. Pri mami pa sem se s prijatelji igral zunaj. Tu sem v varstvu pri neki nemški družini. Zjutraj vstajam ob 6^h. Oblečem se in umijem. Ko pridem v varstvo, imam ob 7^h zajtrk. Ob pol osmih grem v šolo, iz šole pa pridem okrog 14^h. Ko odložim torbo in si umijem roke, imam kosilo. Po kosilu naredim nalogo in se pripravim za naslednji dan. Ko vse opravim, se igravam ali gledam televizijo. Poleti se kotalkam, vozim s kolesom ali pa s prijatelji in sošolci igravam nogomet. Včasih grem tudi v kino. Ob 16^h pride pome mamica iz službe, zato grem z njo domov. Z mamico naredim slovensko nalogo in vse za slovensko šolo. Če mi ostane še kaj časa, gledam televizijo. Ob 20^h se pripravim za spanje ter grem v posteljo. Preden zaspi, čitam knjigo ali kak roman.

Tako mi minevajo dnevi, tedni in leta v Berlinu. Upam, da mi tukaj ne bo minilo toliko let, kolikor sem jih že preživel. Komaj čakam, da bo prišel čas, ko se bomo za vedno vrnili domov. Doma je lepše. Saj tudi star pregovor pravi: »Povsod je lepo, doma je najlepše!«

**Bojan Muhič, 6. r. slov. dop. pouka,
Berlin**

*Vesna Novak, mlada Slovenka iz
Grevenbroicha, ZR Nemčija*

vidi. Doma pa: kmečke hišice, vse skrite v zelenju, travniki in potoki pa še mnogo lepih stvari. Ne morem popisati vseh lepot. Naše morje je tako lepo in čisto. Rada se potapljam blizu obale in marsikaj najdem – školjke, morske zvezde pa tudi kakšno pločevinko, ki so jo nemarneži odvrgli. V Nemčiji česa takega ni. S prijateljicami v domovini se zelo dobro razumevamo, zato je slovo od domovine še bolj

NOVO!

SLOVENSKI KOLEDAR ZA LETO 1982 JE ŽE IZŠEL!

Knjiga, ki smo jo letos pripravili, bo bogat zbornik člankov in razprav, ki zanimajo slehernega Slovenca. Naj vam naštejemo nekaj naslovov:

- Louis Adamič – spomin za bodočnost (članek je napisala Vida Tomšič, članica predsedstva SR Slovenije),
- Dosledni v Titovi zunanji politiki (napisal Jože Smole),
- Koliko jugoslovansko gospodarstvo prispeva za razvoj nerazvitih območij v naši državi?
- Razgovor z dr. Bogdanom Brecljem, nekdanjim Titovim in Kardeljevim zdravnikom,
- Napeta zgodba o eni od najredkejših slovenskih knjig, Trubarjevi »Cerkovni urednigi«,
- Žvegla, oprekelj, trstenke, drumelca – to so slovenska ljudska glasbila – ali jih res poznate?
- Kdo je moj prapraded? Tako se sprašuje marsikateri izseljenec. Kako boste raziskovali svoje poreklo?
- Ali res ni dobrih gostiln, kot poje slovenski pevec? Gotovo so še, vendar nekaj so bile še boljše.
- Kako je sploh nastal koledar? In seveda veliko več o starih slovenskih šegah in navadah ob prelomu časa.
- Predstavljajo se mojstri slovenske karikature!

To je le nekaj naslovov iz prvega dela letošnjega koledarja. Poleg tega smo vam pripravili dovolj zanimivega branja v književnem delu, PRVI-KRAT v koledarju pa bo tudi poseben del – **namenjen mladim Slovencem na tujem**, bogato ilustriran z izvirnimi ilustracijami. V zadnjem delu knjige pa je bogata kronika o Slovencih po svetu.

Posebej vas opozarjamo tudi na **bogato barvno prilogo**, kjer je objavljeno 32 fotografij slovenskih krajev!

Cena Slovenskega koledarja ne priznava inflacije! Enaka je kot lani: 150.– dinarjev, za prekmorske države 5.– dolarjev!

Naročajte ga na naslov naše revije oziroma na naslov:

Slovenska izseljenska matica

Cankarjeva 1, p. p. 169

61001 Ljubljana

Slovenija – Jugoslavija

Program oken in balkonskih vrat Jelobor 80
s termoizolacijskim steklom

termoton

Aluminijasti profil

Specialno 4 mm debelo steklo

Zanesljiva površinska zaščita
z globinsko delujočimi
lazurnimi premazi

Prikrito kvalitetno
enoročno okovje

Permanentni silikonski
kit za zasteklitev

Sušilno sredstvo

Akustični podložni trak
omogoča, da je TERMOTON
steklo elastično vloženo

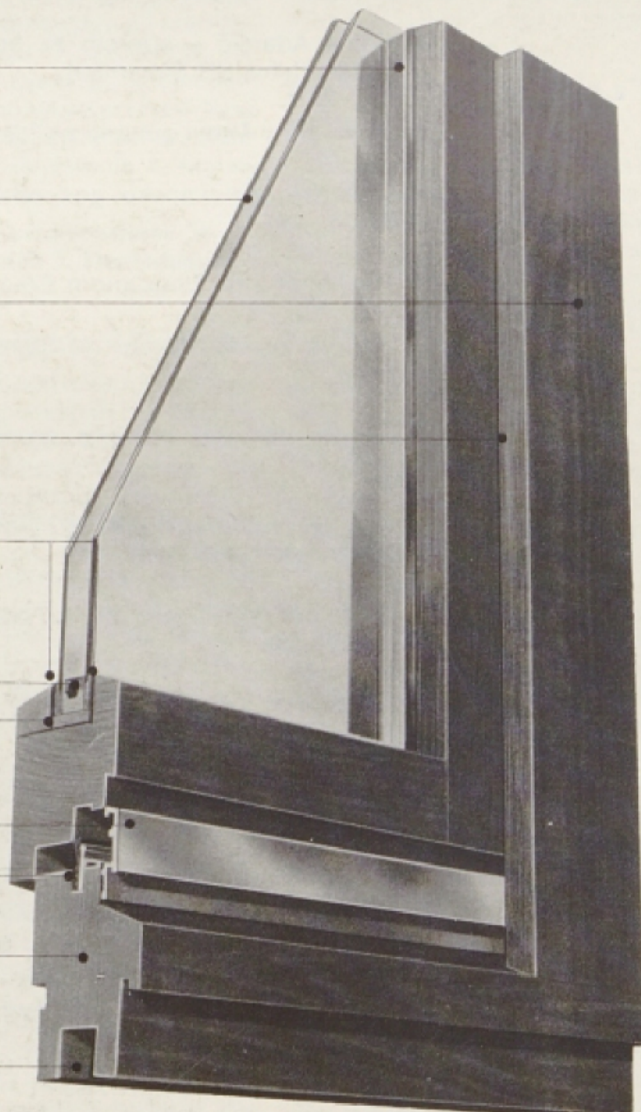
Specialni aluminijasti
odkapni profil

Tesnilni profil

Izbran les (smreka/jelka)
posušen na optimalno lesno
vlago 12% 2%

Optimalno profiliran zunanji
del okvirja, ki omogoča

vgraditev zunanje in notranje
okenske police

$a = 0,3 \text{ m}^3/\text{h m mm VS}$
 $K = 2,28 \text{ W/m}^2 \text{ K}$
zvočna izolacija 30 dB

 JELOVICA

LESNA INDUSTRIJA, ŠKOFJA LOKA, KIDRIČEVA 58, TELEFON: (064) 61-361

**rodna
gruda**
slovenija

english section

RODNA GRUDA, Magazine
for Slovenes Abroad, Cankarjeva
1/III, 61001 Ljubljana, Slovenija-
Yugoslavia Tel. 061/23 102

Published by Slovenska
izseljenska matica, Ljubljana
Editors: Jože Prešeren
(Editor-in-Chief)
and Jagoda Vigele.

English translations: Milena
Milojević-Sheppard, M. A.
RODNA GRUDA is published
monthly. Numbers 8 and 9 are
published together as a
double issue.

Yearly subscription for overseas
countries is 8.— U. S., 10.—
Canadian or 7.— Australian
dollars. Payment can be made
direct to our Account. No.
50100-620-010-32002-2818/5 at
Ljubljanska banka, or by
international money order, or
by check — payable to
»Slovenska izseljenska matica«
— in a registered letter.

American Slovenes at the „Ljubljana Wedding“

This year there were special guests at the »Wedding in Ljubljana,« the traditional touristic-folklore event, which is one of the most attractive of its kind in Slovenia. They were the members of the band of the United Slovenian Society from Cleveland, U.S.A. The members of the band, the majority of whom belong to the second or third generation of Slovenes in this town, took part in all events within the scope of the »Wedding«, but their most attractive participation was that during the wedding procession through the streets of Ljubljana. After the Wedding was over they departed for a one-week tour of Slovenia. They gave performances at Postojna, Cerkljica, Kočevje, Trbovlje and Slovenj Gradec. Those days, from June 19th to 25th, were tiring days of daily concerts, of viewing of the local points of interest, of talks, and also of merriment. Wherever they came, there was gladness, and so was their music: polkas, waltzes and numerous American jazz compositions and other popular melodies. The orchestra was skillfully conducted by Norman Novak, himself an active musician and teacher of music, who comes from the family of the well-known Cleveland accordion-player Frank Novak. Norman Novak was in the land of his distant ancestors for the first time — his father was born in America — and he couldn't hide his enthusiasm for the beautiful sights he got acquainted with. There was the same enthusiasm among the other members of the band, most of whom were still in their youth.

The group was accompanied by the president of the United Slovenian Society from Cleveland, John Pestotnik, the Band Chairman Tony Petkovšek,

the first vice-president of the Society, Jennie Gorjanc, secretary Alice Kuhar and others.

During the tour of the Cleveland Band in Slovenia, the present mayor of the town of Cleveland was also staying in Slovenia and Yugoslavia.

UNITED SLOVENIAN SOCIETY

Concert Tour
of
**SLOVENIA
YUGOSLAVIA**
With the
U.S.S. Concert Band

Godba Združenja Slovenskih Društev

Cleveland — America

Performing in:
Bela Krajina June 19
Kmečka Chet June 20
In Ljubljana June 21
Postojna June 22
Cerkljica June 23
Kočevje June 24
Trbovlje June 25
Slovenj Gradec June 26

Reduction in oil imports

According to some estimates and proposals Yugoslavia will reduce its oil imports this year by approximately 875,000 tons. This is vitally necessary in view of the balance-of-payments situation. The foreign currency for the import of oil has to be found by the individual Yugoslav republics and autonomous provinces, but so far only Slovenia, Croatia and Serbia have fulfilled their obligations. It is clear that over the next months there will be a shortage of industrial and domestic heating oil. However there will be sufficient petrol, whose consumption has dropped considerably due to its high price.

Better Preparations for the Autumn Sowing

This year's crop of wheat has been not so good as last year's, so over the next months about one million tons of wheat will have to be imported into Yugoslavia. For this reason the Economic Chamber of Yugoslavia and its Committee for Agriculture started sufficiently early with its action for an undelayed and widespread Autumn sowing. This year a total of 1,700,000 hectares of land should be sown with wheat, from which a crop of 5.5 million tons of wheat is expected next year. In this way the market would be better supplied, and imports should be reduced. There is sufficient high-quality seed available, and also enough mechanized agricultural plant.

Is there a lake of oil under the Adriatic Sea?

Soon Yugoslavia will start with the commercial exploitation of natural gas in the northern part of the Adriatic Sea. At the same time extensive exploration of the sea bed of the middle and southern Adriatic and the coastal regions is to be commenced in cooperation with foreign enterprises.

On the basis of the laws concerning joint investment into Yugoslav working organizations, it has been decided at INA-Nafta-plin to offer the exploration works and joint investment to foreign partners in the area of the islands Jabuka, Palagruže and Mljet. Each of the regions to be explored has an area of 4000 square kilometres and the explorations are to take place at a depth of from 90 to 500 metres. Foreign enterprises have shown much interest in the investment

and exploration possibilities. So far contacts have been established with 25 well-known oil companies from Europe, the U.S.A. and Canada.

If the exploratory works give positive results Ina-naftaplin will start to return the invested funds within five years from the start of exploitation. Of course interest and profit will be added to this, but without any concessions. The Yugoslav working organization will be in exclusive charge of all works.

Ina-naftaplin has already bought its first floating platform, the »Zagreb«, which can drill to a depth of 400 metres. At the moment it is being used for drilling off the shores of Libya, for the Italian oil company »AGIP«.

Last year the pharmaceutical firm "Lek" of Ljubljana exported almost 1,120 million dinars worth of medicines, veterinary products and cosmetic products. This means that almost 40 % of Lek's income came from sales to foreign markets. "Lek" exports most to the Eastern European Countries (66 %), 14 % of its export go to the developed countries and 20 % to the developing countries.

"Lek" has sold a licence to its Brazilian partner for the manufacture of redergin, a medicine made of rye kernels. The Brazilians will manufacture it out of Lek's raw materials and using Lek's technology, and the transactions will be handled by Brazilinvest, a financial corporation in which Ljubljanska banka, too, participates.

A winter motiff of Kostanjevica (Dolenjsko)

Lek is also planning a big increase in exchange with Nigeria, where plans for the construction of a pharmaceutical factory are almost complete. Among the Eastern European countries the U.S.S.R. is Lek's biggest partner. The Soviet government has offered Lek the construction of a factory in Čeljabinsk behind the Urals, which is to be one of the biggest pharmaceutical complexes in the world.

Televisions sets for Great Britain

In 1979 Iskra's factory of television sets at Pržanj in Ljubljana started to export black-and-white TV sets to Great Britain. At first only 12-inch transportable sets, called the "Classic", were sold, but last year a start was made with the selling of 17-inch "Galaxy" television sets. In the first year 7245 television sets were sold, whereas last year exports reached 16,435 sets. This year it is foreseen that 54,000 television sets will be sold.

More accomodation for tourists in Yugoslavia

By the year 1985 an increase of overnight accomodation capacities for tourists amounting to 205 thousand beds is to be achieved. The number of beds available in hotels and tourist settlements in to increase by 95 thousand, and in camps, bungalows, apartments and smaller boarding-houses by 110 thousand.

Building work will be going on at the seaside, and in other parts of the country, over the next five years. Big possibilities exist for the better exploitation of health-spa tourism, hunting, winter tourism, congress tourism, transit and other forms of tourism.

By increasing touristic capacities and available facilities, and by the improving of quality and service, the annual number of overnight stays spent by foreign tourists in Yugoslavia should be increased from 37 to 52 million, and the number of overnight stays spent by Yugoslav tourists from 51 to 64 million.

Anniversary of the Insurrection of the Slovene people

In Ljubljana, hero city and the capital of Slovenia, there was one of the greatest popular meetings to be held over the last years on July 22nd. On the "Trg revolucije" and in the nearby streets more than 80,000 people had gathered before the start of this year's jubilee celebration on the occasion of the 40th anniversary of the insurrection of the Slovene people. They had

come in great numbers from all parts of Slovenia and from abroad, with special trains and buses: former combatants, working people, young people — participants in youth work drives — and other citizens, who had come to Ljubljana to commemorate July 22nd, 1941 and at the same time to take part in the unveiling ceremony of the monument of Edvard Kardelj.

In his speech, Dr. Marijan Brecelj greeted all the gathered delegations, guests and numerous other participants in the commemoration ceremony, and then spoke the following words: "The monument to the revolutionary and Marxist thinker Edvard Kardelj is the thanks of the Slovene people for his exceptional share in achieving the victory of the National Liberation Struggle and of the popular revolution of the Slovene nation and of the other brother Yugoslav nations, in the building up of a selfmanaging society and in the establishing of new relations between people and the nations of the whole world, and in the developing of the policy of non-alignment and for peace in the world".

"This monument is being unveiled in memory of one of the greatest sons of the Slovene nation and of all the Yugoslav nations and nationalities. He was an awakener of the national and revolutionary consciousness of the whole people, and he was a visionary, who knew clearly what paths led Man and society along the road to progress. Along his whole revolutionary path he was Tito's closest fellow-combatant and carried out unstintingly the most responsible tasks in the development of our socialist community and Man, and he was continually in the forefront of the Yugoslav and international struggle of the working class, of the struggle for peace, for the freedom of all nations of the world and for the realization of the principles of non-alignment, and of the struggle for the dignity of Man", said Dr. Marijan Brecelj.

Medals for Yugoslav mathematicians

Washington: Here the 22nd International Mathematical Olympics finished recently. The representatives of 27 countries from all continents took part in this traditional competition between the best young mathematicians undergoing secondary school education. The Yugoslav participants were outstandingly successful, as they achieved as many as six prizes. Mladen Despić from Sarajevo won a first prize, Mila Ležajić and Nikola Miljković from Belgrade second prize, and

Nebojša ELEV from Sarajevo, Ivica Bošnjak from Sremska Mitrovica and Igor Aurer from Zagreb third prize.

The New "Admiral Hotel" in Opatija

From now on Opatija will be able to accept 350 more visitors and a good 200 more boats and yachts than so far. The worker of the hotel enterprise with the longest standing, Vlado Staraj, ceremonially opened the new hotel of "A" category, the Admiral Hotel.

Apart from its marina and comfortable rooms, the Hotel Admiral also has a garage with room for 80 cars, a restaurant, a keep-fit room, a massage parlour, a café, a television room, saunas, a sailor's club and an open and a covered swimming-pool. There are nine shops in the ground-floor.

Slovene buses for Denmark

A contract has been concluded between "TAM" of Maribor and the Danish firm Ole-trans for the export of 12 of TAM's buses. Six of the buses will be made suitable for city traffic and six will be made suitable for tourist excursions. Although this business is not on such a large scale as other export contracts concluded by TAM, nevertheless it is significant, as it means that TAM has again succeeded in selling its buses to the markets of the West. The signing of this contract is viewed by the Danish purchasers as a possibility for further cooperation.

Best brass band in the world

At the world brass band championships, which were held at Kerkrade in the Netherlands, the Brass Band from Zagorje ob Savi was the winner, gaining the golden medal with a total of 294 points achieved.

Increase in savings

In all Yugoslav banks there have been significant increases in dinar and foreign currency savings. At the end of June these savings amounted to 438.7 milliard dinars, which is 36 milliard dinars more than in 1980.

It is interesting that the amount of dinars saved with respect to last year was up by 9% to 177.6 milliard, whereas the amount of saved foreign currency was up by more than 9% to more than 250 milliard dinars.

Foreigners about the Slovene Language: It's like the Murmuring of the Sea

Over the last decade, interest in the study of the Slovene language has greatly increased in all parts of the world outside Yugoslavia. There are now departments for the study and tuition of the Slovene language in more than ten countries and in the U.S.A., too. Why is there so much interest in the Slovene language and why do foreigners decide to study the Slovene language in particular? The answers to these questions were given by some of the participants of this year's Seminar on the Slovene language, literature and culture.

Vlado Nartnik, lecturer in the Slovene language — 3 years in Zagreb, 2 years in Moscow and 6 years in Prague, this academic year he will start work at the new department of Slovene studies in Budapest:

"Czechs often decide to learn the Slovene language because of their distant or not-so-distant ancestors. There is the most interest in the Slovene language in Poland, and the response to the Slovene studies department is the greatest. In the U.S.S.R. there is a kind of oriented university study, so that it is already fixed in advance how many students will study Slovene. In the Eastern European countries the Bulgarians are trying hard to make all of them adopt "Yugoslav studies" (the title Yugoslav studies is used in order to eliminate the Macedonian language, but of course the Slovene language is affected indirectly). According to this idea only Serbo-croatian should be studied, so for this reason not all the possibilities for the study of the Slovene language are made use of, and such a study should be an integral part of the general education of a scholar of the Serbocroatian language. One of the consequences is that although more than half the Yugoslav tourists visiting Prague are Slovenes, there is not a single tourist guide who could conduct tours using the Slovene language."

Božena Tokarz, from Poland: "Professionally I am studying the theory of literature. I studied the Polish language and literature, and after achieving my Ph. D. I obtained employment at the university. I first became acquainted with the Slovene language in my private life and also professionally. First I met some colleagues of my husband, who has studied the Slovene language professionally. I got involved with Slovene culture in the professional field, too, when I read literature from the time of Romanticism. In this

period the Slav nations were of great importance, and are thought to have influenced the whole of Europe. For some time the Polish poet Mickiewicz maintained contacts with Slovene poets and this brought me to Slovene literature. Now I'm interested in modern Slovene poetry and I am investigating the cultural and artistic connections with modern Polish poetry. I'd like to study the form of modern poetry. I'd like to study the form of modern poetry in the Slav languages. And why did I choose Slovene literature in particular and not, for example, Czech or Russian literature? The answer lies in the specific geographical, political and cultural position of Slovenia. Here there has been an interweaving of different influences, which interests me because of its literature-wise historical, theoretical and cultural questions".

Laura Brandolini, from Italy: "I graduated in Russian at the University of Naples. I decided to study Slovene because it is a very rich language and can help considerably in the study of the Slav languages. I studied Slovene for two years. After graduating I decided to continue my study of the Slovene language, as it seemed to me to be a very interesting language, and because in the south of Italy very few people have studied this language. I think that with a soundly-based knowledge of this language and literature I will be able to get a job at the university. I found Slovene to be quite a difficult language to learn, as I have acquired mainly a passive knowledge of it. Usually the Dual gives me the most trouble".

Tone Pretnar, lecturer in the Slovene language at Krakow: "The analysis of modern belletristic texts, which we carry out at our seminar, helps translators in the solving of difficult passages in works which they are currently translating. The department draws attention to these matters and from time to time provides answers to concrete questions".

Ljudmila Sanev, from Bulgaria: "I was introduced to the Slovene language as a child. My mother liked to listen to the folk music, including Slovene folk tunes, and often listened to the programme of Radio Ljubljana. Later, when I started to study the Slav languages, I wanted to learn all of them. That is difficult, but not impossible. Now I'm working at the Faculty of Philosophy in Plovdiv, where I lecture in the comparative grammar

of the Slav languages. During the tutorials I analyse Slovene texts, too, so I need knowledge of the Slovene language. To all those studying it the Slovene language seems very difficult. It is difficult to learn the proper accents and the orthography. But that is only at the beginning. The seminar on the Slovene language, literature and culture is unfortunately short (2 weeks). But the participants can learn a lot, and can get to know not only the language but also the land of Slovenia, its literature and culture".

"From what I've seen I must say that Slovenia is very beautiful. Slovenes have all the good Slav qualities: cordiality, politeness to strangers, hospitality. They also like to sing, they like wine and beer, which in good here, and they like to make merry".

Dietmar Brenner, from Austria: "I first encountered the Slovene language at an evening course at Graz. That was just an attempt to learn Slovene, but I started studying it in earnest at the University of Vienna. I'm learning Slovene apart from my job (I'm a teacher by profession) and because I like it. When I go for holidays to the Slovene coast I can talk to people there. I find the use of the cases rather difficult".

"I think that Slovenia is very varied and interesting. Slovenes are patient if I speak slowly and very badly. The people are very kind and like to help".

Renarda Lebda, from Poland: "I work at the University of Katowice, where I am an assistant lecturer in linguistics. I am studying Polish dialectology, the culture of language and sociolinguistics. I am learning Slovene because I am making a comparative study of the Polish and Slovene languages. I am interested in the Slovene dialects since I am writing a dissertation about the Polish dialects. When I hear the Slovene language it sounds to me like the murmuring of the sea".

Ninth Biennial of industrial Design in Ljubljana

The Ninth Biennial of industrial design (B.I.O., for short) was held recently in Ljubljana in the "Rihard Jakopič" Gallery, new exhibition-rooms which bear the name of this famous Slovene impressionist painter. This means that for as much as sixteen years industrial products of pleasing and careful design have been coming to the fore in Slovenia at this exhibition.

This wasn't always the case, neither was it the case in many other countries, either. We used to be satisfied, as experts say, only with the function

of an industrial product, but we paid hardly any attention to its design.

As the years went by, manufacturers started to get a better feel for good design. This was also the result of market trends. If a product was of pleasing design then it found a customer more easily, the customer made his purchase and the enterprise which had paid attention to the external appearance of its product reaped a bigger profit.

Over the last sixteen years Slovenes (Slovenia is ahead of the other Yugoslav republics in this respect) can boast of a whole range of top-quality designed products, which are exported to all parts of the world. These products include, apart from machines, kiosks, furniture, means of transport (cars, buses, bicycles, carriages), road lighting equipment and woven cloth, quite ordinary products such as lamps, vases, tablecloths, crystal glass, irons, and mixers. The field of work of a good industrial designer is unlimited, and so it should be. Industrial design is a young profession, even in industrially advanced countries such as ours, with a long tradition of industry. Every year Slovene manufacturers employ more industrial designers, as their managers have realized that they can do good business only if their products are well-designed, and without good business their survival is threatened.

The recent Ninth Biennial was a demonstration of all the best of what has been designed over the last two years. Courageously we invited representatives of other countries, too. The following countries responded to our

invitation: Great Britain, West Germany, East Germany, Italy, France, Austria and Japan. So there were a lot of well-designed products in the exhibition-rooms, including those from Slovene factories. A total of 409 exhibits were on show, 360 of which are in regular production, and 39 were complete proposed graphic-designs.

The motto of the Biennial BIO 9 was "Current trends in industrial design", which means that an attempt was made to provide a view of all parallel trends and phenomena in everyday life: from the Energy Crisis and energy conservation to the design of public areas, information of the general public, means of public transport, and the lay-out of roads. This means that industrial design has become more complete, as it takes into account the most important factor — humaneness.

The exhibition was a very successful one. In fact there was not a lot of difference between the exhibits of foreign and Yugoslav designers. Thus Yugoslav designers won quite a lot of prizes. Gold medals for industrial design were awarded by the international jury to the designers of upholstering cloths, bus shelters, a rucksack with an emergency shelter, furniture for children, and the complete design of BITEF, the Belgrade International Theatrical Festival.

There were even more honorary mentions, which means that good industrial design has spread far and wide, and more and more factories are paying attention to it. The following in particular should be mentioned:

"Dekorativna" of Ljubljana, "Fructal" of Ajdovščina, "Toko" of Domžale, "Meblo" of Nova Gorica, "Stol" of Kamnik, the Rogaška slatina school for glassware design, and "Tomos" of Koper. Among the excellent designers the following names are most well-known: S. Bernik, S. Mächtig, V. Pezdirc, O. Kogoj, L. Finžgar, B. Uršič, D. Savnik, J. Bavčer, J. and P. Skalar and M. Jeltnikar.

Several other events accompanied this year's Biennial, increasing its value, reputation and importance.

As a result of the conclusion that the neglecting of industrial design is a thing of the past, and that good industrial design is a necessity of today's and tomorrow's world, it has been decided that a department of design leading to degree qualifications be set up within the framework of the Academy of Art. This department will probably start work this autumn and will certainly lead, in the fastest and most suitable way, to the victory of well-designed products over cheap art, and that of aesthetic design over neglect.

J. Vigele

What the average Yugoslav eats and drinks

Although the average Yugoslav can enjoy a well-spread table and enough money to spend on food and drink, nevertheless his daily menu still includes 300 grammes of bread. It's probably from habit that Yugoslavs eat bread with macaroni. Of course it's true to say that bread fills one's hunger fast, and does not cost as much as meat, vegetables or other high-quality foods.

Of course one can't manage without bread, but nevertheless over the last 30 years the average Yugoslav's table has become well-spread with other foods. Only from time to time is the average Yugoslav reminded — by overweight-problems, increased blood pressure and other diseases due to too well-spread a table — of the times when he had to buy food with coupons. Once upon a time it was a sin to throw away bread, whereas nowadays 10 % of all baked bread ends up in the dustbin.

The average meal amounted to 2710 calories thirty years ago, whereas now it amounts to 3500 calories or more. Shortly before the outbreak of World War II the average Yugoslav used up 200 kilogrammes of corn annually, and was among the top consumers of corn in Europe. Only thirty years ago he satisfied two-thirds of all his needs for calories with corn, whereas nowadays he only satisfies half of them.

The old mill on the River Krka (photo by Janez Zrnec)

Through the American jungle

109. When the recruits arrived at Colon, a town next to the Panama Canal, there were allocated to a regular army battalion. They continued their journey from Colon by train to the army camp at Empir. The recruits had hardly been dressed into their ranks when a handsome officer rode up on a smart horse. It was Captain Blakelock. He was in his fifties, but his posture and behaviour excited a lot of interest in Lojze.

He dismounted and stood right in front of Lonnie and Lojze.

"What made you decide to join the Army in these times?" he thundered.

110. "I'd like to help . . . to help defend the world, and democracy," Lonnie stuttered, repeating the words that officer had driven into the heads of the recruits.

Blakelock took a scornful look at the young lad standing in front of him.

"Wonderful, our army is proud to get so many young men into its ranks who are prepared to defend democracy," he said, and in his words a sarcasm could be felt, from which he did not omit neither himself, nor everything that was going on in the world.

Lojze couldn't agree with others who thought the Captain was mad.

111. Some days passed. After his evening meal Lojze set off for a short walk around the camp. Unexpectedly he met Blakelock. The latter asked Lojze for his name, and then exclaimed:

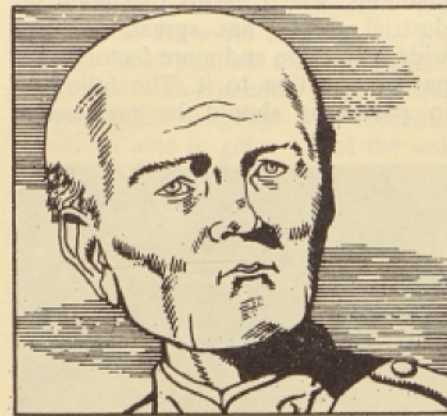
"Ah, so you're a Slav." And then he started to speak in a mixture of Slav language, which Lojze could understand very well. The Captain told him that he had served in Serbia during the Balkan War.

During the next few days the recruits started learning military skills. Captain Blakelock was very demanding. He was an excellent sportsman, and soon Lojze discovered that he was very well educated and a man-of-the-world.

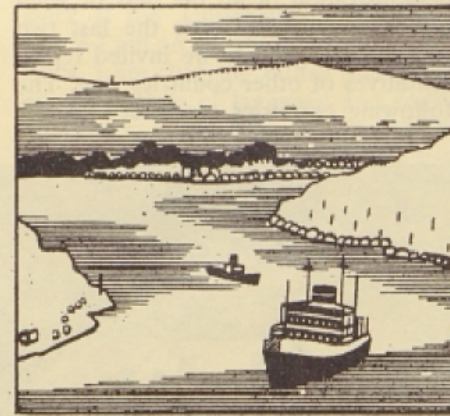
112. Captain Blakelock's Chinese batman had fallen ill, so he asked Lojze to do this job for him temporarily. Lojze admired Blakelock's extensive library. It contained books in various European languages, and included a lot of scientific books.

One morning Lojze found one third of the books on the ground. The Captain ordered him to burn them and to buy a full bag of cowboys-and-Indians stories, detective novels and similar stuff at the nearby town.

113. Lojze couldn't understand the reason for this. Later he found out he had done it on the orders of his superior officers. Blakelock's Chinese batman got well again and the Captain allocated to Company "M".

"Report to Sergeant 1 st-Class Koska," he ordered. Lojze did so and got another surprise. The Sergeant had a disproportionately large head, but his face was almost expressionless. Lojze watched him tensely. It seemed to him that a great, intentionally hidden strength lay inside this man.

114. Michael Koska chose Lojze to be the company clerk and in the evening they played chess together. All the more frequently Lojze asked himself why Blakelock and Koska, but above-average in intelligence, had decided to join the American army.

In July 1917 Company "M" was sent to Darien, to guard the Canal, together with other troops. Lojze felt good. He didn't care whether they stayed in Panama until the end of the War. But then the United States decided to join in the war in Europe. General mobilization took place.

115. Lojze's battalion had to retreat from the Panama Canal to the edge of the jungle. Now he was able to see the jungle from close by. Such intertwining of trees and plants was really similar to American society, he thought to himself.

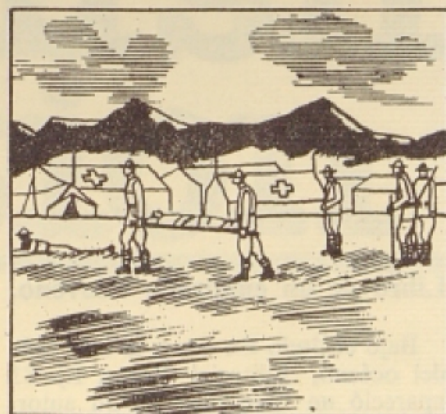
After several months of continuous training the battalion set off for Camp Beauregard in Louisiana, towards which recruits from the nearby towns were crowding. Some of these young lads were well-off, whereas others arrived barefoot and bareheaded. They were illiterate and couldn't speak English.

116. Hundreds and maybe thousands of mobilized recruits were brought along by the local sheriffs. They were so uneducated that they hadn't read the calling notice. Lojze was surprised at their backwardness. They ate using their hands and often behaved like fools in the hope that they would be sent home.

Every hour was occupied with tiring exercises. Once Koska remarked bitterly:

"Look at all those young lads, which we're torn away from their mires. We've taught them to carry a rifle and to sing idiotic songs. We'll transport them over there and many of them will be killed."

117. "Wouldn't you prefer it if we didn't set sail?" Lojze asked.

"It's all the same to me," answered Koska, "and for them it's all the same for me, but I'm sorry for you, because I like you. You're clever and you understand me, but..." He bent his head down again into the papers he was studying.

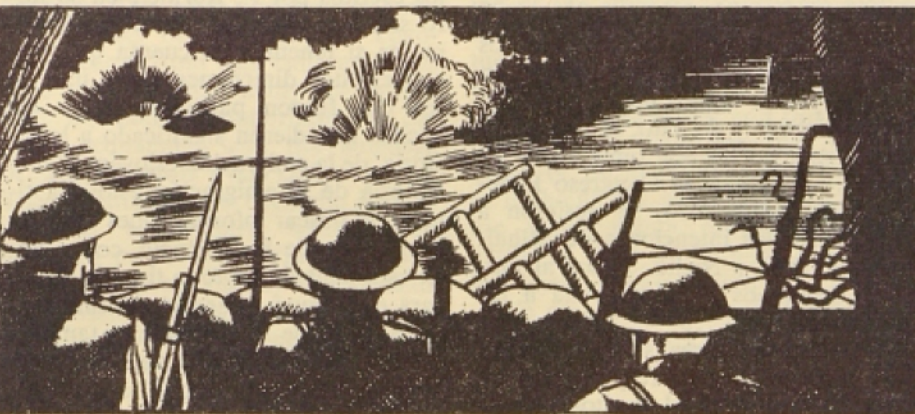
The continuous training turned even the savages into soldiers. Everyone expected that at any moment they might sail for Europe. Then suddenly heavy rain started to soak the tents, and disease broke out in the camp. More than one thousand men were taken to hospital in one day.

118. The epidemic of Spanish influenza came to an end as suddenly as it has started.

As they looked after the ill soldiers together, Lojze and Koska became more familiar with one another. Koska told Lojze that he had joined the army because of his huge head. Only in the army did he feel safe, with his officer's rank, from open ridicule.

"A lot of people have come to America who couldn't live at home any longer. A lot of honest people have come, but a lot of rascals of all kinds have come too. America is a big meltingpot, where the good and the bad mixes together.

119. The "Jungle" idea returned to Lojze. He tried to discover what sort of people were living round about him, and he tried to understand the reality which surrounded him. He thought of what Peter Molek had said about America, and what Upton Sinclair and others had written about that country.

In front of him he saw the ever-sarcastic Blakelock and the embittered Koska. He started to become afraid.

He was a soldier so other people thought for him. When the men had recovered from the illness they set off by train for Newport News in Virginia. Their journey took them through Tennessee and North Carolina. Lojze watched the countryside flash by for hours on end.

120. At Newport News they were embarked on three ships. The journey itself took place without any singular events. Their ships were protected by fast navy escorts, but in spite of that the soldiers whispered in fear about the danger of German submarines. They landed at Brest.

Lojze's division was sent to the Meuse-Argonne Front in northern France, near the Belgian border. First they camped some way behind the front line, where they underwent their first bombardment. They took cover in the trenches and listened to the awful shrieking and whistling of the German and American shells.

Libro de un emigrado esloveno.

Bajo el título *En este y al otro lado del océano*, Editorial Borec, Lj. 81 apareció un libro distinto. Su autor: Franc Kurinčič. Ex emigrante que vivió en la Argentina.

“Durante la segunda guerra mundial leímos en diarios de distintas ideas y color informaciones de los frentes de combate. Sobre nuestra patria en cambio no se sabía in leía nada. Como el correo tampoco llegaba no teníamos contactos con nuestros hogares. Inclusive traté sin éxito de conseguir noticias de mis parientes por intermedio de la Cruz Roja Argentina. Tiempo más tarde comenzaron a llegar noticias sobre D. Mihajlovič. La propaganda americana trabajaba para él, inclusive nos mostraron una película sobre su persona. Recién cuando pudimos oír las primeras transmisiones de Radio Yugoslavia Libre, pudimos formarnos una idea clara de lo que ocurría en nuestra patria. Oímos de los guerrilleros partizanes y de Tito, al cual algunos intentaban restarle reputación. En abril del 1943, en el Congreso Pane-slavo de Montevideo, se pusieron a descubierto las intenciones de Mihajlovič, Paveliç y Nediç. Todos al unísono decidimos brindar ayuda a los partizanes.

En Buenos Aires se organizó la Unión Yugoslavia Libre y se abrieron sucursales en todo el territorio de la Rep. Argentina. Su meta principal era reunir fondos para ayudar a Yugoslavia. Nos pusimos a trabajar todos los emigrantes de nacionalidad yugoslava.”

Entre otras cosas comienza así su relato Franc Kurinčič. Es decir nos escribe sobre su participación en la labor que se desarrollaba hacia la Nueva Yugoslavia ampliando así su libro de recuerdos. Este apareció intitulado “Na tej in na oni strani oceana”. El mismo reúne las tres etapas esenciales de la vida del autor, su juventud en Primorska (Eslovenia) y la ocupación italiana de este lugar durante la segunda guerra mundial, su vida de emigrado en la Argentina y el retorno

a su tierra natal. Todo esto da al libro un valor especial, seguramente por el interesante y caudaloso bagaje de informaciones que brinda especialmente en el capítulo que habla sobre la resistencia del pueblo esloveno contra el fascismo y de la actividad que desarrollara la colectividad eslovena y yugoslava en la Argentina para dar a conocer la verdad sobre la Nueva Yugoslavia. En especial por los esfuerzos que se hacían para obtener la incorporación del territorio yugoslavo de Primorje a Yugoslavia. Franc Kurinčič fue uno de los que se unieron a las filas de los más activos y laboriosos miembros que formaban las asociaciones culturales. Fue además uno de aquellos que a pesar de estar emigrado lejos de su patria no olvidó nunca de pensar en su hogar y en su tierra natal. Además siempre trabajó en bien de los intereses comunes y nunca usó ni aprovechó las circunstancias para su reputación personal.

Trabajos sobre los recuerdos de la emigración y su campo de acción son últimamente una verdadera rareza entre nosotros. Debemos tener conciencia de que la mayoría de los emigrantes eran simples trabajadores. Que a pesar de su gran dedicación y amor hacia las actividades culturales rara vez encontramos alguno de ellos que tome el lapicero y comience a escribir los acontecimientos vividos o vivientes. Es por ello que testimonios como los escritos por F. Kurinčič en su libro son tanto más valederos. Especialmente si tenemos en cuenta que vienen escritos directamente por uno de los que fueron participantes de los hechos que dieron significado a la historia, de la emigración eslovena. Todo historia de la emigración eslovena tiene que buscar informaciones también en el libro de F. Kurinčič, como claro está también en todo tipo de literatura que hayan aparecido últimamente. El libro de F. Kurinčič es también el primero de ellos que nos brinda un amplio panorama sobre la vida de nuestra gente en la Argentina, país hacia el cual en gran número emigraron después de la primera guerra mundial, es decir después de la ocupación de nuestro territorio por las fuerzas italianas fascistas y del pregón en especial de los eslovenos de Primorje.

Franc Kurinčič es oriundo de Idrsko, cerca de Kobarid, donde nació en el 1900. Siendo niño vió el funeral del famoso poeta Simón Gregorčič apodado «el ruiseñor goriziano». Poco tiempo después estalló la primera guerra mundial. Tuvo que enrolarse en la misma a pesar de sus apenas recién cumplidos diecisiete años. Después de la conflagración se dedicó a cultivar la tierra de sus padres. Comienza a

trabajar en los clubes del lugar y en las asociaciones culturales de entonces. Más tarde se incorpora en la organización antifasista TIGR. Por ser muy activo en las mismas le amenazan con arrestos. Es por esto que se decide partir hacia el extranjero, es decir hacia donde partieron muchos de sus compatriotas y amigos. Legó a la Argentina a fines del 1929. Para el gran número de emigrados que llegaban no había suficiente fuente de trabajo. Por ello aceptaban cualquier tipo de labor, es decir por lo común trabajaban para subsistir. La siguiente gran experiencia fue el comienzo de la segunda guerra mundial, que a la Argentina no alcanzó para nada. Durante la guerra un gran número de emigrantes se abocaba continuamente por seguir los acontecimientos de la madre patria. Tomaron la responsabilidad de averiguar qué es lo que sucedía en su tierra. El camino de la verdad era demasiado largo. Más difícil fue después extender esta verdad entre los compatriotas y el ámbito popular argentino. El entusiasmo por el desarrollo de los acontecimientos fue entre los compatriotas de Primorje más que entusiasta. Al mismo tiempo les preocupaba enormemente el destino que esperaba a su pequeña patria: Primorska! La labor de todos llegó a la cúspide del éxito durante los preparativos para la Conferencia de Paz en París cuando se supo que los ministros del exterior de los países aliados recibían pedidos y demandas para la incorporación de Primorska a Yugoslavia. En el año 1948 se unieron más de cien emigrantes yugoslavos, entre ellos F. Kurinčič, su decisión: regresar a su madre patria, a la tierra liberada. Fue este el viaje famoso de la nave de pasajeros yugoslava “Partizanka”. En la misma se veía entre los transparentes uno que tenía 16 metros de largo. En el mismo se extendía una inscripción que la había pensado F. Kurinčič: “El fascismo nos hechó — Tito nos regresó”. El valor documental del libro de Kurinčič es sin duda enorme, más que literario histórico. Bastante material hay en él, del mismo pueden los investigadores de la emigración, como así también los que investiguen la vida de Kobarid antes de la primera guerra mundial encontrar muchos datos de interés. El libro además de conservar un lindo idioma tiene una continuidad y contenido bastante concentrados. Los términos idiomáticos del lugar y las fotos adjuntas lo hacen interesante. En cuanto a la parte literaria el libro fue enriquecido también por Ivo Zorman.